BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
15 C
30

OPVSCVLVM DE REGIMINE RVSTICORVM.

IAM OLIM QVIDEM RVDI STYLO, AB INCERTO AVCTORE CONſcriptum, ſed lectu digniſſimum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AVGVSTINVS.
De hæreſibus ad Quoduultdeum.
Agricultura omnium artium eſt innocentiſsima.

MOGVNTIÆ, Typis IOHANNIS ALBINI.
Anno cIↃ. IↃ. CI.

12 . 15 : C . 30

Digitized by Google

REVEREN-DO, CLARISSIMOQ. VIRO DN. CHRISTIANO AGRICOLÆ, S. Theologiæ Doctori, Eccleſiæ D. PETRI DECANO, & S. Crucis Præpoſito digniſſimo, Reuerẽdiſſimi & Illuſtriſs. Archiepiſcopi Moguntini, Sigillifero, ac Academiæ MOGVNTINÆ pro tempore Rectori magnifico, &c. perpetuam fœlicitatem.

MITTO AD TE, *Reuerende & profundiſſime D. Doctor,* OPVSCVLVM DE REGIMINE RVSTICORVM, *exiguum quidem, & ruſticano ſtylo olim*

ab auctore Anonymo exaratum, ſed optimis documentis, præceptisq; ad vitam cuiuſuis chriſtiani agricolæ piè informandam refertum. Quod cum ſocietatis IESV Patres ex peruetuſto exemplari accuratè deſcriptum, atq; etiam marginalibus notis ornatum mihi obtuliſſent, exiſtimaui me operæ pretium facturum, ſi illud meis typis diuulgandum curarem, ſpe non dubia fretus, eius lectionem non agricolis modo, ſed aliis quoque, infimi, medii, atque etiam ſummi Ordinis hominibus, qui in ſubditos imperium habent, gratam & per-

ucundam fore. Maluiſſem qui-
lem illud primum vulgari idio-
nate expreſſum, in gratiam
Ruſticorum latinæ linguæ ru-
lium, in manus hominum ve-
iire; verum, quia non conue-
iiebat, ipſum prototypum, hoc
ſt partum auctoris proprium
(nec enim alia lingua, quã Ro-
nana illud edidiſſe videtur) in-
er blattas & tineas perire, ar-
itratus ſum latinè prius quam
Germanicè procudendum. Cur
utem tam paruo, & in ſpeciem
am abiecto Opuſculo, tam ma-
num Patronum, hoc eſt,
Magnificentiam tuam adſci-
cere auſus fuerim, nemo non

facile animaduertere poteſt. Totus hic libellus in chriſtiano agricola, vt dixi, informando occupatus eſt, cui ergò iure dedicari debuit niſi CHRISTIANO AGRICOLÆ? Notum eſt Symboli loco R.T. omnibus libris ſuis adſcribere hæc verba. RELIGIONE ET LABORE. Quid hic libellus aliud agricolis inculcat quam veræ Religionis & laboris laudes? & vero, quæ aliæ virtutes in R.V. magis eminent, quam religionis propagandæ zelus, & in functionibus Eccleſiaſticis labor indefeſſus? Macte ergo

animi,

animi, doctiſſime Domine CHRISTIANE AGRICOLA, effice ſtudio tuo & induſtria, vt hæc aurea documenta atque præcepta, tuo fauore atq; auxilio in multorum chriſtianorum agricolarum manus perueniant, qui hoc auidius ea complectentur, quo clarius vel ex ipſo Opuſculi veſtibulo intelligent auctorem illius popularem ſuum fuiſſe: palam ſiquidem fatetur, maiores ſuos agricolas extitiſſe, ſéq; ab ipſo aratro ad excolenda litterarum ſtudia pertractum. Quod ſupereſt, me, meamque Typographicam familiam de

meliore nota clariſſimæ Mag. T. ex animo commendo. MOGVNTIÆ, ex officina noſtra. Anno à Virginis partu M. DCI. Kalendis Septemb.

R. & clariſs. D. V. cliens

Johannes Albinus.

AD CANDIDVM LECTOREM.

ISTHVNC benigne, quiſquis es Lector, librum
Titulo, ſtyloq; ſimplicem,
Caueto ſpernas, ſimplici ſub cortice
Fructus teguntur abditi.
Et mole quanquam paruus ac vilis ſiet,
Virtute crede maximum.
Velut vnionum iudicare vim haud ſoles
Ex mole, verùm ex viribus.
Hic Chriſtianæ perleges vitæ caput
Sub ruſticano nomine.
Verbisq; nullo fuco & arte conditis,
Cernes nouam ſapientiam.

1. DEVM *timere quemlibet primum docet,*
2. *Sperare cœli præmia.*

(:) 5 *Sum-*

3. *Suumq́ magnifacere cumprimis ſtatum,*
4. *Parere Dominis ſubditos.*
5.6. *Clerum vereri. iura ei perſoluere.*
7. *Seruare ritus & ſacros.*
8. *Largiri egenti, quod facultates ſinant.*
9. *Pacis ſequacem viuere.*
10. *Cum laude ſeruos regere, vt & reliquam domum.*
11. *Vitare vel ſpeciem mali.*
12. *Bonum tueri nomen, & conſortiis*
13. *Seſe abſtinere ab improbis*
14. *Seruare purum mentis arcanum Deo,*
Noxas fateri criminum.
15. *Recogitare iuſſa perpetim DEI,*
16. *Breueſq́ vitæ terminos.*
Vt purus omni labe, caſtus, integer,
Hic numen æternum colas.
Oresq́ vitam tamdiu inſontem regat,
Dum ſiſtat intactum polo.
Hæc te docebit, ſimplici quamuis ſtylo
Verè erudita Veritas.
Vt iure dicas. Sæpe quam SVB PALLIO VILI LATET SAPIENTIA.

ENCO-

ENCOMIA VITÆ RVSTICANÆ.

S. IOHAN. CHRYSOSTOmus Hom. 19. ad Pop. Antioch.

POPVLVS Ruſticanus in labore quidem viuit, ſed vitam agit modeſtam & venerabilem. Apud hunc enim non iniquitatis ſpectacula, non equorum certamina, neque meritoriæ mulieres, nec reliquus vrbis tumultus, ſed omne luxuriæ genus eliminatum eſt. multa verò vbiq; honeſtas floret. cauſa, laborioſa ipſis eſt vita, & virtutis

ſcholam, atque modeſtiæ habent, agriculturæ artem tractantes, quam ante reliquas omnes in vitam DEVS noſtram intulit. Etenim ante peccatum Adam, quando multa fruebatur libertate, agriculturam obire iuſſus eſt, non laborioſam quidem, nec ęrumnas habentem, ſed multam ſibi præbentem philoſophiam. *Poſuit enim ipſum, ait, vt operaretur & cuſtodiret paradiſum.* Gen. 3.

S. AVGVSTINVS lib. 8. de Geneſi ad lit. c. 8.

NVnquid forte agriculturam Dominus voluit operari primum hominem? An non eſt credibile, quod eum ante peccatum damna- Gen. 3.

rit ad

rit ad laborem? Ita ſane arbitraremur, niſi videremus cum tanta voluptate animi agricolare quoſdam, vt eis magna pœna ſit inde ad aliud auocari. Quicquid ergo delitiarum habet agricultura, tunc vtique longè amplius erat, quando nihil accidebat aduerſi vel terra, vel cœlo. Quod enim maius mirabiliusque ſpectaculum eſt, aut vbi magis cum rerum natura humana ratio quodammodo loqui poteſt, quàm cum poſitis ſeminibus, plantatis ſurculis, tranſlatis arbuſtulis, inſitis malleolis, tanquam interrogatur quæque vis radicis & germinis quid poſſit, quidve non poſſit: vnde poſſit, vnde non poſ-

ſit: quid in ea valeat numerorum inuiſibilis interiorque potentia, quid extrinſecus adhibita diligentia: inque ipſa conſideratione perſpicere, quia *neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat DEVS.*

1. Cor. 3.

M. T. CICERO, lib. 1. De Officiis.

OMNIVM rerum, ex quibus aliquid exquiritur nihil eſt Agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. *Et pro Roſc. Amerin.* Vita ruſtica, quam nos agreſtem vocamus, parſimoniæ, diligentiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt. *Et in Catone Maiore.* Haud

ſcio,

ſcio, agricolatione an vlla vita beatior eſſe poſſit: neq; ſolum officio quod hominum generi vniuerſo cultura agrorum eſt ſalutaris, ſed & delectatione, & ſaturitate, copiaq; rerum omnium, quæ ad victum hominum & cultum etiam pertinent.

M. CATO DE RE Ruſtica.

MAIORES noſtri virum bonum cum laudabant, ita laudabant. Bonum agricolam, bonumque colonum. Ampliſſimè laudari exiſtimabatur, qui ita laudabatur. Ex agricolis & viri fortiſſimi, & milites ſtrenuiſſimi gignuntur, minime-

que

que malè cogitantes ſunt, qui in eo ſtudio occupati ſunt.

VIRGILIVS, LIB. II. GEORG.

O Fortunatos nimium, bona ſi
ſua norint.
Agricolas, quibus ipſa, procul
diſcordibus armis
Fundit humo facilem victum iu-
ſtiſſima tellus.
Si non ingentem foribus domus
alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit æ-
dibus vndam,
Nec varios inhiant pulchra teſtu-
dine poſtes
Illuſasq; auro veſtes, Ephyreiaq;
æra,
Alba nec Aſſyrio fucatur lana
veneno.

Nec

Nec caſia liquidi corrumpitur v-
ſus oliui.
At ſecura quies, & neſcia fallere
vita,
Diues opum variarum, at latis o-
tia fundis,
Speluncæ, viuiq́ lacus, & frigida
Tempe,
Mugitusq́ boum, mollesq́ ſub ar-
bore ſomni.
Non abſunt: illis ſaltus, ac luſtra
ferarum,
Et patiens operum, paruoq́ aſſueta
iuuentus
Sacra Deum, ſanctiq́ patres: ex-
trema per illos
Iuſtitia excedens terris veſtigia
fecit.

Horat. Epodon. Ode. 2.

BEATVS ille, qui procul negotiis
Vt priſca gens mortalium,

Paterna

Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fœnore.
Nec excitatur claſſico miles truci,
Nec horret iratum mare.
Forumq; vitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos,
Aut in reducta valle mugientium
Proſpectat errantes greges.
Inutilesq; falce ramos amputans,
Feliciores inſerit (phoris,
Aut preſſa puris mella condit am-
Aut tōdet infirmas oues.(caput.
Vel cum decorum mitibus pomis
Autumnus aruis extulit:
Vt gaudet, inſitiua decerpens pyra,
Certantem & vuam purpuræ.
Libet iacere , modo ſub antiqua
ilice,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ,
Queruntur in ſiluis aues,
Fontesq; lymphis obſtrepunt ma-
nantibus
Somnos quod inuitet leueis.

At cum tonantis annus hibernus
Iouis
Imbres,niuesq; comparati.
Aut trudit acres hinc & hinc multa
catte
Apros inobſtantes plagas:
Aut amite leui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidumq; leporem, & aduenam
laqueo gruem:
Iucunda captat præmia.
Quis non malarum quas amor cu-
ras habet.
Hæc inter obliuiſcitur?
Quod ſi pudica mulier in partem
iuuet.
Domum,atque dulces liberos:
Sabina qualis, aut peruſta ſolibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrumq; vetuſtis extruat lignis fo-
cum
Laſſi ſub aduentum viri: (pecus
Claudensque textis cratibus lætum
Diſtenta ſiccet vbera:
Et horna dulci vina promens dolio
Dapes inemptas apparet:

Non

Non me Lucrinæ iuuerint conchylia
Magíſue rhombus, aut ſcari,
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc vertat mare,
Non Afra auis deſcendat in ventrem meum;
Non attagen Ionicus.
Iucundior, q̃ lecta de pinguiſſimis
Oliua ramos arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, & graui
Maluæ ſalubres corpori,
Vel agna feſtis cæſa Terminalibus,
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, vt iuuat paſtas oues.
Videre properantes domum?
Videre feſſos vomerem inuerſum boues
Collo trahentes languido:
Poſitoſque vernas ditis examen domus
Circum renidentes lares?
Hæc vbi locutus fœnerator Alphiꝰ,
Iamiam futurus ruſticus,

Omnem

Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Kalendis ponere.

IDEM.

Lib. 1. Epiſt. Ep. 10.

VIvere naturæ ſi conuenienter oportet
Ponendaq; domo quærenda eſt area primum:
Nouiſtíne locum potiorem rure beato?
Eſt vbi plus tepeant hiemes? vbi gratior aura
Leniat & rabiem canis, & momenta Leonis
Cum ſemel accepit ſolem furibundus acutum?
Eſt vbi depellat ſomnos minus inuida cura?
Deterius Lybicis olet, aut nitet herba lapillis?

Purior

Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum?
Quam, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum?

I D E M.

Serm. lib. 2. Saty. 6.

O Rus quando ego te aſpiciam, quandoq́; licebit
Nunc veterum libris, nunc ſomno & inertibus horis
Ducere ſolicitæ iucunda obliuia vitæ?
O quando faba Pytagoræ cognata, ſimulq́;
Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo?
O noctes Oecnæq́; DEVM, quibus ipſe meiq́;
Ante larem proprium veſcor.

O V I-

[redacted]

Libro 1. de Remed. Amoris.

RVRA *quoque oblectant animos, ſtudiumq́ colendi.*
Quælibet huic curæ cedere cura poteſt.
Colla iube domitos oneri ſupponere tauros,
Sauciet vt duram vomer aduncus humum.
Obrue verſata Cerealia ſemina terra,
Quæ tibi cum multo fœnore reddat ager.
Aſpice curuatos pomorum pondere ramos,
Vt ſua quod peperit vix ferat arbor onus.
Aſpice labentes iucundo murmure riuos.
Aſpice tondentes fertile gramen oues.

Ecce petunt rupes, præruptaq́ ſaxa capellæ,
Vt referant hædis vbera plena ſuis.
Paſtor inæquali moduletur arundine carmen,
Nec deſunt comites, ſedula turba, canes.

DE

)E REGIMI-
[E RVSTICORVM
LIBELLVS.

PRÆFATIO.

ı qua inſtitutum Auctoris, & ſumma omnium capitum breuiter proponitur.

E*MISIT DOMInus DEVS Adam de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram de ıa ſumptus eſt*, ſcribitur Geneſis 3. p. COGITANTI mihi, quid di- ctis fratribus & cognatis crebro ılſantibus offerrem pro verbo æ- ficationis, venit in mentem pul- ıerrimus ille *Tractatulus S. Do- ɔris THOMAE de Aquino, de* :*gimine Principum*, quem Regiæ aieſtati vir nobilis & vrbanæ elo- Gen. 3. v. 23 Thom. Aquinas.

quentiæ ſumma edidit elegantia, quaſi ſuis ſua loquens, vtique magnus magnis magna, glorioſus glorioſis glorioſa, ſicuti dignum erat tantæ Celſitudini. Aſt ego pauper & exilis creatura Dei, neſcio qua ſorte raptus de aratro, ſacriſq; litteris applicitus cum hoc exemplo meis mea loqui vellem, paruus paruis parua, in prædictum flebilem ſermonem deflexi dicens. *EMISIT Dominus* Devs *Adam de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus erat.* Terram vtique limoſam & ſterilem, terram reprobam & maledictam dicente Domino, vbi ſupra, ad Adam. *Quia* Gen 3. & 17. *audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es, &*

in

n pulverem reuerteris. Et quanquam ſimul tota humani generis propago hanc duram à DEO expe-ritur miſeriam, nulla tamen, ſicut mea, hoc eſt, ruſticana, quæ pœnè ab ipſis cunabulis morti vltra cæteras deſtinata cernitur. Sed ne nimia triſtitia abſorbeatur, aliqua hic conſolatoria, & informatoria ex Sanctorum Patrum dictis colligere diſpoſui, quibus vna cum cæteris exhortationibus quotidianis ſpem habeat, & modum inueniat per temporalia detrimenta fœlicitatem mercandi ſempiternam.

Ruſtici maledictioni Adæ plus cæteris obnoxii.

PRIMO, igitur debet quilibet fidelis Agricola DEVM timere.

Summa 16. capitum à Ruſtico ſeruandorum.

II. Firmiter credere, quod omnia opera ſua, quantumcunque etiam minima ab omnipotente DEO copioſa mercede præmiabuntur in cœlis, ſi permanſerit in ſimplicitate & voluntate bona.

III. Debet etiam honorare officium ſuum tanquam à DEO inſtitutum, & hilariter exequi ea, quæ ad ipſum ſpectant.

IV. Debet humiliter Dominis ſuis obedire.

V. Debet pręcipue Clerum venerari & diligere.

VI. Decimas & penſiones ac cætera debita fideliter ſoluere.

VII. Solemnitates & ieiunia, ac cæteros ritus Eccleſiaſticos deuotè obſeruare.

VIII. Eleemoſynas pauperibus, quantũ facultas permittit, elargiri.

IX. Cum omnibus hominibus, & præcipuè cum vicinis, & contribulibus ſuis pacem ſeruare.

X. Familiã ſuã laudabiliter regere.

XI. Cauere ſe ab omni occaſione mali.

XII. Niti ad bonũ nomẽ & probam famam apud proximos ſuos.

XIII. Cauere ſe à ſocietate mala, & conſortio potantium & iurantium, ac omnium, qui ſine timore Dei viuunt.

XIV. Sedulò diſcutere conſcientiam ſuam, & crebrò confiteri.

XV. Sæpius meditari de præ-

ceptis DEI, & obſeruatione eorum,& vt in recta fide ambulet.

XVI. Cogitare frequenter de morte,& breuitate huius vitæ, & vt aſſueſcat crebro inuocare Dominum DEVM bonis & ſimplicibus verbis, vt eum dirigat in omnibus, & ad æterna tandem gaudia perducat. Hæc ſunt,quæ vnumquemque Chriſtianum ſanctificant: Sine quibus Chriſtianum nomen nulli prodeſt. Hæc ſunt, quæ hominem de terra ad cælum leuant, quæ homini DEVM reconciliant, quæ proximum ædificant, quæ ad fœlicem tranſitum hominem præparant. VERVM, quoniam Ruſticana ſimplicitas nonnunquam ignorat,quomodo hæc fieri debeant, ideò per ſingula redeundo, latius aliquid de his loquamur.

CAP. I.

DEBET QVILIBET FIDELIS AGRICOLA primò Deum timere.

Pſal. 110.
Pſal. 10.
Prou. 1.7.
Prou. 9. 11.
Eccl. 1. 16.
Eccl. 28. 28.
Eccl. 1. 28.

INITIVM *ſapientiæ timor Domini*, ſcribitur, Pſalmo centeſimo decimo. Prouerb. primo & nono, & aliis locis multis. *Et, qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.* Hæc & ſimilia debet aduertere quilibet fidelis ruſticus, imò & omnis Chriſtianus, & à peccato recedere. Quod ſi aliquis ita ſimplex fuerit, vt dicat. Non ſcio timere Deum: neſcio quid ſit hoc: talis debet informari hoc modo. Primò quæratur ab eo, an aliquid ſit in mundo, quod timet amittere, vel incurrere? & reſpondebit proculdubio, ſi aliquem vſum rationis habuerit, quod quotidie iſta ſollicitudine anxietur, ne perdat bona, quæ habet, & ne ſuperueniant ei mala, quæ ſolent homines ſine intermiſſione vexare. Habet forte pauca bona, quæ timet amittere, ſed multò plura ſunt mala, quæ timet incurrere. Ecce vtrobique occaſio timoris, ſed ſecunda eſt incomparabiliter maior, quàm prima, & æqualiter vniuerſos per-

Homo omnia timet duo.

ſtrin-

ſtringit. Secundo quærat, an credat, quod DEVS ſit vniuerſalis Paterfamilias omnium, qui ſunt in cœlo & in terra, & an omnia ſint nuda oculis eius, & an ſit iuſtus iudex tribuens ſingulis iuxta opera ſua. Tertio quærat, an habeat fidem de cœlo & inferno, & quod in cœlo ſint ſola ſumma bona, & in inferno ſola ſumma mala? Item, quod iuſtis debentur præmia cœleſtia, reprobis verò tormenta infernalia ſine fine manſura? *Heb. 4. 13.* *2. Tim. 4. 8* *Mat. 16. 27.*

Si hæc ſe credere dicat, tunc inſtruatur, quomodo comparare debeat temporalia ad æterna: videlicet, quod hæc omnia, quæ hic videmus, aut excogitare poſſumus bona, nihil ſunt reſpectu futurorum. Similiter omnia, quæ hic patimur mala, ſeu excogitari poſſunt, quamuis ſint reuera horrenda nimis, tamen reſpectu pœnarum infernalium non ſunt niſi quædam ſuauia præludia futurorum. His admonitionibus ſi aliqua adiuncta fuerit fi-

Bona & mala huius mundi nihil ſunt reſpectu futurorum.

des abſq; dubio facillimè timorem Domini ſuſcitabit in corde humano. Qui verò his compunctus non fuerit, fidem non habet, quamuis ſe habere forte putet: ſicut multi fatui putant, ſe eſſe prudentes, quamuis non ſint.

Hoc fundamento poſito, vlterius eſt informandus homo ſimplex & bonæ voluntatis, quatenus plus timeat Dominum Deum ſuum offendere propter ſuam naturalē bonitatē quàm extortam ſeueritatem: quia in veritate ſic eſt, quòd Dominus Deus in ſe & ex ſua natura totus bonus, ſuauis, largus, & clemens eſt: quòd autem ſeuerus eſt, noſtra peccata faciunt, & quodam modo cogimus eum vt nos affligat. Hinc exiuit prouerbium. *Si faceremus, quod debemus, Deus faceret, quod vellemus. Sed quia non facimus quod debemus, cogimur pati, quod nolumus.* Exemplum huius habemus in aliquo probo & virtuoſo viro, habente officium regendi aliquam communi-

Deum ſola peccata noſtra faciũt ſeuerum.

Prouerbium.

tatem: hunc omnis homo diligit, quia vident, quod omnibus prodeſſe cupit, nulli obeſſe: & qui talem non diligit, eſt valdè peruerſus: nam omnis populus acclamat, eum eſſe meritò diligendum. Iſte neminem faciliter punit, aut permittit affligi, niſi omninò delinquens nolit ſe emendare. Sic Dominus Deus, à quo bona cuncta procedunt, ſuper omnia eſt diligendus, quia nihil bonitatis eſt in creaturis, quod ab ipſo non ſit.

STVDEAT ergò homo ſimplex crebrò ad memoriam reuocare, quod Deus eum vbiq; videt, multò clarius, quam proximus ſuus, coram quo peccare erubeſceret, vt hac manuductione paulatim creſcat in timore Dei, vt ad illũ gradũ perueniat, quod ſi etiam Deus non vellet eum punire, tamen adhuc nõ vellet peccare, aut offendere tàm pium Patrem. Hic vocatur filialis Timor, quia, qui iſtum habet, inter filios DEI computatur, & timet, ne vel in *Timor filialis quis?*

Timor ſer-uilis quis? modico oculos amantiſſimi Patris offendat. Timor autem ſeruilis eſt, quando aliquis propter pœnam, ſiue temporalẽ, ſiue æternam, abſtinet à peccatis, & in tali adhuc manet peccandi voluntas, ſi ſperaretur impunitas. Ille timor non eſt filiorũ Dei, ſed malorum ſeruorum, qui non faciunt bonum, niſi coactè: & quamuis non ſit meritorius æternę vitæ, tamen introducit filialem, ſicut ſeta filum.

Aug. conc. 5. in Pſal. 18.

Aug. tract. 9. in epiſtol. Ioan.

Timor pœnæ quomodo ſit in ſanctis. Eſt etiam notandum, quod ſancti viri ſolent crebrò ante oculos ſuos pœnas ponere dãnatorũ, tamẽ propter hoc non ſunt mali ſerui iudicandi, quia hoc faciunt ad piam cautelam. Vnde dicit B. Hieronymvs. *Dum pœnam timeo, ſeruo gratiam, quam accepi:* facile enim quælibet tentatio vincitur, dum futuræ calamitatis acerbitas, quæ pro peccatis debetur, anxia mente pręuidetur. Siquidẽ, vt ait *S. Gregorius. Momentaneum eſt, quod delectat; æternum quod cruciat.* Item B. Auguſtinus,

Hier. epiſt. 27. ad Fabiolam.

Aug. ſerm. 150. de tẽp.

nus. *Heu quam malè peccator decipitur: ſemel fornicatus eſt, & in æternũ ardebit*. Hinc B. Hieronym⁹ rurſum dicit. *Quoties diem illum conſidero, toto corde contremiſco, ſiue enim comedo, ſiue bibo, ſiue aliud aliquid facio, ſemper videtur illa tuba terribilis ſonare in auribus meis. Surgite mortui, venite ad iudiciũ.* Aſt econtrà peccatores obſtinati nolunt timere, & quicquid eis de his dicitur parui pendunt, aut reſpuunt, donec mors improuiſa eos rapit ad ſupplicia horrenda: tunc timent, gemũt, dolent, contremiſcunt, ſed infructuoſè. De quibus tale fertur exemplũ. Miles quidam valde peruerſæ vitæ, vxorẽ habuit deuotam, hæc virũ ſæpe monuit, quatenus, vita mala poſtpoſita, ſuæ animæ ſalutẽ, dum tempus haberet, & miſericordiam conſequi poſſet, in timore DEI operaretur. Cui ille. Num tu ſic fatua es, vt illis papis credas, qui talia deliramenta fingũnt, vt à populo denarios extorqueant?

Exemplum hominis nõ timorati.

neque

neq; infernus eſt, neque vita aliqua poſt iſtam. Quid plura? ventum eſt ad mortem, & ecce infelix ille, exanimis, in lecto iacens nigram chartam in manu habuit, in qua ſic ſcriptum fuit. Iam certus ſum, quia infernus eſt. Ecce cariſſimi perpendite in quantis tormentis iam ſit: vbi & æternaliter neceſſe eſt ipſum permanere.

Exemplum S. Arſenii timentis Deum.

RVRSVM de S. ARSENIO longè aliter legitur. Hic vir ſanctus de nobili Senatore Romano ac diuite Patricio factus erat eremita ſanctus, & pauper ruſticus. Dicebatur namque, teſte B. Hieronymo, eremitica illa ſolitudo, *ſancta ruſticitas*. Siquidem cum in palatio Imperiali ſummo fungeretur honore, vocem diuinitus elapſam audiuit. ARSENI, fuge homines, & ſaluus eris. Quo facto, ſtatim ad eremum perrexit. Vbi quantæ perfectionis fuerit, nec ipſi, aut intelligere, aut ſcribere potuerunt, qui eum ibidem nouerunt. Inter cætera autem

SVRIVS tom. 4. ex metaph. 19. Iul.

ſpiri-

ſpiritualia exercitia magnifica, quibus excellenter claruit, ſic maximè DEVM timuit, vt à ſolis ortu vſque ad occaſum ſæpius à lachrymis non ceſſaret: cumq; & in hora mortis à fletu nequaquam ſe temperaret, dixerunt ei fratres; & tu pater adhuc times? quibus ille, verè timeo, & valde timeo: quia quamuis in mandatis Domini à iuuentute ambulauerim, tamen nondum ſcio, qualiter à diſtricto iudice opera mea iudicabuntur: & his dictis in fletu vſq; ad exitum permanſit. Sed iam ſancta eius exeunte anima & protinus in cœlum euolante, quidam ſanctus Pater, qui in ſpiritu hoc vidit, voce magna poſt eam clamauit, dicens. Beatus es ARSENI qui tantum fleuiſti.

Arſenius continenter flet.

EIA venerabiles huc accedite Ruſtici, & diligenter omnes aduertite huius tanti Patris exemplum, vbinam tantæ ſanctitatis pondus meruerit, in vrbe an in rure? Vos multa ex paterna habetis educatio-

Ruſticis faciles imitari eremitas.

ne, quæ ipſe tàm laborioſè quęſiuit, videlicet, laboris aſſiduitatẽ, victus veſtitusq́; vilitatem, cęteraq́; pœnitentiæ ſanctę exercitia humano generi diuinitus impoſita, quæ curialibus & delicatis difficillima videntur: vobis autẽ per aſſuefactionem facillima facta ſunt. Cur ergò non reſpicitis, quam prope ſitis ſaluti, ſi timueritis Deũ, & in mandatis eius ambulaueritis? Ecce, quod grauius in ſpirituali cõuerſatione iudicatur, vos pro nihilo, & quaſi naturaliter cõſecuti eſtis, vigilare, laborare, carnem affligere, petulantes eius motus comprimere, cibo groſſo veſtituq́; inculto vitam trãſigere, omni humanæ creaturæ propter Devm ſubiici, præcipua ſunt ſacræ religionis exercitia: & qui in his amplius floruerunt, glorioſiores ſunt in cœlo, & in terra, nunc & in ſempiternum. Hæc ſi vultis, vobis ſunt poſſibiliora præ cunctis hominibus.

Eremitarũ exercitia.

Devm quoq; timere ſimiliter ſine omni Doctore æquè faciliter diſcitis,

Ruſtico facile eſt timere Deũ.

ſcitis, ex quotidiana ſubiectione Dominorum veſtrorum, qui veſtris ceruicibus minantur ſine intermiſſione, parati pro quibuſlibet etiã leuib⁹ erratis mulctas imponere graues. Si inq̃, tanto pauore neceſſe habetis corã mortalibus Principibus conuerſari, ne videlicet cauſam habeant nocendi vobis, ſiue rebus veſtris; quanto magis corã immortali omnium Deo ſolicitè ambulare debetis, qui intus & foris iugiter vos intuetur, ne ſi, quod abſit, corã tanta maieſtate peccare nõ vereamini, mittat vos cum corpore & anima in gehennam ignis. Facile, arbitror, vobis iſta perſuaderi poterũt, ſi aliquã ſcintillam bonæ voluntatis habueritis. Attendite, quam eſt miſerabile hic tantis affligi doloribus, laborib⁹, opprobriis, & vexationibus continuis, & poſt peius incomparabiliter æternis tormentis: hic habere Purgatoriũ, & poſtea Infernum.

Audite ergò venerabilem Patrem veſtrum S. Thobiam, quomodo

vos doceat, vt omnia mala euadere poſſitis. *Seruite*, inquit, *Domino in veritate, & inquirite, vt faciatis quæ placita ſunt illi. Pauperem quidem vitam geritis, ſed multa bona habebitis, ſi timueritis* Devm, *& receſſeritis ab omni peccato, & feceritis bene*. Quod vobis concedat omnipotens & beatus Devs, qui cum vnigenito filio ſuo Domino noſtro Iesv Christo viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Devs in ſæcula benedictus, Amen.

Tob. 14. 10.

Tob 4. 23.

Cap. II.

SECVNDO DEBET QVILIBET FIDELIS AGRIcola firmiter credere, quod omnia opera ſua, quamtumcunque minima ab omnipotente DEO copioſa mercede præmiabuntur in cælis, ſi permanſerit in ſimplicitate & voluntate bona.

Hic, proh dolor, plures deficiunt Ruſtici, & præcipuè illi, qui

ſunt cæteris pauperiores,ſeu deſpe-
ctiores, putantes, quod ſicut ſunt
apud homines nullius reputatio-
nis,ſic etiam apud DEVM: & ob hoc
ad nihil ſe vocatos arbitrantur, niſi
vt ſint æternaliter infelices. Ab hac
mala humilitate reuocat nos Spiri-
tus ſanctus,Sapientiæ ſexto dicens.
Puſillum & magnum ipſe fecit, & æ- Sap.6.8.
qualiter cura eſt illi de omnibus. Et
Pſalmus. *Ne auertas hominem in* Pſal 89.3.
humilitatem. Vbi dicit quædam
gloſſa. *Mala humilitas,quando quis
ſic viliter de ſe homo ſentit, vt putet ſe
derelictum à* DEO, *& nunquam me-
liora poſſe conſequi ab eo.* Quamuis
enim vile corpus circumferimus,a- Ruſticus
nimæ tamen nimis prætioſæ ſunt, ſimilimus
purè ad imaginem & ſimilitudinem Chriſto.
DEI creatæ. Vnde,ne animæ nobis
vileſcerent, filius DEI ſeipſum in
pretium animarum dedit. Hîc at-
tendite vos omnes, qui viles eſtis in
oculis veſtris, & deſpecti in hoc ſæ-
culo, & nolite deſperare. Ecce pro
vobis DEVS homo factus eſt. Non

vtiq; homo glorioſus,diues,ac præpotens,ſed opprobrium hominum & abiectio plebis,factus per omnia ſimilis vobis,& plus quam vos pauper & deſpectus. Non regum palatia,non aulas Principum,non caſtra nobilium, non ciuium delicata cubilia, ſed pauperum & abiectorum ruſticorũ elegit ſtabulum.Cur ergo deſperatis ô pauperes, cur contriſtamini ô glorioſi cõtribules angelorum,ac prænobiles ſummi Regis hoſpites, cur, inquam, muſſitatis, quaſi Deus oblitus ſit veſtri, cum in omnibus, & ſuper omnes vos quæſiuerit, inuenerit, & exaltarit, diuites dimittens inanes.

O ſi veſtrã intelligeretis dignitatem, ac ſingularem erga vos diuinæ gratię munificentiam,non ſic mortifera triſtitia abſorberemini, quin potius, quanto in hoc ſæculo per momentum temporis plus cæteris vanis hominib.abiectiores videmini, tanto magis gaudere deberetis quaſi Dei filio conformiores,&per

conſe-

conſequens in futura gloria ſubli-
miores. Hæc namque eſt certiſſima
omnium Catholicorum Doctorum
regula, quod quãto quis eſt ſimilior
Chriſto in præſẽti mortali vita, quę
velociter tranſit, tanto erit & ſimili-
or in illa ſuperna gloria, quę durabit
in æternum. Hanc ſalutarem ſimili-
tudinẽ in multis vos vltra omnes a- *Ruſticus ſi-*
lios hęreditario iure poſſidetis. Ne- *milis La-*
que dicetur vobis à diſtricto iudice, *zaro.*
quod receperitis quidẽ bona in hac
vita, ſicut olim diues ille epulo, de *Luc. 16. 25.*
quo dicitur Luc. 16. quod nũc cru-
ciatur apud inferos, ſed audituri e-
ſtis cum fideli Lazaro, quod hic ma-
la recepiſtis, non ſine iuſto Dei iudi-
cio, quia forte aliqua peccata admi-
ſiſtis, quæ caminus paupertatis exa-
minat nunc, vt tunc cum ipſo in de-
liciis ppetuo manſuri conſolemini.

ATTENDITE igitur quam pater-
nè vos hic ad modicum caſtiget, vt
in æternum parcat, & quàm ſe-
uerè iraſcatur his, quibus cuncta
ad votum largitur, quoniam ab illa

mercede

mercede ſanctorum vacui remanebunt. Veriſſima namq; eſt ſententia.B.Bernardi,ac aliorum ſanctorum Patrum plurimorum, quod nemo poteſt hîc gaudere cum ſæculo,&illic regnare cum Christo. Et Dominus ipſemet in Euangelio dicit ſuis electis diſcipulis, & in eorum perſona aliis omnibus prædeſtinatis. *Nolite mirari, ſi odit vos mundus, quia me priorem odio habuit.* Item, *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie & ſequatur me.* Sed forte dicetis mihi, nonne ſunt multi ſolemnes viri in hoc ſæculo, pariter & fœminę honore ac diuitiis referti,& tamen bonæ ſpei? nunquid omnes damnabuntur? nunquid ſoli miſeri ſalui erunt? Nonne Carolvs magnus,ac multi Reges,Duces, Comites,nobiles,militares,ciueſq; innumeri ſanctè vixerunt,& tamen ſtatum mundi tenuerunt? Hæc & alia ſimilia infirma & imperita ſibi proponit anima, vt ſuam, ſi poſſet, iuſtifi-

Greg. l. 26. mor. c. 11.

Ioan 15. 18.

Luc 9. 23.

Multi diuites fuere ſancti.

iuſtificaret impatientiam, ac per conſequens, ſi auderet, diuinam inculparet prouidentiam, ſacramque Scripturam, & ſanctorum exempla calumniaretur, hæc aut ſimilia dicendo. Mallem & ego talia loqui cum diuitibus & potentibus, quàm hæc cum pauperibus perpeti. Facile eſt in deliciis corporis, rerumque copia, de patientia ac ieiunio, fame & labore, contemptuq; & oppreſſione multa verbotenus proſequi, ſed non ęquè facile eſt iſta tolerare.

FATEOR & ego ita eſſe. Sed nunquid qui in ſublimitate & deliciis eſſe videntur omnino expertes ſunt omnis tribulationis, tentationis ac laboris? imò verè, ſi in timore DEI ambulare voluerint, plus quam pauperes affliguntur. Norunt experti, quàm verum ſit, quod quicquid foris eminet, plus mœrore afficit, quam gaudio recreat. Sed iſtud miſeri aduertere nolunt, aut non poſſunt: putant enim ſic eſſe apud alios, ſicut imperitè ſuſpicantur. *Diuites non carent afflictionibus.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Iam enim certiſſimè dictum eſt, neminem poſſe hic gaudere cum ſæculo, & poſt regnare cum Christo. Quod ſi electi quidam aliquid hic plus participant de diuitiis, & ſtatu huius vitæ, quam debent, oportet eos per grauem pœnitentiam delere, aut per horrendam Purgatorii pœnam recompenſare: quæ vtiq; ſic maximè afflictiua eſt, vt omnis præſentis vitæ tribulatio illi comparata quaſi punctura iunci ſit reputanda.

Diuites peccata ſua grauiori pœnitentia debent expiare.

Ab hac ergò occaſione labendi in diuitiis & honoribus temporalibus facillima, vtique pauperes & inglorij ſunt præſeruati: & pænè contra ſolum impatientiæ vitium dimicare habent. Quod quidem facilius vincunt, quàm diuites vincant oblatos honores, aut paratas delicias, ſiue alia quæque incentiua vitiorum, etiamſi nihil aliud pati haberent: quia, ſicut Philoſophus dicit, & quotidiana experientia docet, non ſine magna virtute arri-

Ruſtici contra ſolam impatientiam pugnare debent.
Seneca, cap. 74.

dens

dens fortuna tolerari poteſt. Aduerſa autem propter aſſuefactionem tanquam connaturalis huic vitæ pęnè à cunctis hominibus, maximè Deum timentibus, ſano corpore, ac mente ſenſata æquanimiter ſufferibilis eſt. Hinc inter timoratos viros tanquam veriſſimũ exiuit prouerbium, quod nedum in corporalibus ſiue ſæcularibus, ſed etiam ſpiritualibus exercitiis plures ceciderunt proſperis elati, quàm aduerſis fracti. Quid enim tàm inimicum eſt probis moribus, ſicut ocium in deliciis, & ventoſa huius mundi ſublimitas? Et quid tàm ſecurum, ac bonæ vitæ conſeruatiuum, ſicut iuſtus labor cum frugalitate & contemptu mundanarum vanitatum? Hæc meritò quoslibet ſimplices & pauperes ruſticos conſolari debent, dum intelligunt ſe eo amplius à Deo dilectos, quo ſobrius eis hæc temporalia largitur, quæ multis fuerunt cauſa damnationis æternæ.

Prouerbiũ.

Proſperitas plures tollit, quam aduerſitas.

Sed heu, proh dolor, contingit nonnullis, quod olim ſublimis quidam orator Hannibali improperauit dicens. *Vincere ſcis Hannibal, vti victoria neſcis.* Ita & nos de quibuſdam ruſticis huius temporis dicere poſſumus. Vincere ſcit ruſticus, vti victoria neſcit. Quod quanquam ſit perſpicuum, vt ex parte iam dictum eſt, cum velint nolint, huius mundi careant proſperitate: & tamen miſerabili quadam negligentia à vitiis non abſtineant, nec ad virtutes perueniant, quod præ cęteris omnibus facilius poſſunt, hoc Dominus per prophetam increpat, dicens. *Percuſſi vos, & non rediſtis ad me, &c.* Sed hos dimittamus, quos nullus diuinus metus, aut flagellum inflectere poteſt, & ad illos reuertamur, quos exhortari ſuſcepimus, qui talento bonæ voluntatis præditi vias rectas ingredi volunt. Ipſi namque ſciunt, quod totum humanum genus ob demerita ſua proiectum eſt ab illis ſummis deliciis in hanc ærumnoſam

T. Liuius, libr. 2. decad. 3.

Amos. 4. 9. Agg. 2. 18.

Ruſtici boni quacon-conſideratione proficiant.

mnoſam vitam & tribulationem continuam, vbi nullus vnquam ad libitum omnia habere potuit, aut tam diu viuere, quamdiu concupiuit. Sciunt etiam, quod afflictio iſta medicinalis eſt, & à ſpirituali morte, id eſt, peccatis præſeruat, & apertè vident illos, qui in deliciis viuunt, aut vix, aut nullo modo poſſe à vitijs abſtinere. Sciunt deinde, quod omnes ſancti, quorum glorioſa memoria eſt in Eccleſia, à primo vſque ad nouiſſimum per hanc viam innumeris tentationibus probati tranſierunt fideles, & ſic tandem perfecti amici DEI facti ſunt.

SCIVNT inſuper, quod iſta non caſualiter, aut fortuito agantur in hoc mundo, quod ſic diſſimiliter adminiſtretur genus humanum, videlicet, quod vnus eſt pauper, alter diues: vnus glorioſus, alter contemptus: vnus ſanus, alter ægrotus: vnus fortunatus, alter infauſtus: vnus acutus, alter ſimplex: vnus prælatus, alter ſubiectus, ſed

cuncta iuxta diuinæ prouidentiæ regulam æquiſſimè & optimè diſponuntur. Sciunt etiam & cautè aduertunt, quod ſicut ſeipſos facere non potuerunt, ſic nec in eſſe conſeruare, nec ea quibus indigent creare, ſed omnia de largiſſima Domini manu expectare habent, qui paſcit vniuerſa quæ condidit, & implet omne animal benedictione; cui nemo dicere iuſtè poteſt, cur ſic facis, cum nulli debitor ſit, nec vllius opus habet. Sciunt denique, quod nullus poteſt immutare decretum diuini conſilii ſuper genus humanũ, & quod nemo vnq̃ melius habuit, qui ſcrutator eſſe voluit maieſtatis, aut impatiẽter reniti cõtra manũ omnipotentis, quinimo tales in peius ſemper prolapſi ſunt, ſed illi ſoli cunctas miſerias euadere meruerunt, qui diuino ſceptro ſuas ceruices humiliter ſubmiſerunt, benèvolè & longanimiter expectãtes donec diuina bonitas emplaſtrũ paternę correctionis, quod po-

Ruſtici hoc magis diliguntur à Deo quo cõtemptibiliores ſunt.

luit,

ſuit, tollere dignetur; nec quicquã aliud cupiunt. Dicamus ergò, quod nullus pauper bonæ voluntatis homo ſic de ſe deſperabiliter ſentire debet, quaſi DEVS de ipſo non curet pro eo quod in hoc ſeculo contemnitur, aut quaſi opera ſua bona Deo non placeant, aut meritoria nõ ſint, quia pro nihilo reputantur à ſtultis amatoribus mundi, ſed, ſicut iam dictum eſt, eo amplius à DEO ſe diligi firmiter credat, ac magis opera ſua in futuro remuneranda ſciat, quo minus receperat bona temporalia in vita iſta.

Formet deniq; fidelis agricola, ſiue alius operarius quicunq; intẽtionem ſuam ad Deũ per hunc aut conſimilem modũ *Gratias ago tibi Domine creator vniuerſorum, qui me ex nihilo feciſti, & vſq; in hanc horã clementer conſeruaſti, & vires cũ bona voluntate tribuiſti, quatenus iuxta præceptum tuum in ſudore vultus mei veſcar pane meo, te nunc ex toto corde rogo, vt dirigas me in o-*

Oratio à ruſtico quotidie dicenda.

mnibus operibus meis ſecundum præcepta tua, & intentionem cordis mei ſurſum trahe, vt ſint mihi labores huius peregrinationis in remiſsionem peccatorum meorum, & meritum æternæ vitæ. Amen. Quicunque hoc modo procedit, & in omnibus, quæ facit Deo placere cupit, ſcire debet, quod à bono Deo nunquam ſeparabitur, ſed magnus ſanctus in regno ſuperno erit.

Mat. 10. 42. Si enim, ipſa veritate teſtante, nec calix aquæ frigidæ porrectus pro Deo erit ſine mercede, quid pro tantis ſudoribus, vigilijs, frigoribus, caumatibus, neceſsitatibus, curiſq; diurnis & nocturnis, ac cæteris ſine numero miſeriis, quas fidelis quilibet ruſticus tolerat ab ineunte ætate vſque ad decrepitam ſenectutem, quid, inquam, retribuetur pro illis? Certè illa præmia dabuntur, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, & vtique in tam iuſtiſſima menſura, vt nihil omninò manebit irremuneratum quan-

Ruſtici pro laboribus ſuis cæleſte præmium merentur.

tum-

tumcumque modicum etiam fuerit, ſiue factum, ſiue patienter toleratum pro beneplacito diuinæ voluntatis. Vnde patet, quod ſicut dicit B. BERNHARDVS, quod labor ſanctus eſt, etiamſi immediatè pauperibus non impendatur, ſed propriæ neceſſitati ſubueniatur: & ſicut habet duplicem occupationem, ſcilicet carnalem & ſpiritualem, ita etiam habet duplicem mercedem. Nam propter fatigationem corporis, debetur ei ſuſtentaculum vitæ, & propter virtuoſam intentionem, ei debetur merces regni cæleſtis: quam vobis tribuat beatus & fidelis DEVS, qui ſine fine viuit & regnat. AMEN.

CAP. III.

TERTIO DEBET QVILIBET FIDELIS AGRICOLA officium ſuum honorare, tanquam à DEO inſtitutum, & hilariter exequi ea, quæ ad ipſum ſpectant.

Hic quidam Ruſtici plurimum delinquunt, communiter illi, qui cæteris ſunt honoratiores, aut ditiores, ſuperbia tumentes, & dolentes, quaſi ad vile officium ſint à Deo vocati. Quare etiam variis modis ſuum ſtatum mutare conantur, ad maiora anhelando. Sed quid eos ſequatur, quotidiana experiẽtia docet. Nã ſtatim vt ſe altiori coniunxerint, Deo & omnibus hominibus odioſi fiunt, deriſioni & cõtemptui patentes. Contra quos dignitas Ruſticana eſt defenſanda, & hoc tripliciter. Primo, quia à Deo eſt inſtituta. Secundò, quia à natura eſt principaliter intenta. Tertiò, quia à celeberrimis viris eſt plurimum approbata, & multipliciter priuilegiata.

Ruſticana dignitas defenditur tripliciter.

1\. Quantum ad primum, eſt ſciendum, quod agricultura pluries eſt inſtituta ab ipſo ſummo omnium Deo. Nam in ſtatu innocentiæ dicitur eſſe inſtituta, per hoc, quod legitur Geneſis ſecundo. *Tulit ergo*

Gen 2.15.

Domi-

Dominus DEVS hominem & poſuit eum in paradiſum voluptatis, vt operaretur & cuſtodiret illum. In ſtatu quoque naturæ deſtitutæ, per hoc, quod legitur Geneſis quarto. *Emiſit Dominus DEVS Adam de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt*, &c. Hinc dicitur Eccleſiaſtici ſeptimo. *Non oderis laborioſa opera, & ruſticationem ab altiſſimo creatam.* Ecce aperta teſtimonia, ex quibus liquidè patet Agriculturam præ cæteris mechanicis artibus hanc gratiæ dignitatem habere, quod ineffabiliter à DEO eſt inſtituta. Aliæ autem omnes, aut pœne omnes humana curioſitate ſunt inuentę: quare etiam nunquam in eodem ritu perſeuerant, vt communiter tractant ſancti Doctores noſtri ſuper quarto cap. Geneſios, vbi de origine, & primis inuentoribus mechanicarũ artium fit mentio. Inſuper ſaluator noſter verus Deus & homo, vt opus ſuũ glo-

Gen. 4. 23.

Eccl. 7. 16.

Deus autor agriculturæ.

rificaret, nō ex auro vel argento vel lapidibus pretioſis, aut aliqua alia re curioſa benedictum corpus ſuum & ſanguinem pretioſum confici inſtituit, ſed ex materia verè digniſſima, ſcilicet, pane & vino, quam ſimplices ruſtici in ſudore vultꝰ ſui parare conſueuerunt. Quod vtiq; meritò cunctis fidelibus agricolis magna debet eſſe cauſa lętitiæ & deuotionis erga ſuum officium exequendum.

Natura intendit maximè agriculturam.

2. Secundo dignitas Ruſticationis ex hoc attenditur, quod eſt à natura principaliter intenta, quod ſic patet. quia cum corpus humanum digniſſimū ſit inter omnia corpora ratione vnionis ad animam rationalem, & glorificationis futuram, ſequitur, quod omnia alia corpora ſiue cęleſtia, ſiue inferiora ſubminiſtrare habent eidē. Cum ergo corpus humanum ſine victu & veſtitu in eſſe permanere non poſſit, & victus ipſe & veſtitus ſine opere ruſtico non proueniat, patet, quod to-

ra machina ad hoc ſeruit, vt Domino orbis, id eſt, homini neceſſaria ſubminiſtrentur. Hinc dicit Dominus ad Noe, Geneſis octauo. *Cunctis diebus terræ, ſementis & meſſis, frigus & æſtus, æſtas & hyems, nox & dies non requieſcent.* Dauid quoque, cum Dominũ in operibus ſuis benediceret, & decorem vniuerſi laudaret, cauſam totius intulit dicens. *Vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis.* Ex quibus patet, quod agricola eſt præcipuus cooperator DEI, angelorum & naturæ. Quamuis enim diuina maieſtas per ſuã omnipotentiã poſſet omne hominũ genus nutrire & veſtire, tamẽ hoc non vult facere ſine coadiutoribus ruſticis, ne ſint vacua opera benedictę ſapientiæ ſuæ.

Gen. 8. 22.

Pſ. 103. 14.

Ruſtici cooperatores Dei & naturæ.

Similiter ſancti Angeli, qui ſecundum ſententiam B. DIONYSII iſtis inferioribus prælati ſunt, ad quorum imperium ſingula quæq; diriguntur, quamuis facillimè poſſent aptare vnamquamq; naturam

Dionyſ. de diu. nom. c. 7. Aug. 3. de Trin c. 4.

vſui humano ad conuenientiam propagationis ſuæ pro multiplicatione eorundem, nequaquam tamen hoc faciunt ſine concurrente ruſticana prouidentia, ne diuinæ inſtitutioni contraire videantur. Natura verò, etſi omnibus modis conetur ad conſeruandã ſpeciem humanam in eſſe ſuo, non tamen ad hoc ſufficit, niſi ruſticorum auxilio pariter & induſtria ſuffragetur. Hęc omnia adeò ſunt nota, vt his probãdis vlterius inſiſtere ſuperuacaneũ exiſtimem. Videmus enim, & ſine intermiſſione experimur, quã multipliciter humana natura ſit ſerua, & quantis indigeat: & ſi quibuſdã ſaltem ad tempus carere poſſit, ruſticano tamen fructu nec ad vnum diem quidem. Omnium Pontificũ languet baculus, ruit mithra, areſcit dextera. omnium Imperatorum Regumq; corona decidit, ſceptrum deridetur, purpura conculcatur, ſi ruſticana ope non fulciantur. Dux inſanit, molleſcit miles, delirat ſapi-

Nec reges nec Principes ſubſiſtere queunt ſine ruſticis

ens, titubat artifex, ſtatus ipſe mundi totus deficit, ſi ruſticus colere agrum ceſſat. Hæc qui non credit, abſtineat ab his, quæ ruſticano ſudore proueniunt, & ſine omni Doctore in breui inueniet ſolutionem verbi.

Tertio, agriculturæ dignitas ex hoc perpenditur, quod à celeberrimis viris plurimum eſt approbata & multipliciter priuilegiata. quod ſic oſtenditur. Quia primi noſtri parentes, ex quibus totum genus humanum propagatum eſt, de agricultura & pecorum nutrimento viuebant; & quia ſeruos & ancillas non habebant, patet, quod ipſi cum filiis ſuis & filiabus propriis manibus operi ruſtico inſeruiebant. Verum, cum de protoplaſto, ſcilicet Adam & vxore eius Eua non ſit dubium, de aliis quibuſdam ſanctis hominibus exempla colligamus. Et primo de Lamech, qui poſtquam genuiſſet Noe, dixit. *Iſte conſolabitur nos ab operibus &*

3. Adam & alii maiores noſtri agricolæ fuêre.

Gen. 5. 29.

Libori-

laboribus manuum noſtrarum in terra, cui male dixit Dominus. Noe quoque, qui hominum ſecundus progenitor poſt Adam ſcribitur, quid poſt diluuium egerit ex nono
Gen. 9. 20. capite Geneſios patet, vbi ſic legitur inter cætera. *Cœpitq; Noe, vir agricola exercere terram, & plantauit vineam,* &c. Deinde ad glorio-
Heb. 11. 9. ſos Patriarchas illos tres, videlicet Abraham, Iſaac & Iacob ſcriptura deſcendens nullos redditus habuiſſe illos commemorat, neq; in ciuitatibus, aut villis, aut domibus habitaſſe, ſed tanquam peregrinos in caſulis, id eſt, tentoriis ſuper faciem terræ, & de agricultura & animalibus vitæ neceſſaria quæritaſſe. Filii quoque Iacob, qui duodecim Patriarchæ appellantur, quid officii habuerint, ex ipſorum
Gen. 46. 34. confeſſione patet, Geneſis XLVI. capite, vbi dicunt. *Viri Paſtores ſumus, ab infantia noſtra vſque in præſens, & nos, & Pa-*
Iob. 1. *tres noſtri &c.* Iob ſimiliter vir

ſimplex

ſimplex & rectus. Domini benedi-ctione ditiſſimus effectus fuit de a-gris & pecoribus, nec vnquam ſua creuit poſſeſſio per grauamen pro-ximi, vt ipſe teſtatur in libro ſuo ca-pite trigeſimo primo: quinimmò & manus aperta iugiter erat ad lar-giendum pauperibus. *Iob.31.17.38.*

Moyſes quoq;, de cuius laude re-ſonat cœlũ & terra, omniũ prophe-tarũ excellentiſſimus, quamuis in regia fuerat aula educatus, tamen diſponente Domino, antequam ad diuina oracula profecerat, prius in ſchola humilitatis per quadraginta annos oues Iethro cognati ſui pa-ſcendo exercebatur. Gedeon vir fortiſſimus, dum operi ruſtico de-ſeruiret, frumenta purgando, ange-lo ſibi apparente, ducatum populi Iſrahel coactus ſuſcepit, & hoſtes Dei proſtrauit. Booz, qui & Abe-ſan, duodecimus Iudex populi Iſra-hel, dum aream ventilat, Ruth Moabitidem ſibi deſponſat, quæ in Chriſti genealogia ponitur. Dauid *Exod.3.1.* *Iudic.6.11.* *Iudic.12.8.* *Ruth.3.13.* *1.Reg.16.11.*

vir ſecundum cor Dei, dum oues patris ſui paſceret diuina reuelatione in regem ſuper totum Iſraël vngitur. Eliſæus, dum in duodecim iugis boum araret, & ipſe in duodecim iugis boum arantibus vnus eſſet, vt luculenter ſcriptura exprimit, in glorioſum prophetam pro Elia diuinitus eligitur. Amos paſtor & ruſticus, licet imperitus ſermone, tamen ſcientia plenus, ut Hieronymus teſtatur in prologo, ſubtiliſſimum texuit oraculum, de paſcuis in prophetam aſſumptus. De Rechab & Ionadab, ac eorum filiis, qui iugiter in agris habitabãt, ac aliis viris ſplẽdidiſſimis ſine numero longum eſt diſſerere, qui omnes peregrinationem hanc tranſegerunt iuſto labore manuum ſuarum ſine tumultu ac pompoſo apparatu huius ſæculi, contenti fidelibus aruis, celebre nomen poſteris reliquerunt, & exemplum tutiſſimum.

3. Reg. 19. 19. *Hieron. in prol. galeato.* *Ierem. 35. 8.*

Neqve hoc prætermittendum eſt, quod etiam apud gentiles olim

Agricultura honorifica apud gentiles.

ruſticana

ruſticana frugalitas ſummopere colebatur,& ad ſummos honores crebro tunc,licet inuiti, Ruſtici trahebantur. Vnde refert Valerius Maximus de TVLLO Hoſtilio. *Incunabula Tulli Hoſtilii agreſte tuguriū cepit: eiusdem adoleſcentia in pecore paſcēdo fuit occupata. Validior ætas imperium Romanum rexit, & duplicauit: Senectus excellentiſſimis ornamentis decorata, in altiſſimo maieſtatis faſtigio fulſit.* SERVIVS Tullius,de matre ancilla licet nobilis ꝓgenitus,ſtrenuè Romanum imperium rexit,tres montes vrbi addens,ac vltra prędeceſſores ſuos foſſas ruſtico more circa muros duxit. NABVCHODONOSOR,Darius antequā mundi monarchiam ſuſceperunt, in paſcendis pecoribus cum cæteris paſtoribus intenti fuerunt, ſicut olim REMVS & ROMVLVS. ☞ QVINTIVS inclytus Romanus repertus in rure ab aratro ſumptus eſt,&in Dictatorem creatus, qui Romam pæne deſolatam propter aduerſos caſus

Valer. lib. cap. 4.

T. Liu. lib 1. dec. 1.

Cic lib de Senect. Aug. l. 5. de ciuit d. cap. 18.

magni-

magnificè conſolatus eſt triumphis ſuis. T. Quinctius etiam Dictator pari exemplo poſt cruētiſſima bella victor fidelis effectus, in eadem paupertate, qua prius vixerat, permanens, quatuor iugera ſuis manibus coluit. M. Curius vir dignæ memoriæ, quantum paupertatem dilexerit, patet ex hoc, quod oblatas pecunias reſpuit, dicens: *nec acie vinci, nec pecunia corrumpi poſſum.* Similiter Fabritius, Attilius Regulus, Scipio Aphricanus, & alii plures nobiliſſimi viri, ac ſecundum honeſtatem ſecularem probatiſſimi, quantum iuſtos labores dilexerint, & proximi grauamen vitauerint, & Rempublicam promouerint nullo poſſumus ſtylo ſatis commendare.

Valer. l. 4. cap. 3. Ciser. de Senect. Aug. l. cit. Gell. lib. 1. c. 14. & l. 6. cap. 8.

Qvod autem hodie pauci reperiuntur, qui tàm glorioſa exempla imitentur, manifeſtum ſignum eſt, quantum hic miſer mundus in peius profecit. Siquidem ſuperbia, auaritia, luxuria, acedia & cetera vitia

Cur agricultura nunc contempta.

tia adeò inualuerunt, vt pęnè vix inueniatur, qui paternos mores ad bonum virtutis, & præcipuè humilitatis ſpectantes imitari dignetur; niſi forte, quem neceſſitas coëgerit extrema. Putantque iam homines ſcandala incurrere, ſi ea agant, vnde olim viri celebres grandem ſibi honoris hauſerant materiam. Conſtat certiſſimè, & omninò veriſſimum eſt, vniuerſum genus humanum à propagine ruſticana originem traxiſſe: conſtat denique ſpectabiliſſimos viros olim ex animo ſine omni neceſſitate ruſtico operi inſudaſſe, ne arroganter vltra metam Patrum ſuorum ſe leuare putarentur, aut erubeſcere ſuper hoc, vnde veniſſent. Conſtat rurſum, nullos Imperatores, Reges, Duces, Comites, nobiles, mediocres, aut alios quoſcunque homines cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis ab hac lege eſſe alienos, vt dicere poſſint ſine falſitatis rubore: Nos de Ruſticis non venimus, aut Ruſticorum

Omnes homines etiã Reges à ruſticis ſunt oriundi.

auxilio non indigemus; & tamen quidam homines vaniſſimi mortales, ac multis calamitatibus expoſiti, hoc quod ſunt, eſſe nolunt, videlicet filii Ruſticorum, nec ſaltem hoc æquanimiter audire volũt. Verum, etſi hodie potentes quidam & nobiles ita deſipiunt, tamen olim teſte B. Auguſtino lib. VIII. de ciuit. Dei, & aliis locis multis, multo amplior inſania Principes quoſdam occupauit, in tantum, quod putabãt ſe non homines eſſe, ſed Deos, & contrarium dicentes trucidabant, nec informatores eorum ſanctiſſimos aliquo modo patienter audire potuerunt. Mira prorſus & miſeranda cęcitas. Aut ergo glorioſi illi Patriarchæ & Prophetæ, ac cæteri viri virtuoſiſſimi errauerunt, aut iſti.

Aug. lib. 8. c 26. & toto libr. 6. & 7.

Sed abſit, vt ſic vanis & leuibus hominib⁹, ac omni ſpurcitia plenis credamus, vt ab illis Deo dignis & vere nobilib. viris recedamus, quin potius veraciſſimè dicamus, ſi totus mundus taceret, ipſi inter ſe

mutuo

mutuo per quotidiana conuitia, quibus iugiter madent, ſibi ipſis & aliis foris innoteſcunt, quales intus exiſtunt; ſed hos dimittamus, & bonæ voluntatis Ruſticos, quantum poſſumus, confirmare ſtudeamus, vt videlicet aduertant, quàm grati eſſe debeant Domino de vocatione ſua: quoniam reuera non ad vile, ſed ad digniſſimum inter omnia mechanica officium vocati ſunt, quando talium Patrum imitatores eſſe meruerunt. Qui verò ſcire voluerit, qualem prærogatiuam in nouo Teſtamento agricultura habuerit, legat ſanctorum eremitarum ac monachorum regulas, & inueniet, quod præ cæteris redditibus ac prouentibus ſancti Patres egerunt de paſtu animalium, & agrorũ fructibus, quos propriis manibus excolebant viuere tanquã de ſtipendiis iuſtiſſimis: nec dubiũ eſt, quin alios prouentus prçelegiſſent, illos iuſtiores iſtis reperiſsẽt. Hinc HIERONYMVS, *ruſticitatem ſanctam*

Eremitæ exercuere ruſticam vitam.

auxilio non indigemus; & tamen quidam homines vaniſſimi mortales, ac multis calamitatibus expoſiti, hoc quod ſunt, eſſe nolunt; videlicet filii Ruſticorum, nec ſaltem hoc æquanimiter audire volũt. Verum, etſi hodie potentes quidam & nobiles ita deſipiunt; tamen olim teſte B. Auguſtino lib. VIII. de ciuit. Dei, & aliis locis multis, multo amplior inſania Principes quoſdam occupauit, in tantum, quod putabãt ſe non homines eſſe, ſed Deos, & contrarium dicentes trucidabant, nec informatores eorum ſanctiſſimos aliquo modo patienter audire potuerunt. Mira prorſus & miſeranda cęcitas. Aut ergo glorioſi illi Patriarchæ & Prophetæ, ac cæteri viri virtuoſiſſimi errauerunt, aut iſti.

Aug. lib. 8. c. 26. & 10. lib. 6. & 7.

Sed abſit, vt ſic vanis & leuibus hominib⁹, ac omni ſpurcitia plenis credamus, vt ab illis Deo dignis & vere nobilib. viris recedamus, quin potius veraciſſimè dicamus, ſi totus mundus taceret, ipſi inter ſe

mutuo per quotidiana conuitia, quibus iugiter madent, ſibi ipſis & aliis foris innoteſcunt, quales intus exiſtunt; ſed hos dimittamus, & bonæ voluntatis Ruſticos, quantum poſſumus, confirmare ſtudeamus, vt videlicet aduertant, quàm grati eſſe debeant Domino de vocatione ſua: quoniam reuera non ad vile, ſed ad digniſſimum inter omnia mechanica officium vocati ſunt, quando talium Patrum imitatores eſſe meruerunt. Qui verò ſcire voluerit, qualem prærogatiuam in nouo Teſtamento agricultura habuerit, legat ſanctorum eremitarum ac monachorum regulas, & inueniet, quod præ cæteris redditibus ac prouentibus ſancti Patres elegerunt de paſtu animalium, & agrorũ fructibus, quos propriis manibus excolebant viuere tanquã de ſtipendiis iuſtiſſimis: nec dubiũ eſt, quin alios prouentus prçelegiſſent, ſi illos iuſtiores iſtis reperiſsẽt. Hinc B. Hieronymvs, *ruſticitatem ſan-*

Eremitæ exercuere ruſticam vitam.

ctam

auxilio non indigemus; & tamen quidam homines vaniſſimi mortales, ac multis calamitatibus expoſiti, hoc quod ſunt, eſſe nolunt, videlicet filii Ruſticorum, nec ſaltem hoc æquanimiter audire volũt. Verum, etſi hodie potentes quidam & nobiles ita deſipiunt, tamen olim teſte B. Auguſtino lib. VIII. de ciuit. Dei, & aliis locis multis, multo amplior inſania Principes quoſdam occupauit, in tantum, quod putabãt ſe non homines eſſe, ſed Deos, & contrarium dicentes trucidabant; nec informatores eorum ſanctiſſimos aliquo modo patienter audire potuerunt. Mira prorſus & miſeranda cęcitas. Aut ergo glorioſi illi Patriarchæ & Prophetæ, ac cæteri viri virtuoſiſſimi errauerunt, aut iſti.

Aug. lib. 8. 26. & to. lib. 6. 27.

SED abſit, vt ſic vanis & leuibus hominibꝰ, ac omni ſpurcitia plenis credamus, vt ab illis DEO dignis & vere nobilib. viris recedamus, quin potius veraciſſimè dicamus, ſi totus mundus taceret, ipſi inter ſe

mutuo

mutuo per quotidiana conuitia, quibus iugiter madent, ſibi ipſis & aliis foris innoteſcunt, quales intus exiſtunt; ſed hos dimittamus, & bonæ voluntatis Ruſticos, quantum poſſumus, confirmare ſtudeamus, vt videlicet aduertant, quàm grati eſſe debeant Domino de vocatione ſua: quoniam reuera non ad vile, ſed ad digniſſimum inter omnia mechanica officium vocati ſunt, quando talium Patrum imitatores eſſe meruerunt. Qui verò ſcire voluerit, qualem prærogatiuam in nouo Teſtamento agricultura habuerit, legat ſanctorum eremitarum ac monachorum regulas, & inueniet, quod præ cæteris redditibus ac prouentibus ſancti Patres elegerunt de paſtu animalium, & agrorũ fructibus, quos propriis manibus excolebant viuere tanquã de ſtipendiis iuſtiſſimis: nec dubiũ eſt, quin alios prouentus prçelegiſſent, ſi illos iuſtiores iſtis reperiſſẽt. Hinc B. HIERONYMVS, *ruſticitatem ſan-*

Eremitæ exercuere ruſticam vitam.

ctam

auxilio non indigemus; & tamen quidam homines vaniſſimi mortales, ac multis calamitatibus expoſiti, hoc quod ſunt, eſſe nolunt; videlicet filij Ruſticorum; nec ſaltem hoc æquanimiter audire volũt. Verum, etſi hodie potentes quidam & nobiles ita deſipiunt, tamen olim teſte B. Auguſtino lib. VIII. de ciuit. Dei, & aliis locis multis, multo amplior inſania Principes quoſdam occupauit; in tantum, quod putabãt ſe non homines eſſe, ſed Deos, & contrarium dicentes trucidabant; nec informatores eorum ſanctiſſimos aliquo modo patienter audire potuerunt. Mira prorſus & miſeranda cęcitas. Aut ergo glorioſi illi Patriarchæ & Prophetæ, ac cæteri viri virtuoſiſſimi errauerunt, aut iſti.

Aug. lib. 8. c 26. & toto libr. 6. & 7.

Sed abſit, vt ſic vanis & leuibus hominib⁹, ac omni ſpurcitia plenis credamus, vt ab illis Deo dignis & vere nobilib. viris recedamus, quin potius veraciſſimè dicamus, ſi totus mundus taceret, ipſi inter ſe

mutuo per quotidiana conuitia, quibus iugiter madent, ſibi ipſis & aliis foris innoteſcunt, quales intus exiſtunt; ſed hos dimittamus, & bonæ voluntatis Ruſticos, quantum poſſumus, confirmare ſtudeamus, vt videlicet aduertant, quàm grati eſſe debeant Domino de vocatione ſua: quoniam reuera non ad vile, ſed ad digniſſimum inter omnia mechanica officium vocati ſunt, quando talium Patrum imitatores eſſe meruerunt. Qui verò ſcire voluerit, qualem prærogatiuam in nouo Teſtamento agricultura habuerit, legat ſanctorum eremitarum ac monachorum regulas, & inueniet, quod præ cæteris redditibus ac prouentibus ſancti Patres elegerunt de paſtu animalium, & agrorũ fructibus, quos propriis manibus excolebant viuere tanquã de ſtipendiis iuſtiſſimis: nec dubiũ eſt, quin alios prouentus prçelegiſſent, ſi illos iuſtiores iſtis reperiſsẽt. Hinc B. HIERONYMVS, *ruſticitatem ſan-*

Eremitæ exercuere ruſticam vitam.

ctam

magnificè conſolatus eſt triumphis ſuis. T. Quinctius etiam Dictator pari exemplo poſt cruētiſſima bella victor fidelis effectus, in eadem paupertate, qua prius vixerat, permanens, quatuor iugera ſuis manibus coluit. M. Curius vir dignæ memoriæ, quantum paupertatem dilexerit, patet ex hoc, quod oblatas pecunias reſpuit, dicens: *nec acie vinci, nec pecunia corrumpi poſſum.* Similiter Fabritius, Attilius Regulus, Scipio Aphricanus, & alii plures nobiliſſimi viri, ac ſecundum honeſtatem ſecularem probatiſſimi, quantum iuſtos labores dilexerint, & proximi grauamen vitauerint, & Rempublicam promouerint nullo poſſumus ſtylo ſatis commendare.

Valer. l. 4. cap. 3. Cicer. de Senect. Aug. l. eit. Gell. lib. 1. c. 14. & l. 6. cap. 8.

Qvod autem hodie pauci reperiuntur, qui tàmglorioſa exempla imitentur, manifeſtum ſignum eſt, quantum hic miſer mundus in peius profecit. Siquidem ſuperbia, auaritia, luxuria, acedia & cetera vitia

Cur agricultura nunc contempta.

tia adeò inualuerunt, vt pęnè vix inueniatur, qui paternos mores ad bonum virtutis, & præcipuè humilitatis ſpectantes imitari dignetur; niſi forte, quem neceſſitas coëgerit extrema. Putantque iam homines ſcandala incurrere, ſi ea agant, vnde olim viri celebres grandem ſibi honoris hauſerant materiam. Conſtat certiſſimè, & omninò veriſſimum eſt, vniuerſum genus humanum à propagine ruſticana originem traxiſſe: conſtat denique ſpectabiliſſimos viros olim ex animo ſine omni neceſſitate ruſtico operi inſudaſſe, ne arroganter vltra metam Patrum ſuorum ſe leuare putarentur, aut erubeſcere ſuper hoc, vnde veniſſent. Conſtat rurſum, nullos Imperatores, Reges, Duces, Comites, nobiles, mediocres, aut alios quoſcunque homines cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis ab hac lege eſſe alienos, vt dicere poſſint ſine falſitatis rubore: Nos de Ruſticis non venimus, aut Ruſticorum

Omnes homines et tā Reges à ruſticis ſunt oriundi.

auxilio

mutuo per quotidiana conuitia, quibus iugiter madent, ſibi ipſis & aliis foris innoteſcunt, quales intus exiſtunt; ſed hos dimittamus, & bonæ voluntatis Ruſticos, quantum poſſumus, confirmare ſtudeamus, vt videlicet aduertant, quàm grati eſſe debeant Domino de vocatione ſua: quoniam reuera non ad vile, ſed ad digniſſimum inter omnia mechanica officium vocati ſunt, quando talium Patrum imitatores eſſe meruerunt. Qui verò ſcire voluerit, qualem prærogatiuam in nouo Teſtamento agricultura habuerit, legat ſanctorum eremitarum ac monachorum regulas, & inueniet, quod præ cæteris redditibus ac prouentibus ſancti Patres elegerunt de paſtu animalium, & agrorũ fructibus, quos propriis manibus excolebant viuere tanquã de ſtipendiis iuſtiſſimis: nec dubiũ eſt, quin alios prouentus pręelegiſſent, ſi illos iuſtiores iſtis reperiſſet. Hinc B. HIERONYMVS, *ruſticitatem ſanctam*

Eremitæ exercuere ruſticam vitam.

ctam appellat, dicens. *O ſancta ruſticitas, quæ natos ad labores homines provehis ad cœleſtia mundo ereptos.*

Principes coluere vitã ruſticã.

Hanc Ruſticitatem multi Reges, Senatores Patritii, Duces, Principes, Comites, Nobiles, Barones, milites, ac alij vtriuſq; ſexus homines honorati, & mediocres, infiniti elegerunt, & non ſolum ſalui facti ſunt, ſed etiam ſupremas cœleſtis regni ſedes meruerunt. Teſtes ſunt Antonivs, Macharius, Arſenius, Ioſaphat, Syncletica, Brigida, Benedictus, Maurus, Iudocus filius Regis Britanniæ, Arnulphus dux Lotaringiæ, Carolomannus, & Childericus filij Regis Franciæ. Rachis rex Longobardorum, ac plures alij Reges Franciæ, Angliæ, Bulgariæ, & cæteri. Item Brvno primus fundatur Carthuſienſis Ordinis, Stephanus & Bernardus cum fratribus ſuis, primi propagatores Ciſtertienſis Ordinis, aliiq; ſine numero. Hi omnes, quid egerint, quibúſue exercitiis ad culmen ſpiritualis per-

Vitas patr. p 1 & 2.

Arnold. Vuion. lib. 4. ligni vita.

Et monachi inſtitutores Ordinum.

fectio-

fectionis peruenerint, qui ſcire voiuerit, ſacros legat codices, & in Regalibus manibus citius ſarculum, quam ſceptrum inueniet, citius cotem, quam margaritam, citius in menſis aquã cum pane arido, quam vina condita.

Contra inertes Ruſticos inuectiua.

Eia, vbi ſunt iam delicati Ruſtici noſtri quidam, qui tantopere ſacros labores fugiunt, tàm ſtudiosè ad otioſos dies anhelant. O miſeri, quid facitis, quid reſpondebitis diſtricto iudici, quando videritis tales ac tantos viros palatia deſeruiſſe, & ad veſtram ruſticitatem deſcendiſſe, ſicq; regna cœlorum promeruiſſe? Vos in ruſticitate ſancta nati eſtis, & quam faciliter continuare poteſtis, ſi vultis, deſerere cupitis: illi in purpura nati, pariter & educati, quam relinquere ipſis vtique ſemimors eſt, tam ſollicitè veſtram ſecuritatem amplectuntur, cunctis mundi honoribus ſpretis atq; deliciis. Eia aduertite, quam breue tempus laborare habetis pro

æterna quiete; quam incertum eſt, an honores temporales ſine periculo corporum & animarum adipiſci poteritis, quos tamen adeptos certum eſt non diu retinere quenquam poſſe. Manete igitur in ſancto ſtatu veſtro, ſecuro & humili, & honorate officium veſtrū ſanctum à Deo inſtitutum, & animo volente ac mēte beneuola hilariter exequimini ea, quę ad ipſum ſpectant in timore Dei, & verè beati eritis cum omnibus, qui labores manuum ſuarum manducant, beneq; vobis erit, hic & in æternum. Quod vobis concedat idem glorioſus Devs, cuius operarij eſtis, qui per cuncta ſecula viuit & regnat, Amen.

Cap. IV.

QVARTO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TIMORATUS Ruſticus humiliter Dominis ſuis obedire.

HOc eſt quod monet Apoſtol-

pite omnibus Chriſtianis loquens
ac dicens. *Omnis anima poteſtatibus* *Rom. 13. 1.*
ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt n. po-
teſtas, niſi à Deo: q̄ autem à Deo ſunt,
ordinata ſũt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati,
Dei ordinationi reſiſtit. Qui autẽ re-
ſiſtũt, ipſi ſibi damnationem acq̄runt:
nã Principes non ſunt timori boni ope-
ris, ſed mali. Vis autem non timere po-
teſtatem? bonũ fac & habebis laudem
ex illa. Dei n. miniſter eſt, vindex in
iram ei, qui malum agit. Ecce q̃ pla-
na ſententia, nihil ſincerius dici po-
tuit. Attende q̃d reſiſtentibus com-
minetur, vtiq; tam huius q̃ futuræ
vitæ diſpendiũ. Nã contra eos Prin-
cipes ius acquirunt ſiue ad occiden-
dũ, ſiue ad puniendum: & Dominus
Deus eos æternaliter dãnat, ſi abſq;
pœnitentia ſic moriantur. Hic heu *Ruſtici inobedientes qui.*
plures Ruſtici deficiunt, nullatenus
obedire volentes, niſi cum [illegible] e
non poſſunt: [illegible] ras
caluas fingẽ [illegible]
citer ſe exc [illegible]

vt à debitis ſeruitiis abſoluantur. Hi omnes reſiſtunt poteſtati, & Deum grauiter offendunt, quia multa peccata pro modico lucro ſæpe committunt, & tanquam fures in conſpectu diuinę maieſtatis iudicantur, quia rem aut ſeruitium, quod alteri debent, ipſo inuito detinent, ſiue per violentiam, ſiue per fraudem.

Aſt econtra boni ruſtici & fideles ambulantes ſimpliciter in via mandatorum Dei, nec mendacium, nec violentiam meditantur contra Dominos ſuos propter timorem Dei, ſed omnibus iuxta eiuſdem B. Pavli monita reddunt debita, *cui tributum, tributum. cui vectigal, vectigal. cui timorem, timorem. cui honorem, honorem.* Sic ſyncerè & fideliter ſeruientes, non tanquam hominibus, ſed tanquam Deo, neq; ad oculum placentes, ſed ex animo, vt nemini quicquam debeant, niſi vt inuicem diligant, hoc eſt dicere, quod inter Dominos & ſubiectos debet eſſe mutua dilectio: quod facile

Rom. 13. 7.

Ephes. 6. 7.
Rom. 13. 8.

cilè contingit, quando inferior beneuolè ſoluit debitum ſuperiori: alioquin iugis inter eos rixa & inuidentia oritur cum DEI offenſa. Et quia ſunt nonnulli etiam bonæ voluntatis ruſtici, aliiq; Chriſtiani nominis profeſſores, etiam litterati, qui putant, quod ſubiectio iſta famoſa, qua per vniuerſum pœne orbem ruſticana plebs regitur, & præcipue illa, quæ vinculo ſeruitutis eſt alligata, ſit iniuſta, eo quod natura omnes ſimus ingenui, ideò ad tollendum hunc errorem aliqua ſanctorum dicta ſunt hic ſubiungenda. Conſtat namque, quod bonæ voluntatis homo facilius & libentius ſeruit, quando ſcit ſecum iuſtè agi: Sed quando putat quod violenter grauatur contra fas, pœne ſanguinem pro aqua ſudat, niſi fuerit valde in virtutibus perfectus.

Non eſt iniuſta ſubiectio ruſticorum.

3. EST ergo ſciendum, quod de communi ſubiectione hominis ad hominem nulla eſt dubitatio, quin iuſta ſit, imò neceſſaria; alioquin

Neceſſe eſt hominem homini eſſe ſubiectum.

in Eccleſia Dei nullus eſſet ordo, ſed cõfuſio tota. Si enim nullus vellet ſubeſſe, ſed æqualiter omnes præeſſe, totius humani generis optabiliſſimum bonum, quod eſt pax, continuò turbaretur, nec poſſent homines ſimul habitare, neque conuerſari, veluti ſi plures ante vnam domum ſtarent, & nullus alteri cedere vellet, vt præiret, neceſſitate omnes ſimul foris remanerent, aut forte ſe mutuo violenter opprimerent, donec vnus ſolus domum totam teneret. Hæc, quam eſſent abſurda, beſtiarum conuictus edocet, ſi homines iſta neſcirent. Nam pulchro quodam & naturali inſtinctu vna alteri cedit, & quaſi ſuperiorem recognoſcit. Ea autem, quæ ſecundum naturam ſunt, optimè ſe habent. Igitur patet, quod ſubiectio & prelatio neceſſario ſint in populo Dei, & per conſequens non omnis ſubiectio eſt violenta & iniuſta, ſicut nec prælatio.

...ſtia ſibi ...utuo ce... ...nt.

INVENITVR, namque triplex Prælatio,& triplex ſubiectio in ſcriptura ſacra: Nam quædam eſt diuina & naturalis, quæ apud omnes æqualis: & ſic Dominus DEVS creator vniuerſorum præſidet & dominatur creaturæ à ſe factæ. ita etiam ſuo modo parentes prælati ſunt filiis. Et hæc iuſtiſſima eſt; & qui huic Prælationi reſiſtit, nimis eſt peruerſus iuxta illud Pſalmi. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt DEVS,* Vbi B. AVGVSTINVS dicit, quod *paucorum eſt iſta inſania, vt dicant, non eſt DEVS.* Sic vix vnquam repertus eſt aliquis ita proternus, vt diceret, ſe parentes non habere, aut non habuiſſe, nec filios debere parentibus ſubdi. Omnis ratio proclamat, quod illis honorē rependere cum gratitudine debemus, à quibus eſſe habemus. Hinc in lege pari pœna plectuntur, qui Deum blaſphemant, & parentibus maledicunt, quia morte digni

Subiectio hominis triplex.
Diuina.
Pſal. 13. 1.
Aug. in Pſ. 13.
Leu. 14. 16.
Exo. 21. 16.

2. Subiectio socialis.

ſunt. Alia eſt voluntaria, & ſocialis, & ad iſtam nemo tenetur, niſi ſe voluntariè obligauerit tacitè vel expreſsè. Sic vxor ſubiecta eſt viro, & econtra ſecundum modum ſuum. Sic miles duci, dux regi, clericus ſacerdoti, ciuis burgimagiſtro, & ſic de ſingulis. Quamuis enim vir non teneatur vxorem ducere, tamen, poſtquam duxerit, tenetur cohabitare ei, & debitum reddere, & prouidere de illis, quæ ſtatui coniugali ſunt connexa. Sic de aliis omnibus ſtatibus à primo vſque ad nouiſſimum.

Nemo de communi lege tenetur ſuſcipere principatum, ſed ſi voluntaria conſenſione ſuſceperit, iam ſe obligauit, & ideo tenetur ad ea quæ illi ſtatui ſunt debita & congrua. Similiter de communi lege non tenetur alteri ſeruire: Sed ſi pacto interueniente aut alia cauſa iuſtè ſe ad ſeruiendum aſtrinxerit, iam obligatus eſt, & ſeruire tenetur. Quare autem homo ſic debeat

beat eſſe omninò liber ab omni coactione, ideò eſt, quia aliâs non poſſet dici, quod verè eſſet ad imaginem DEI creatus, quando videlicet non haberet facultatem vtendi libero arbitrio ad faciendũ hęc aut illa quæcunque rationabiliter vellet, quia libera voluntas abſolutè loquendo ſoli Deo & nulli alteri ſubditur, niſi ipſamet ſe ſubiiciat alicui citra DEVM. Et ideò iſta Prælatio, & ſubiectio ſocialis nunquam eſt iuſta ſine præuio conſenſu de communi lege. quod dicitur propter illos, qui nati ſunt in ſeruitute, quia illi ſequuntur conditionẽ parentũ ſuorũ: quamuis aliâs cauſam ex proprio conſenſu non habeant, vnde ſępe dicta libertate priuentur.

Subiectio ſocialis requirit præuium conſenſum.

Ex iſtis patet, ſi aliquis omnino liber & abſolutus ab omni obligatione humana, qui nullum omnino votum aut promiſſum emiſiſſet, vti vellet naturali libertate, ita quod nullus ſuper eum haberet iuriſdictionem, ſiue auctoritatem præci-

ctam appellat, dicens. *O ſancta ruſticitas, quæ natos ad labores homines provehis ad cœleſtia mundo ereptos.*

Principes coluere vitã ruſticã.

HANC Ruſticitatem multi Reges, Senatores Patritii, Duces, Principes, Comites, Nobiles, Barones, milites, ac alij vtriuſq; ſexus homines honorati, & mediocres, infiniti elegerunt, & non ſolum ſalui facti ſunt, ſed etiam ſupremas cœleſtis regni ſedes meruerunt. Teſtes ſunt ANTONIVS, Macharius, Arſenius, Ioſaphat, Syncletica, Brigida, Benedictus, Maurus, Iudocus filius Regis Britanniæ, Arnulphus dux Lotaringiæ, Carolomannus, & Childericus filij Regis Franciæ. Rachis rex Longobardorum, ac plures alij Reges Franciæ, Angliæ, Bulgariæ, & cæteri. Item BRVNO primus fundatur Carthuſienſis Ordinis, Stephanus & Bernardus cum fratribus ſuis, primi propagatores Ciſtertienſis Ordinis, aliiq; ſine numero. Hi omnes, quid egerint, quibúſue exercitiis ad culmen ſpiritualis perfectio-

Vitas patr. p 1 & 2.

Arnold. Vuion. lib. 4. ligni vita.

Et monachi inſtitutores Ordinum.

ectionis peruenerint, qui ſcire voluerit, ſacros legat codices, & in Regalibus manibus citius ſarculum, quam ſceptrum inueniet, citius cotem, quam margaritam, citius in menſis aquã cum pane arido, quam vina condita.

Eia, vbi ſunt iam delicati Ruſtici noſtri quidam, qui tantopere ſacros labores fugiunt, tàm ſtudioſè ad otioſos dies anhelant. O miſeri, quid facitis, quid reſpondebitis diſtricto iudici, quando videritis tales ac tantos viros palatia deſeruiſſe, & ad veſtram ruſticitatem deſcendiſſe, ſicq; regna cœlorum promeruiſſe? Vos in ruſticitate ſancta nati eſtis, & quam faciliter continuare poteſtis, ſi vultis, deſerere cupitis: illi in purpura nati, pariter & educati, quam relinquere ipſis vtique ſemimors eſt, tam ſollicitè veſtram ſecuritatem amplectuntur, cunctis mundi honoribus ſpretis atq; deliciis. Eia aduertite, quam breue tempus laborare habetis pro

Contra inertes Ruſticos inuectiua.

æterna quiete; quam incertum eſt, an honores temporales ſine periculo corporum & animarum adipiſci poteritis, quos tamen adeptos certum eſt non diu retinere quenquam poſſe. Manete igitur in ſancto ſtatu veſtro, ſecuro & humili, & honorate officium veſtrũ ſanctum à Deo inſtitutum, & animo volente ac mẽte beneuola hilariter exequimini ea, quę ad ipſum ſpectant in timore Dei, & verè beati eritis cum omnibus, qui labores manuum ſuarum manducant, beneq; vobis erit, hic & in æternum. Quod vobis concedat idem glorioſus Devs, cuius operarij eſtis, qui per cuncta ſecula viuit & regnat, Amen.

Cap. IV.

QVARTO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TIMORATUS Ruſticus humiliter Dominis ſuis obedire.

HOc eſt quod monet Apoſtolus ad Romanos decimo tertio ca-

ite omnibus Chriſtianis loquens
: dicens. *Omnis anima poteſtatibus* Rom.13.1.
ublimioribus ſubdita ſit,non eſt n. po-
ſtas,niſi à Deo: q̃ autem à Deo ſunt,
-dinata ſũt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati,
Dei ordinationi reſiſtit. Qui autẽ re-
ſtũt, ipſi ſibi damnationem acqrunt:
ã Principes non ſunt timori boni ope-
s.ſed mali. Vis autem non timere po-
ſtatem? bonũ fac & habebis laudem
e illa. Dei n. miniſter eſt, vindex in
am ei, qui malum agit. Ecce q̃ pla-
a ſententia, nihil ſincerius dici po-
tit. Attende q̃d reſiſtentibus com-
iinetur, vtiq; tam huius q̃ futuræ
tæ diſpendiũ. Nã contra eos Prin-
pes ius acquirunt ſiue ad occiden-
ũ, ſiue ad puniendum: & Dominus
eus eos æternaliter dãnat, ſi abſq;
œnitentia ſic moriantur. Hic heu Ruſtici in-
ures Ruſtici deficiunt, nullatenus obedientes
edire volentes, niſi cum reſiſtere qui.
on poſſunt; aut multas occaſiones
luas fingẽtes, ſæpe etiam menda-
ter ſe excuſantes, aut alio colore il-
ito pallianteſ ſe, & cõceptus ſuos.

vt à

vt à debitis ſeruitiis abſoluantur. Hi omnes reſiſtunt poteſtati, & Deum grauiter offendunt, quia multa peccata pro modico lucro ſæpe committunt, & tanquam fures in conſpectu diuinę maieſtatis iudicantur, quia rem aut ſeruitium, quod alteri debent, ipſo inuito detinent, ſiue per violentiam, ſiue per fraudem.

Aſt econtra boni ruſtici & fideles ambulantes ſimpliciter in via mandatorum Dei, nec mendacium, nec violentiam meditantur contra Dominos ſuos propter timorem DEI, ſed omnibus iuxta eiuſdem B. PAVLI monita reddunt debita, *cui tributum, tributum. cui vectigal, vectigal. cui timorem, timorem. cui honorem, honorem.* Sic ſyncerè & fideliter ſeruientes, non tanquam hominibus, ſed tanquam Deo, neq; ad oculum placentes, ſed ex animo, vt nemini quicquam debeant, niſi vt inuicem diligant, hoc eſt dicere, quod inter Dominos & ſubiectos debet eſſe mutua dilectio: quod fa-

Rom. 13. 7.

Epheſ. 6. 7.
Rom. 13. 8.

cilè contingit, quando inferior beneuolè ſoluit debitum ſuperiori: alioquin iugis inter eos rixa & inuidentia oritur cum DEI offenſa. Et quia ſunt nonnulli etiam bonæ voluntatis ruſtici, aliiq; Chriſtiani nominis profeſſores, etiam litterati, qui putant, quod ſubiectio iſta famoſa, qua per vniuerſum pœne orbem ruſticana plebs regitur, & præcipue illa, quæ vinculo ſeruitutis eſt alligata, ſit iniuſta, eo quod natura omnes ſimus ingenui, ideò ad tollendum hunc errorem aliqua ſanctorum dicta ſunt hic ſubiungenda. Conſtat namque, quod bonæ voluntatis homo facilius & libentius ſeruit, quando ſcit ſecum iuſtè agi: Sed quando putat quod violenter grauatur contra fas, pœne ſanguinem pro aqua ſudat, niſi fuerit valde in virtutibus perfectus.

Non eſt iniuſta ſubiectio ruſticorum.

3. EST ergo ſciendum, quod de communi ſubiectione hominis ad hominem nulla eſt dubitatio, quin iuſta ſit, imò neceſſaria; alioquin

Neceſſe eſt hominem homini eſſe ſubiectum.

in Eccleſia DEI nullus eſſet ordo, ſed cōfuſio tota. Si enim nullus vellet ſubeſſe, ſed æqualiter omnes præeſſe, totius humani generis optabiliſſimum bonum, quod eſt pax, continuò turbaretur, nec poſſent homines ſimul habitare, neque conuerſari, veluti ſi plures ante vnam domum ſtarent, & nullus alteri cedere vellet, vt præiret, neceſſitate omnes ſimul foris remanerent, aut forte ſe mutuò violenter opprimerent, donec vnus ſolus domum totam teneret. Hæc, quam eſſent abſurda, beſtiarum conuictus edocet, ſi homines iſta neſcirent. Nam pulchro quodam & naturali inſtinctu vna alteri cedit, & quaſi ſuperiorem recognoſcit. Ea autem, quæ ſecundum naturam ſunt, optimè ſe habent. Igitur patet, quod ſubiectio & prælatio neceſſario ſint in populo DEI, & per conſequens non omnis ſubiectio eſt violenta & iniuſta, ſicut nec prælatio.

Beſtiæ ſibi mutuo cedunt.

INVE-

INVENITVR, namque triplex Prælatio,& triplex ſubiectio in ſcriptura ſacra. Nam quædam eſt diuina & naturalis, quæ apud omnes æqualis: & ſic Dominus DEVS creator vniuerſorum præſidet & dominatur creaturæ à ſe factæ. ita etiam ſuo modo parentes prælati ſunt filiis. Et hæc iuſtiſſima eſt; & qui huic Prælationi reſiſtit, nimis eſt peruerſus iuxta illud Pſalmi. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt DEVS*, Vbi B. AVGVSTINVS dicit, quod *paucorum eſt iſta inſania, vt dicant, non eſt DEVS.* Sic vix vnquam repertus eſt aliquis ita proternus, vt diceret, ſe parentes non habere, aut non habuiſſe, nec filios debere parentibus ſubdi. Omnis ratio proclamat, quod illis honorẽ rependere cum gratitudine debemus, à quibus eſſe habemus. Hinc in lege pari pœna plectuntur, qui Deum blaſphemant, & parentibus maledicunt, quia morte digni

Subiectio hominis triplex.
Diuina.
Pſal. 13. 1.
Aug. in Pſ. 13.
Leu. 14. 16.
Exo. 21. 16.

2. Subiectio ſocialis.

ſunt. Alia eſt voluntaria, & ſocialis, & ad iſtam nemo tenetur, niſi ſe voluntariè obligauerit tacitè vel expreſsè. Sic vxor ſubiecta eſt viro, & econtra ſecundum modum ſuum. Sic miles duci, dux regi, clericus ſacerdoti, ciuis burgimagiſtro, & ſic de ſingulis. Quamuis enim vir non teneatur vxorem ducere, tamen, poſtquam duxerit, tenetur cohabitare ei, & debitum reddere, & prouidere de illis, quæ ſtatui coniugali ſunt connexa. Sic de aliis omnibus ſtatibus à primo vſque ad nouiſſimum.

Nemo de communi lege tenetur ſuſcipere principatum, ſed ſi voluntaria conſenſione ſuſceperit, iam ſe obligauit, & ideo tenetur ad ea quæ illi ſtatui ſunt debita & congrua. Similiter de communi lege non tenetur alteri ſeruire: Sed ſi pacto interueniente aut alia cauſa iuſtè ſe ad ſeruiendum aſtrinxerit, iam obligatus eſt, & ſeruire tenetur. Quare autem homo ſic debeat

beat eſſe omninò liber ab omni coactione, ideò eſt, quia aliâs non poſſet dici, quod verè eſſet ad imaginem DEI creatus, quando videlicet non haberet facultatem vtendi libero arbitrio ad faciendũ hęc aut illa quæcunque rationabiliter vellet, quia libera voluntas abſolutè loquendo ſoli Deo & nulli alteri ſubditur, niſi ipſamet ſe ſubiiciat alicui citra DEVM. Et ideò iſta Prælatio, & ſubiectio ſocialis nunquam eſt iuſta ſine præuio conſenſu de communi lege. quod dicitur propter illos, qui nati ſunt in ſeruitute, quia illi ſequuntur conditionẽ parentũ ſuorũ: quamuis aliâs cauſam ex proprio conſenſu non habeant, vnde ſępe dicta libertate priuentur. *Subiectio ſocialis requirit præuium conſenſum.*

Ex iſtis patet, ſi aliquis omnino liber & abſolutus ab omni obligatione humana, qui nullum omnino votum aut promiſſum emiſiſſet, vti vellet naturali libertate, ita quod nullus ſuper eum haberet iuriſdictionem, ſiue auctoritatem præci-

Homo quomodo ſoli Deo poſſit eſſe ſubiectus.

piendi hoc vel illud, talis poſſet ire in locum aliquem ſolitarium, vbi nullum haberet Dominum, & ibi vacare ſoli Deo & ſibi. Et quamdiu ſic viueret, & ſe de manibus propriis nutriret, aut aliunde à Deo ſibi prouiſis, abſque omni humano ſuffragio, tamdiu ſoli Deo ſubderetur, nec quiſquam iuſtè poſſet eum cogere ad aliquid etiam minimum: eſſetq; talis ſibi Dominus, ſibi ſeruus, ſibi prælatus, ſibi ſubditus, nec aliquam communitatem intrare teneretur: ſed quàm cito ſe hominibus ſociaret, ab eis auxilium & ſolatium accipiendo, tunc ſtatim teneretur ſe eis conformare in bonis moribus eorum, iuxta congruentiam ſtatus ſui: quia incipit eſſe pars eorum, quibus conuiuit. Teſte enim B. Avgvstino, *turpis eſt omnis pars, quæ non congruit cum ſuo toto.* Et iuxta vulgatum prouerbium. *Qui cum ceteris mel lingere cupit, oportet, quod pariter cum eis apum aculeos ſuſtineat.*

Aug. l. 3. confeſ. c. 8. Gra. d. 8. c. quæ contra. Prouerbiũ.

neat. Quare ſequitur ſecundum dictamen rectæ rationis, quod qui vult ſolatiis & auxiliis humanæ ſocietatis participare, oportet, quod etiam onera eius, quantum ſibi incumbit, rationabiliter ferat, & per conſequens tacitè vel expreſsè iuriſdictioni ſe ſubmittat: & ex tunc, & quam diu ſic eſt, obedire tenetur poteſtati humanæ in iis, quæ ſuum ſtatum concernunt. Verum quia prędicta vita ſolitaria magis videtur eſſe angelica, quã humana, ideò vix aut parum in ſacris ſcripturis de illa inuenitur. Et eſt communis ſanctorum ſententia, quod non eſt conſulendum leuiter, vt aliquis illam arripiat: quia periculoſiſſimum eſt maximè rudibus & imperfectis in via DEI: quamuis quidam ſanctiſſimi viri ipſam ab ineunte ætate elegerunt: Quia tamen priuilegia paucorum non faciunt cõmunem legem, ideò tales ſancti ſunt magis admirandi in hoc quam imitandi. Vita autem ſocialis

Vita ſolita ria angelica, ſed non cuiuis conſulenda.

eſt magis ſecura quoad omnem ſtatũ: & pro illa legitimè conſeruanda & dirigẽda ſunt valde multa ſcripta, & leges tàm diuinitus promulgatæ, quàm humanitus inſtitutæ.

3. *Subiectio ſeruilis.* Tertio Prælatio eſt coerciua, & ſubiectio ſeruilis: & hæc nunquam eſt iuſta, niſi præcedente peccato. Nec fuiſſet in ſtatu Innocentiæ, ſicut duæ præcedentes iuxta illud Apoſtoli. *1.Tim.1.9.* *Iuſto non eſt lex poſita, ſed peccatoribus.* quod ſecundum Gloſſam intelligitur de lege coerciua, ſiue pœnali. Verum quia totum genus humanum propagatum eſt de ſtirpe vitiata & radice infecta per peccatum, ideò etiam tota natura humana multipliciter eſt ſerua, arctante eam decreto diuinæ iuſtitiæ, à quo nunquam ſe in hac vita abſoluere poteſt. Et ideò iſta communis ſeruitus quæ dicitur Eccleſiaſtici quadrageſimo, *Eccl 40.1.* *iugum graue ſuper filios Adam à die natiuitatis eorum vſque in diem ſepulturæ*, abſque dubio eſt iuſta, quia à iuſto Deo

inflicta

inflicta. Huic autem ſeruituti primæ ſuccedit altera quotidiana, propter peccata, quæ quotidie committimus, quia *non eſt homo ſuper terram, qui non peccet*, ſaltem venialiter. Et teſte ipſa veritate. *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*: ergò qui quotidie peccat, quotidie fit ſeruus. Et iſta eſt peſſima ſeruitus, & ſola hæc eſt culpabilis, aliæ autem ſunt pœnales. *3. Reg. 8. 46.* *Ioan. 8. 34.*

Ex iſta autem ſecunda ſeruitute generatur tertia, quæ dicitur legalis, de qua leges tractant, quia eſt iure gentium introducta: videlicet, quando tantum erat piaculum, quod grauioribus pœnis erat plectendum. Vnde olim apud piiſſimos Principes hæc clementia fuit, vt eos, quos in bello cœperant, hoſtes morte dignos vitæ reſeruabant ad certa opera deputandos: & ob hoc ſeruus à ſeruando nomen accepit, & dictus eſt ſeruus, quaſi ſeruatus. Vbi eſt notandum, quod iſta ſeruitus legalis *4. Seruitus legalis.* *Aug. l. 19. de ciuit. d.*

Quando ſit iuſta.

tunc ſolum iuſta eſt, quando bellum iuſtum eſt, vel quando quis tale crimen committit, propter quod leges ſeruitutem infligunt. Eſt etiam alia quædam origo ſeruitutis multum virtuoſa & perfecta, quando videlicet aliquis ex humilitate ſeipſum in ſeruum dat alteri intuitu DEI, ſub qua comprehenduntur boni Religioſi, qui ſe in perpetuos ſeruos DEI conſecrant. Eſt adhuc alia origo ſeruitutis, quæ ex neceſſitate procedit, quando videlicet quis propter defenſionem alteri ſe tradit in ſeruum, aut quando quis propter debita tenetur, aut venditur, ſiue alia huiuſmodi. Item quandoque cupiditas eſt cauſa ſeruitutis, ſicut in quibuſdam terris contingit, vbi ſerui præ aliis ſunt magis diuites, aut amplius priuilegiati. Quare nonnulli ingenui tradunt ſe ſeruituti, ob hoc tantum, vt gratiam & honores, ſeu officia aut hæreditates à Dominis conſequantur. Et quamuis, ſim-

Seruorum varia genera.

plicirer

pliciter loquendo, hoc non ſit peccatum, niſi quantum cupiditas id perſuaſerit, tamen non videtur laudabile. Eſt enim libertas magnum donum DEI, quod pro re vili non debet vendi, ſicut ſunt temporalia. Vnde & Eſau reprehenditur ab Apoſtolo, quod donum naturæ nobile, ſcilicet primogenituram pro cibo neceſſitatis etiam tempore fratri vendidit. Sola illa namque ſeruitus eſt laudabilis, quæ ex virtute procedit. Sic multi ſerui ex natiuitate ſic procreati, magnum meritum apud DEVM habebunt, ſi fideliter Dominis ſuis ſeruiant cum tali intentione, quod volunt potius pœnale iugum ſuſtinere, quam per fugam, aut violentiam, ſiue fraudem ſe à ſeruitute abſoluere, & contra bonum virtutis agere Dominum DEVM offendendo.

Heb. 13. 16.
Gen. 25. 3.

SIMILITER de illis, qui ſe propter paupertatem vendunt, vt proximo ſatisfaciant, eſt ſciendum.

om-

ſerui qui- ... im mar- ... res.

omnes iſti meritò inter martyres ſũt computandi, Qui autem propter ſua peccata propria ſeruituti mancipantur, & nihilominus patienter ſuſtinent cum plena contritione peccati, ſimiliter non ſolùm peccatorum remiſſionem, ſed etiam meritum æternæ vitæ cum prædictis habebunt; Qui verò inuitè & cum murmure ſeruiunt, ſeipſos miſerabiliter decipiunt, niſi poſt pœniteant: nam neque apud homines, neque apud Devm gratiam habebunt; quod tamen intelligitur de mortali impatientia. Non eſt enim mirum, ſi homo bonæ voluntatis in quotidiana ſeruitute deſudans aliquando ſentiat motus impatientiæ venialis, ſeu erumpentia verba minus ſuauia contra Dominos ſuos, quod vix à ſanctiſſimis viris vnquam potuit obſeruari, ſed ſufficit humilis recognitio cum petitione veniæ poſt huiuſmodi lapſum, toties, quoties, cum propoſito ſe dein-

ceps

ceps præcauendi,& tunc non amittitur meritum.

Et quanquam ſint multæ ſpecies ſeruitutis ſecundum leges, tamen quantum ad propoſitum ſufficit,pro dirigenda conſcientia ſimplicium, eſt aduertendum, quod ſimpliciter loquendo de ſeruitute & ſtrictè, tunc tantum illi dicuntur ſerui, qui omnino abſque alia conditione appoſita ſunt alterius iuris, & perpetuo ſeruire tenentur, & quicquid habent, omni hora ad Dominorum pertinet voluntatem ſine vlla contradictione ſeruorum, & hæc vix reperitur in partibus Alemanniæ, ſed in Italia, & præcipuè in locis maritimis, vbi quotidiè venales adducuntur de terris Saracenorum captiui, & emuntur in ſeruitutem ſimpliciter ſine omni pacto præuio.Et hæc vocatur ſeruitus legalis,de qua iura communiter loquuntur in pluribus locis. Alia eſt ſeruitus conditionalis ſeu vſualis, quæ ſecundum diuerſas regiones

Qui propri ſerui.

Seruitus vſualis.

diuerſimodè narratur introducta, & ſucceſſu temporis pleniſſimè præſcripta, ita quod de hac dubitandum non ſit, quin ſit iuſta. Et iſta habet limites ſuos, videlicet ſecundum morem patriæ, aut certè ſecundum pactum præuium ratificatum inter Dominos, & huiuſmodi ſeruos ex communi conſenſu: ita quod quando ſolutum debitũ fuerit, deinceps Dominus nec de perſona ſerui, nec de rebus eius intereſſe habet, niſi forte poſt mortem eius, aut in certis caſibus, ſecundum quod conſuetudo, aut pactum de hoc cauit.

Quid ſeruis agendum cum non ſunt ſoluendo.

Vbi eſt diligenter aduertendum, ꝙ fidelis ſeruus, qui ſe taliter obligauit, tenetur facere diligentiam ſuam nocte & die, quatenus Domino ſuo ſolitam penſionem ſoluat, ita quod ſi aliter fecerit, videlicet, negligendo laborem debitum, aut deliciis vacando vltra modum grauiter peccat, & reus tenetur coram Domino Deo & hominibus. Si

autem

autem poſt fideles labores infortunium aliquod euenerit, ita quod penſionem ſolitam ſoluere non poterit, tunc cum bona conſcientia poteſt ſe excuſare, narrando cauſam ſimplici corde ſine omni dolo, ſicut ſe res habet, & tunc coram DEO & omnibus hominibus eſt excuſatus. Si autem ſuper hæc Dominus ſuus eum grauare voluerit, non ſtatim debet currere ad lapides, aut minari, aut maledicere, ſicut quidam proterui facere ſolent; ſed humiliter rogare, aut bonos aliquos viros inducere vt pro ſe intercedant, quatenus negotium in omni caritate ſopiatur. Quod ſi fecerit in timore DEI cum omni manſuetudine, abſque dubio pius & miſericors DEVS non negliget fidelem ſeruum ſuum, ſed mittet Spiritum bonum inter ipſum & Dominum ſuum, qui loquetur pacem inter eos. Aut, ſi Dominus vtique irrationabiliter grauare

ſeruum vellet, tunc hoc certiſſime eſt tenendum, quod clemens Deus, aut gratiam patientiæ ſibi dabit ad magnam coronam ſuam, aut ilico vindicabit iniuriam pauperi factam, ſicut ſæpiſſimè factum legitur.

Magna igitur fiducia eſt omnibus ſperantibus in adiutorio altiſſimi, quoniam non obliuiſcetur Devs illorum miſereri, ſed pauperum & afflictorum gemitus audiet, & faciet iudicium ipſorum. Scio quod loquor. Non longè ante hæc tempora Princeps quidam, dum vltra ſolitam penſionem inhumanitèr quoſdam ruſticos grauarèt, nec quicquam ſuſpicaretur mali, ſubito abſque aliquo morbo cœpit dolere ventre, & in breui miſerabiliter os eius occluſum fuit, ita ut ſine ſacramentis formidabili morte, velut canis, vitam finiret. Noui ante annos viginti quendam famoſum tyrannum, qui pænè nihil humanitatis habuit. Hic multa pecunia

Exemplum Domini crudelis in ſeruos.

Aliud Exemplum.

congregata per exactiones graues à pauperibus ſeruis, dum ſibi prouidere vellet in futurum, cautè eas, vt ipſe putauit, cuidam honeſtæ ciuitati in depoſitum dedit, ſed mira res accidit, vt ciuitas ipſa in quodam neceſſitatis articulo conſtituta omnem illam pecuniam cõſumeret, ſuccedentibusq; neceſſitatum periculis, nihil ipſi Tyranno, qui tunc indigẽs factus erat, reddere potuit: tanta ſiquidem eius ſæuitia fuit, vt à proprio filio adhuc puero vinculis traditus, & à patria expulſus affligeretur. Armiger quidam circa idem tempus, dum ſeruos ſuos crudeliter tractaret, ita vt etiã mulieres incipparet ſine cauſa, in ſacra ſolennitate Paſchali pænè in fruſta cõciſus miſerabiliter velut beſtia in manibus percutientium ſpiritũ efflauit. Nec mirum. Hoc enim Dominus Deus comminatus eſt vniuerſis Prælatis in multis locis S. Scripturæ. Vnde Exodi XXII. legitur. *Non contriſtabis aduenam, neq; affliges eum. vidua &*

Aliud.

Exod. 22.

pupillo

pupillo non nocebis. Si laſeritis eos vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio.

Vindicta à Deo contra Dominos crudeles non facile petenda.

Verum non hæc ſcripta ſunt, vt ſtatim quilibet læſus debeat vindictam petere à Deo contra aduerſarios ſuos, ſed vt ſciant humiles, quod non indigent ſeipſos vindicare, quia diuinum iudicium vigilat ſuper hoc, vt eruat de manu violenti pauperem. Siquidem multo amplius conſulendum eſt afflictis, vt patienter ſuſtineant, & recogitent diligenter, ſi forte aliqua peccata habeant ſub ſe, quæ nondum emendauerunt, propter quæ etiam grauioribus pœnis digni eſſent. Quod ſi non inuenerint, tunc cum omni fiducia ſupplicare poſſunt Domino Deo pro emendatione Dominorum ſuorum. Hæc autem oratio efficaciſſima eſt, & acceptiſſima coram Deo, & ipſis ſubiectis multo vtilior, quàm ſi

aduer-

aduerſarius de medio tolleretur: quia neſcitur, qualis futurus erit, qui illi ſuccedet. Quampluries enim expertum eſt, quod malo peior, & peiori peſſimus ſucceſſit in regimine. Quod tamen frequentius non contigit, niſi propter peccata populi, aut ad exercitium electorum. Communiter namque diuina prouidentia bonis & modeſtis hominibus diſcolos præſides non permittit: nam iuxta vulgatum Prouerbium. *Qualis eſt rector ciuitatis, tales et inhabitantes in ea.* & è conuerſo, qualis populus, talis eſt & Princeps, qui regit ipſum. Hoc etiam in Scriptura ſancta luculenter exprimitur. Nam bonis Dominus promittit Iſaiæ ſexageſimo capite dicens. *Ponam præpoſitos tuos iuſtitiam, & occupabit ſalus muros tuos.* Peruerſis autem comminatur Ezechielis vigeſimo. *In furore effuſo regnabo ſuper vos.* Et Oſee decimo tertio cap. *Dabo vobis regem in furore meo.*

Deus bonis bonos malis malos dat principes ſæpe.

Eccl.10.2.

Iſa.60.71.

Ezech.20.33

Oſe.13.11.

Et

Iob. 34. 30. Et in Iob dicitur, quod regnare facit *hominem hypocritam propter peccata populi tollenda.* Eſt igitur culpa, vt eſſet tyrannorum plaga.

NEQVE tamen propter hoc Tyranni ſunt ſine culpa, quia ſubditi meruerunt regimen eorum; Sed, ſicut pater virgam in ignem proiicere ſolet qua filium erudiuit, ſic fiet etiam prælatis diſcolis. Narrat B. GREGORIVS in libro Dialogorum de Theodorico Rege Gothorum famoſo tyranno, qui ſanctum IOANNEM Papam, & Symmachum Patritium, ac Boëtium, & alios æquè catholicos viros martyrizari fecit, quod ab ipſis, quos iniuſtè occiderat ab hac luce ſubtractus fuerit & in os Vulcani proiectus. Sic de aliis multis legitur ſine numero. Pariformiter quoque ſentiendum de iniquis ſeruis eſſe conſtat, ſicut de iniquis dominis, quia raro bona morte defunguntur. Quanquam enim nõnunquam ſerui iniuſtè opprimantur, tamen

Greg. lib. 4. cap. 30.

Seruis non licet inuadere Dominos iniquos

non

non habent ius inuadendi Dominos ſuos, aut bona ipſorum. Et aliquos ſciui, qui contra fas diffidarunt Dominos ſuos, licet clamore totius vulgi iuſtificarentur, tamen Dominus DEVS apertè plagauit eos: & ſicut fecerunt, factum fuit illis.

SED quæritur, quid faciendum ſit ſeruis, qui non poſſunt tolerare, tam iniuſta grauamina dominorum? Reſpondetur, quod ad ſubſidia iuris poſſunt confugere, ſicut alii ingenui facere ſolent. Nam in iure plenè diſpoſitum eſt, quid in hoc caſu fieri debeat. Dicitur enim in lege, *Sequitur de iure perſonarum*, in Inſtitut. de his qui ſeruiunt. quod non licet ſine cauſa rationabili Dominis *ſupra modum in ſeruos deſæuire*. Et qui ſine cauſa ſeruum ſuum occiderit, non minus puniri iubetur, quàm qui ſeruum alienum occiderit. Et quando eſt intolerabilis ſæuitia Dominorum, poſſunt ſerui confugere ad loca ſacra, à quibus

Quid contra eos agendum.

Inſtit. Iuſtin. lib. 1. tit. 3.

Ibid.

extrahi nec poſſunt, nec debent, donec vendantur alicui probo viro, qui eos clementer tractet, & pretium nihilominus crudelibus Dominis detur. Expedit enim Reipubl. nè quis re ſua malè vtatur. Et quia frequenter ſæuitia Dominorum ſeruos inhumaniter tractat, ideò etiam mos inoleuit in ciuitatib⁹ eminentioribus, vt ciues eos ſub ſua defenſione piè ſuſcipiant, nec aliquod eis malum euenire ſinant, niſi ſecundum viam iuris. Si verò ſuprema poteſtas in culpa fuerit, ita quod non ſit ſeruis locus euadendi tyrannidē, nec inueniant aliquem, cui conquērātur iniuriā ſibi factam, qui eos liberare poſſit, adhuc nullo modo permittitur eis inuadere, aut perſonam, aut ſubſtantiam Dominorum ſuorum, ſed ad Dominum Devm confugere debent, vt prædictum eſt.

Vervm, quia multi & varii caſus in hac materia euenire ſolent, ideò conſultum eſt, quod ſemper ad ali-

quem

uem diſciplinatum virũ referatur egotium, qui ſingula diligenter caminet, ne alicui fiat iniuria. Ex uibus patet, quod grauiter pecant Principes diſſimulantes iniuam pauperum ſeruorum, quano à vaſallis ſuis opprimuntur: quia am ſint principales adminiſtrato:s Reipubl. nullum debent neglere in iure ſuo; nec facilè crede: oppreſſoribus huiuſmodi, ſed cut B. Iob fecit, diligentiſſimè auſam examinare, & vnicuique, uod ſuum eſt, tribuere; alioquin unquàm cõſentientes apud Deum :i tenebuntur. Apertiſſimè namq; ex dicit. *Dominorum poteſtatem in ruos ſuos illibatam eſſe oportere, nec uquàm hominum ius ſuum detrahi.* ui diuina lex cõſonat ad Epheſios xto, vbi B. Paul. vtroſq; ſalubriter format dicens. *Serui obedite Dominis carnalibus cum timore & treore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſic Chriſto, non ad oculum ſeruientes, uaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui*

Principum eſt ſeruos oppreſſos tueri.

Iob.29.16.

Inſt. Iuſtin. l.cit.

Ephes.6.5.

Chriſti, facientes voluntatem DEI ex animo, cum bona voluntate ſeruientes, ſicut Domino, & non hominibus, ſcientes, quoniam vnusquisque, quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber. Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas: Scientes, quia & illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis. Perſonarum acceptio non eſt apud eum. Ecce aurea doctrina, quæ vtinam ſic iugiter ſeruetur, quia tunc nihil reſtaret, niſi abundantia pacis & dilectionis.

ſerui quando iuſtè conqueri queãt contra Dominos.

Rvrsvm quæritur, quando ſeruis fit iniuria à Dominis ſuis, quando ſit locus iuſtæ querelæ? Reſpondetur, quod ſi ſint ſerui conditionati ſecundum certa pacta, aut conſuetudinẽ patriæ præſcriptam, tunc nõ licet Dominis grauare ſeruos vltra conſuetum modũ taliter præſcriptũ. Si verò ſint ſimpliciter ſerui, tunc ſi Domini eis negant victum & veſtitum neceſſarium, aut prohibent eos, aut iubent vltra quã

ratio dominii ſe extendit, aut ſi ad mala cogant, & cæt. ſi iniuſtè affligant, ſi vltra vires laborare faciant. Pro quo eſt aduertendum ſecundum THOMAM in 22. q. 104. a. 5. quod inferior ſuo ſuperiori obedire non tenetur, ſi ei aliquid præcipiat, in quo ei non ſubditur, iuxta illud SENECÆ. *Errat, ſi quis exiſtimat ſeruitutem in totum hominem deſcendere. pars eius melior excepta eſt. corporea abnoxia ſunt & aſſcripta Dominis. mens quidem ſui iuris eſt.* Et ideò in iis quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, ſed ſolum Deo. Tenetur autem homo homini obedire, in his quæ exterius per corpus ſunt agenda, ſicut ad opera ſeruilia ſerui tenentur Dominis obedire, non ad opera naturalia, quia natura omnes homines ſunt pares. Vnde quoad ſuſtentationem corporalem, aut pros generationem ſerui Dominis non ſunt ſubiecti. vnde nec tenen-

Sen. l. 3. de benef. c. 20.

Seruus non tenetur obedire in omnibus.

tur ſerui Dominis obedire de matrimonio contrahendo, aut non contrahendo: de virginitate ſeruanda, aut nõ ſeruanda & huiuſmodi. Item de ieiunio vltra poſſe, aut labore perpetuo, aut nuditate indiſcreta, aut vigilia continua, aut aliis ſimilibus, quæ naturam deſtruunt.

S. Thom. ibid.

Maiori ſuperiori potius obediendum quã inferiori.

Item quando maior poteſtas præcipit ſeruis, tunc minor poteſtas cedere debet. Sic contra præceptum Dei nunquam debet ſubditus obedire homini. Similiter cõtra præceptum Papæ non valet pręceptum alicuius poteſtatis inferioris. Et contra præceptum Principis non debet vaſallus cogere ſeruos ſuos, cum & ipſemet ſit quaſi ſeruus Principis. Ita & de aliis ſuo modo eſt dicendum, vt videlicet maior poteſtas ſemper primatum teneat. Sic enim Dominus Devs Eccleſiam ſuam diſpoſuit, vt nullus in ea ſit abſq; ſubiectione. Et ſummus totius mundi Pręlat⁹ videlicet

Omnes in Eccleſia alicui ſunt ſubiecti.

Domi-

Dominus PAPA non ſe aliquem magnum ſcribit, ſed humiliter ſe *ſeruum ſeruorum Dei*, nuncupat. Et in veritate ita eſt: nec audebit in conſpectu diuinæ maieſtatis aliquo alio titulo gloriari, niſi de iſto. Nam hoc præceptum habet à Domino noſtro IESV Chriſto, cuius Vicarius eſt, ſicut dicitur Lucæ 22. *Qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.* Luc. 22. 26.
Et vt hanc humilitatem omnibus Chriſtianis efficaciter imprimeret, ſeipſum in exemplum dedit, dicens: *Ego in medio veſtri ſum, ſicut qui miniſtrat.* Mat. 20. 28. Et iterum: *Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare.* Et cum in vltima cœna diſcipulorum pedes lauiſſet, ait: *Si ego veſter Dominus & magiſter laui veſtros pedes, quanto magis & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen, Amen, dico vobis, non eſt ſeruus maior DOMINO ſuo, neque* Ioan. 13. 14.

Apoſtolus maior eo, qui miſit illum. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea.

Serui imitantur Chriſtum. MERITO hæc omnibus ſeruis maximè debent eſſe conſolatoria, & libenter hoc exemplum amplecti, & beneuolè ſeruire, quoniam ſi ſic fecerint, ſunt veri imitatores filii DEI. Ob hoc multi Reges & Principes nobiles ac mediocres altas ſedes dimiſerunt, & ſeruilem ſtatum aſſumpſerunt, vt CHRISTO Domino vicem rependerent. Erubeſcant ergò ſerui, & timeant, ſi Dominus ſuis humiliter non obediant. Erubeſcant ſimiliter Domini & paueant, ſi ſeruos ſuos irreuerenter tractant: nam audituri ſunt à tremendo iudice. *Mat. 25. 40.* *Quod vni ex minimis meis feciſtis*, qui in me credunt, *mihi feciſtis*, ſiue bonum, ſiue malum. Similiter à ſeruis exiget, qualiter ſuam doctrinam & exemplum imitati fuerint, quando Prælatis dixit in perſona Apoſtolorum. *Luc 10. 16.* *Qui vos audit, me audit: & qui vos*

ſpernit,

ſpernit, me ſpernit. Reuera, quando vterque ſeriosè hæc aduertit, tunc benignitas in Prælatis, & fidelitas in ſeruis facilius ſurget. Qui verò his non compungitur, ſpiritualiter mortuus eſt.

Exemplum eremitæ ſerui.
Vitaſſ. 2. p. c. 16.

DE hoc legitur notabile exemplum in ſecundo libro Vitaſpatrum cap. 19. vbi narratur de quodam ſancto Patre, qui fuit ſeruilis conditionis, & per ſingulos annos venit de eremo ad Dominos ſuos deferens eis penſionem, ſicut ſolent ſerui facere Dominis ſuis. Sed Domini eius magnam ad ipſum reuerentiam habentes honorabant eum, occurrentes & ſalutantes eum, petentesque vt pro ipſis DEVM exoraret. Ille autem mittebat aquam in peluim, & feſtinabat lauare pedes Dominis ſuis cum omni humilitate, obſequium eis cupiens exhibere. ipſi verò non acquieſcebant, dicentes. Noli beatiſſime Pater grauare animas noſtras. ac ille reſpondens dixit. Egó ſeruus ve-

ſter ſum; nam vos Dominos meos omnipotens DEVS conſtituit, & gratias ago vobis, quod me in ſeruitio DEI permiſiſtis, & ideò detuli vobis penſionem ſeruitutis meæ, quam ſi non acceperitis, iam decreui hic manere & ſeruire vobis. Quod videntes Domini, acquieuerunt, ipſumq; dimittentes licentiabant, ſicut petiuit. noluit enim libertate donari, neq; ab annua penſione abſolui propter timorem DEI: & ne labores ſui eſſent in domo aliena, ſed per eos æternam mercaretur libertatem in cæleſtibus. Nunc redeundo ad cauſam, videlicet, cum homines pii dicant, quod ſeruitus iniuſta ſit pro eo, quod homo venditur, ſicut vacca & equus, quod irrationabile eſt, patet, quod non debitè loquuntur. Non enim eſt ſimile, vt iam dictum eſt clarè. Quod autem crebro fiant ſeruis oppreſſiones iniuſtæ, non eſt mirum, quia illæ etiam fiunt ingenuis, imò indifferenter ſtatibus vniuerſis.

Eremita renuit libertatem.

Seruitus non eſt iniuſta.

uerſis. Propter hoc tamen non ſunt ſtatus prohibendi in Eccleſia, tanquam illiciti.

Demum quæritur, in quibus caſibus Domini habeant iuſtã querelam contra ſeruos? Reſpondetur, quod ſi ſeruus ſciat inſidias parari Domino, & ipſe auxilium non tulerit, reus iudicatur. Similiter, ſi viderit Dominum periclitantem, & eum non adiuuerit. Item ſi eũ criminaliter accuſauerit, vel diffamauerit. Item ſi ſe miſcuerit vxori ſuę, vel ſimili delicto eũ offenderit. iſti ſunt caſus graues. Porrò ſi aliâs delinqueret, vel Domino non obediret, legitimè eum corrigere poteſt iuxta modum culpæ ſecundum boni viri dictamen, ſemper in timore Dei ſciens, quod eadem menſura remetietur ei, qua menſus ipſe fuerit. Prudenter etiam Dominus aduertat, quid ſeruo expediat, ſicut ſollicitus eſt ad diſciplinandum filium aut filiam. Sacri namque canones teſtantur, quia

Domini quando conqueri iuſtè queant contra ſeruos.

Matth. 7. 2.

Grat. 11. q. 2. octauo. nonnullorum pernicioſa libertas eſt, & ſalutifera ſeruitus. Qui enim adepta libertate ſuperbire nouerunt, eis expedit, vt in ſeruitutem reuocentur, quatenus hominibus potius virtuosè obediant, quam vitiis perniciosè ſeruiant. Econtra *Serui quidam liberis meliores.* ſunt nonnulli ſerui, qui etiam ingenuis præſtantiores exiſtunt, & illis nonnunquam ſeruiunt, qui eos in virtutibus nequaquam antecedunt. Hi non tantum libertate digni ſunt, imò tanquam patroni venerari debent. Tanto ſiquidem maiori honore in futura vita præ aliis ſublimabuntur, quanto hic in tanta ſubiectione timoratius conuerſantur. Hinc ſcriptura ait. *Eccl. 33. 31.* *Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua.*

Hæc longius protracta ſunt, ſed nunc, ſicut prius vniuerſos Ruſticos, ſiue liberi ſint, ſiue ſerui, in communi omnes monemus, vt Dominis ſuis humiliter obediant in timore Dei. nec eſt alia via

perue-

perueniendi ad veram nobilitatem, niſi per obedientiam. Quanto eſt enim ſtirps nobilior, tanto eſt ceruix flexibilior. Qui enim regendi ſunt ceruicoſi, degeneres comprobantur, etiamſi carnaliter nobiles exiſtant. Verum, quia pœne per totum mundum hodie Ruſtici, ſicut à diebus antiquis, multipliciter grauantur, ideò multa eſt eis patientia neceſſaria, quatenus in hac vita plenè purgētur, & coronas plures mereantur: Sicq; depurati & dealbati tandem ab ipſo qui beatitudinem æternam iis promiſit, qui propter iuſtitiam perſecutionem patiuntur in æternum regnum aſſumantur: vbi eſt requies ſine labore, ſaturitas ſine faſtidio, euaſio periculorum, affluentia honorum, copia deliciarum, abundantia diuitiarum, ſumma libertas, libera ſecuritas, tranquilla iucunditas, felix æternitas, gaudium ſine dolore, libertas ſine timore, per infinita ſæcula. Amen.

Obedien. eſt via a. nobilitat

Patientia ruſticis neceſſaria.

Cap. V.

QVINTO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TIMORATUS *ruſticus præcipue Clerum venerari, & ex corde diligere.*

Ruſtici clerum præ aliis venerantur.

HÆc eſt voluntas Dei, vt ſcilicet, qui Deum colit & veneratur, quod etiam ſimiliter nuncios eius libenter aſpiciat. Hic communiter Ruſtici ſunt cæteris laicis preferendi, nam Presbyteros, qui benè viuunt, ſummo ſtudio colunt, non ſolum verbis, ſed etiam obſeruantia exteriori, in omni loco, vbicunque res poſtulat. Quod ſi aliqui reperiantur inferioris gradus in Clero, in moribus diſſoluti, & peruerſæ vitæ, vagi & otioſi, non eſt mirum, quod à populo graui & laborioſo minus reuereantur, cum tales nullis placeant, ſiue in cœlo, ſiue in terra. In quo tamen venerabiles laici, tam ciues, quam ruſtici,

Clerici etiã mali non facilè iudicandi.

& alii quicunque ſunt pie monendi, ne tales presbyteros, aut clericos iudicare audeant propter reuerentiam diuini cultus, qui per ipſos in facie Eccleſiæ quotidie exhibetur. Nam, ſicut dicit B. Gregorius, contingit aliquando, vt homo potens famulum habeat deſpectum. Et quamuis iure talis famulus, ſiue nuncius deſpicitur, tamen ſubditi non audent eum deridere, ſiue contumeliis afficere propter reuerentiam Principis, qui eum miſit: quia ſciunt, quod Princeps talem iniuriam reputaret tanquam ſibi factam, & grauiter puniret. Sic etiam Dominus DEVS vult quod famuli ſui ab aliis non tangantur, quamuis etiam reprehenſibiles ſint ſecundum illud Pſalmi. *Nolite tangere* CHRISTOS *meos, & in prophetis* ſeruis *meis nolite malignari.* Item ſuper illud Numeri primo. *Tribum Leui noli numerare*, dicit Dominus *MOYSI, neque ponas ſummam eorum cum Filiis*

Greg. l. 25. mor. c. 22. & 23.

Pſal. 104. 15

Num. 1. 49.

Iſrael,

Iſrael, dicunt ſancti, quod prohibitum eſt laicis à DEO, ne iudicium exerceant in Clericos, aut alios quoſcunque diuino cultui mancipatos, quia ſæpius contrarium facientes diuina vltio percuſſit.

Orof. lib. 7. hiſt. c. 36. Maſcelzel. REFERT Oroſius, quod quidam Dux imperialis exercitus nomine Maſcelzel, cum periculoſa quædam bella conficere deberet, Clerum conuocans, & quoſdam honorabiliter ſecum ducens, deuotè pro directione tanti negotii eorum orationes implorauit: factumque eſt, vt inſperatè de hoſtibus vbique triumpharet. Sed poſt in ſuperbiam elatus, cum Clerum perſequi inciperet, ſtatim miſerabiliter interfectus fuit. Et ſubdit idem Oroſius notabile verbum, dicens. *Probauit in ſe vno, ad vtrumq; ſemper diuinum vigilare iudicium, quando & cum ſperauit adiutus, & cum contempſit occiſus eſt.* Inuenitur etiam in ſacris libris, quod ab origine mundi, quotquot fuerunt

moleſti

moleſti cultoribus vnius veri DEI, iugiter infortunati extiterunt. Sicut apertè MOYSES imprecatur eis Deuteron. XXXIII. dicens: *Percute dorſa inimicorum eius, & qui oderunt eum non conſurgant*. Loquitur autem ibi de Leuitis. Aduertant hæc quique fideles ruſtici, ac alij vniuerſi, & præcaueant ſibi, quia omninò veriſſimè inuenient, quod nihil lucrantur per huiuſmodi blaſphemias, quas quidam inſenſati contra proximos ſuos frequentant. Cur ergo pro nihilo tã huius quàm futuræ vitæ diſpendia ſibi mercantur? quis eos non conſideret, qui iugiter alienam vitam maculare ſolent? quis non ſtatim apud ſemetipſum dicat: cauebo me à talibus, quia immundum os habent: & ſicut aliis retro dorſum detrahunt, ſic facient & mihi. Deut. 33. 1 Detractio contra clericos vetita.

CONTRA hos propheta orat. *Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa*. Hinc Apoſtolus etiam dicit, *detractores* Pſal. 119. 2

non

non ſolum hominibus, ſed etiam *DEO odibiles eſſe.* Et ſi huiuſmodi detractio contra quemlibet proximum graue peccatum eſt, quanto magis contra DEI vicarios. Nam tanto zelo Dominus Deus hoc prohibuit, vt meritò omnis ſenſatus homo expaueſcere debeat, ne ad talia linguam laxet. Dicit enim Dominus, Exod. 22. *Diis non detrahes,* hoc eſt, ſpiritualibus, *& Principi populi tui non maledices.* Rem refero, quæ in ciuitate quadam contigit, dum puer fui. Aurifaber quidam quotidie preſbyteris detraxit. Hic ſæpius à vicinis admonitus fuit, vt maledictam linguam corrigeret, ne ſibi eueniret, quod talibus communiter accidere ſolet, videlicet, ne in hora mortis ſacerdotis aduentu indignus fieret. Miſer ille & infelix, quod à timoratis hominibus ſuadebatur paruipendens, primo vxoris ſolatio priuatus fuit, quia ſecum habitare noluit: deinde ad opus ſedens ſubitanea morte, vel-

Rom. 1. 30.

Exod. 22. 28.
Greg. lib. 4. epiſt. 31.
Exemplum de detractore.

ut canis, vitam finiuit. Concurrentibus autem vicinis, & ſibi mutuo dicentibus, quoniam quod prædiximus, iam euenit, tantus timor cunctos inuaſit, vt in prouerbium verteretur, quod veraciter audiuimus à progenitoribus noſtris, nunc oculis vidimus, quia ad eius mortem nunquam presbyter veniet, qui libenter presbyteris detrahit.

Detrahens Sacerdoti in hora mortis carebit ſacerdote.

QVANTA autem diligentia debeant fideles laici etiam aperta vitia cleri occultare, docet glorioſus Imperator CONSTANTINVS, & habetur in Decretis diſtinct. 96. vbi ait. *Verè, ſi propriis oculis vidiſſem ſacerdotem DEI, aut aliquem eorũ, qui monachico habitu circumamicti ſunt peccantem, meam chlamydem explicarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.* Et quidem ſatis iuſte, qui enim aliter facit, quantum in eo eſt, DEVM inhonorat. Nam, ſicut dicit Apoſtolus propter reprobam vitam Chriſtiano-

Theod. lib. hiſt. cap. 1. d. 96. in ſcripturis.

Rom. 2. 24

rum

rum blaſphematur nomen Domini inter gentes, ſic propter peccata ſpiritualium perſonarum nomen Domini blaſphematur inter Chriſtianos,& cunctus populus ſcandalizatur. Qui ergo libentur publicat & dilatat peccata clericorum aut religioſorum, conuincitur apertè, quod ruinam populi & dehonorationem diuini nominis procurare feſtinet. Recte ergo & conſultè aget quilibet timoratus ruſticus, ſi ori ſuo frenum imponat, omnia dubia melius interpretando, illa autem, quæ omninò mala ſunt, occultando, quia per hoc ab infinitis periculis liberabitur. Huius figura præceſſit olim in Noë & filiis eius, quia vt dicitur Geneſis IX. cum Noë inebriatus iacuiſſet & à Cham derideretur, alij duo filij eius, ſcilicet, Sem & Iaphet pallium impoſuerunt humeris ſuis & incedentes retrorſum operuerunt verenda patris ſui: facieſq; eorum auerſæ erant,& patris virilia non viderunt. Sic vſq; hodie

Aperta etiā vitia clerici occultāda.

Gen. 9. 23.

boni

boni filij faciunt parentibus ſuis, tàm carnalibus,quàm ſpiritualibus. Cum enim non ſit homo ſuper terram, qui non peccet, ad minus venialiter, nunquam deeſt calumniatoribus occaſio improperandi & indignandi: Sed virtuoſus homo, quem communis infirmitas tangit ſemper eſt pronior ad cõpaſſionẽ, quàm ad indignationem, ſemper paratior ad occultandum, quàm ad publicandum: & talis cum prædictis filiis Noe Domino moderante benedictione repleri meretur: infirmati verò neque hic, neq; in futuro requiem inuenient, quia maledicti ſunt.

Nec audiendi detractores clerici.

Non ſolum autem ſufficere debet timoratis laicis, vt Clerum & præcipuè presbyteros non lacerent verbis detractoriis, ſed neq; libenter tales audire, qui hoc faciunt: immò tenentur eos in hoc ſic honorare, ſiue ſint præſentes, ſiue abſentes ex animo propter reuerentiam diuini nominis, vt iam dictum eſt.

De

uffin.l.10. p.2. De hoc idem glorioſus Imperator tale reliquit exemplum. Cum enim coram eo quidam Epiſcopi cauſas ſuas proſequi vellent, & ſuam ſententiam ſuper ſe peterent, reſpondit. *Vos eſtis nobis à* D E O *iudices conſtituti: De vobis iudicare non audemus, ſed nos potius veſtram ſententiam expectare decet: de vobis autem ſolus* D E V S *iudicabit.* Similiter alij multi Imperatores, Reges, Duces & Principes fecerunt, & faciunt vſque hodie, ſcientes, quod ab vtero matris vſque ad ſepulturam expiari oportet eos per ſacerdotum manus, nec vnquam ad ſuperni regni palatia peruenient, niſi ſacerdotali ope illuc mittantur, dicente Domino. *Quęcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Vbi dicit B. G R E G O R I V S, quod tanta eſt auctoritas Paſtorum, quod etiam gregi timenda eſt ſententia eorũ, non ſolum iuſta, ſed

reg.ep 31. 4.11.q.1.c. icerdobus.

Matt.18 18.

Greg.hom. 26.in Euang.

etiam iniuſta, ait enim. *Tunc vera eſt abſolutio præſidentis, cum interni arbitrium ſequitur iudicis. Sæpe ſit, vt erga quemlibet proximum odio, vel gratia moueatur paſtor: ſed vtrum iuſtè vel iniuſtè obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, ne is qui ſubeſt, & cum iniuſtè forſitan ligatur, ipſe obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo, vel abſoluere timeat indiſcretè, vel ligare: is autem, qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel iniuſtè. Nec paſtoris ſui iudicium temerè reprehendat, ne ſi iniuſtè ligatus eſt ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia culpa, quæ non erat, fiat.*

Sacerdotũ iniuſta ſententia timenda.

Sacerdotũ dignitas.

ITEM AMBROSIVS. *Nihil in hoc ſæculo ſacerdotibus eſt excellentius, nihil ſublimius Epiſcopis reperiri poteſt, ſed noſcamus quid ſumus, ne ſit honor ſublimis, & vita deformis, ne ſit deifica profeßio, & illicita actio.*

Amb. l. de dignit. ſacerd. c. 3.

ITEM CHRYSOSTOMVS. *Sacerdotij*

aſpice

Chryſ. lib. 2. de Sacerdotio.

aſpice dignitatem, agitur in terra, ſed officium cœleſtibus negotiis continetur. Non enim homo, non angelus, non archangelus, non aliqua alia creatura, non virtus, ſed ipſe Spiritus ſanctus hoc munus inſtituit, atque adhuc manentes in carne miniſterio fungi præſtitit angelorum. Per ipſos Chriſtum induimus, per ipſos Dei filio coniungimur, per ipſos membra ipſius capitis efficimur. Quomodo ergo iſti nobis non ſunt reuerendi magis, quam Reges aut Duces, ſed etiam non magis honorabiles erunt, quàm parentes?

Mali clerici propter bonos ſunt tolerandi.

Sacerdos, qui bene viuit, & bene docet, tàm ſibi, quàm populo vtilis eſt: qui autem malè viuit, & bene docet, aliis eſt vtilis, ſibiipſi pernicioſus. Melius eſt propter bonos, malos etiam fouere, quam propter malos etiam bonos negligere, propter bonos ſacerdotes & malos ergo honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Hinc B. Paulus in epiſt. ad Theſſalonic. ait. *Rogamus autem vos fratres, vt nou-*

1. Theſſ. 5. 13.

eritis

ueritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos, vt abundantius habeatis illos in caritate, & propter opus illorum pacem habete cum eis. Et in prima ad Timotheum. *Qui bene præſunt presbyteri duplici honore digni ſunt, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Ex quibus verbis patet, quod fideles laici quicunque, non ſolum debēt presbyteros venerari: ſed etiam ex animo diligere vltra alios, quia hoc ratio dictat. Cum enim ſummos benefactores ſummè debeamus diligere, conſtat, quod presbyteros, per quorum miniſteria à poteſtate dæmonum liberamur, & Deo reconciliamur, poſt ipſum Dominum Devm ſummè diligere teneamur.

Presbyteri diligendi à Laicis.

1. Tim. 5. 17.

Qvod ſi ad temporalia beneficia oculum dirigamus, tunc nihilominus teſtante B. Avgvstino & Orosio maximam inuenimus diligendi occaſionem ſacerdotes Dei. Nam antequam Chriſtiani nomi-

Sacerdotes ſunt cauſa pacis inter ruſticos.

nis prædicatio oriretur ſuper terram, tanta fuit in hoc ſeculo populorum turbatio, & præcipuè ruſticorum propter inquietudines bellorum, vt omnis auditus perhorreſcat; ſed poſtquam per ſacerdotum ora Euangelica tuba ſonuit in terra, ſublimiter pax hominibus nunciata & reformata fuit. Teſtes ſunt vſque hodie terræ illæ, in quibus cultus Chriſtiani nominis floret, quantum illic prę cęteris Ruſticana gens moderatius adminiſtratur. Quoniam non ceſſant ſancti prædicatores populum admonere, vt inter ſe pacem & caritatem ſeruent, & in timore Dei ambulent: Principeſque ſimiliter, vt clementer ſubiectis præſint. Et vt hæc omnia efficacius fiant, iuges ad Dominum preces fundunt, ſemper cum tali ſaluberrima conditione appoſita, quatenus ſic tranſeant per bona temporalia, vt non amittant æterna. His quid ſalubrius excogitari poſſit, non reperitur in mundo. Satagite igitur

venerabiles ruſtici ſacerdotium diuinitus inſtitutum honorare, vt æternos honores & temporalem proſperitatem conſequi mereamini, per CHRISTVM Dominum noſtrum, qui eſt ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec benedictus & ſuperlaudabilis.

CAPVT VI.

SEXTO DEBET QVILIBET TIMORATVS RVSTICVS *decimas & penſiones, ac cætera debita fideliter ſoluere.*

HOc ſi non eſſet à DEO præceptum, naturalis ratio doceret, quod ſic oſtenditur. Cum enim naturâ ſimus æqualiter omnes æquè nobiles, æquè liberi, æquè diuites, tanquam ab vno parente progeniti, (vnde omnes vocamur fratres) nihil portantes in hunc mundũ, conſtat, quod terra æqualiter naturali iure deberet hominibus diuidi. Sed quia non in ſolo pane viuit ho-

Decimas ſoluendas natura docet.

mo, ſed indiget etiam multis aliis, ideò rationabiliter officia diuerſa commiſſa ſunt illis, qui ad hoc vtiliores putabantur;agri autem ruſticis dimiſſi ſunt. Si ergo ruſtici prouentus terræ ſibi ſolum reſeruare vellent, & nihil inde cæteris fratribus ſuis,id eſt,hominibus communicare, magnam iniuriam toti humano generi facerent: cum illi vix pauculas & anguſtas domos ſibi reſeruarint: ipſi verò latiſſimos agros poſſideant;ſequereturq; officiariorum defectus, & tandem etiam ipſorum Ruſticorum totalis deſtructio. Quod patet ad oculum. Nam multa neceſſaria ſunt ad agriculturam exercendam,quæ per ipſos fieri non poſſunt, tum quia induſtriam non haberent, tum, quia tempus non ſufficeret.

Verum, quia Chriſtiani ſumus, loquimur non Chriſtiano more: videlicet, quod nunquam bene ducitur humana vita, niſi primum quæratur regnum Dei & iuſtitia

eius. Ergo ante omnia fideles Ruſtici neceſſario indigent miniſtris Eccleſiaſticis, qui eos doceant, & ſacramenta ipſis miniſtrent, ſecundum quod hoc diuinitus eſt inſtitutum. Et quia etiam iſti miniſtri indigent quotidiano victu & veſtitu, nec poſſunt ſimul & ſemel carnalibus & ſpiritualibus ſeruire, nec eadem hora in Eccleſia & rure laborare, ideò Dominus Deus inſtituit, quod decima pars omnium, quæ terra profert, & humano ſudore proueniunt, miniſtris Eccleſiæ tribuatur. Inſuper & primitiæ & oblationes ſuperaddantur, quatenus perſonæ ſpirituales plenè ſibi, & diuinis vacare poſſint, & pro omni populo DEVM exorare. Et reuera, quando ſic fit, non minor ſed maior labor Clero incumbit. quamuis hoc non omnis homo æqualiter aduertat.

Cur ruſtici decimas dent clericis.

RVRSVM, quia pro agricultura exercenda temporalis pax eſt neceſſaria, ideò ſecundo Ruſtici de-

Cur Principibus aliquid debeant.

bitores fiunt Principibus terrenis & militibus, & iudicibus, ac aliis in dignitate ſeculari exiſtentibus; ſine quibus, nec ab hoſtibus, nec inter ſe pacem haberent. Aliis autem mæchanicis de iure communi nihil debent, niſi quantum ipſis ſeruiunt. Si autem inter eos ſint aliqui contractus iuſti priuatim initi de conſenſu Cleri & Principum, aut aliâs iuſtè præſcripti, habent modum ſuum, ita tamen, quod ſemper commune bonum præferatur priuato. Similiter nec mæchanici tenentur ruſticis de communi iure, niſi quãtum ſoluunt ipſis pro ſuis laboribus. Clerici autem & milites vtriuſque debitores ſunt: quilibet ſecundum ſtatum ſuum. Et quia iſtis, quando rectè faciunt, maior labor, & maius periculum imminet, ideò etiam maior honor ipſis debetur: dicuntur enim ſtatus regitiui, quia alios regere habent. Nam Prælati ſpirituales cum ſuis clericis regunt populum Chriſtianum quoad ſpi-

ritualia: Principes verò ſeculares cum ſuis officiariis quoad temporalia.

OMNIA hæc tam pulchro ordine in primitiua Eccleſia inſtituta fuerunt, vt cuilibet ſtatui rationabiliter ſufficeret: nec aliquis grauabatur. Similiter etiam olim apud Iudæos & gentiles, prout in plurimum. Sed proh dolor, hic tam pulcher ordo hominum malitia inualeſcente tàm multipliciter hodiè confuſus eſt, vt veriſimiliter nunquam ad priſtinum ſtatum reuocari poſſit. Hodie, quæ clericis debentur, laici poſſident: quæ principibus deputata fuerunt, ſtabularii occupant: quæ ruſticis in ſuos, ac familiæ ipſorum vſus dimitti debuerant, tyranni violenter auferunt. Sicque fit, vt vis ius menſuret, nemoque in ſuo iure permaneat. Omnium horum cauſa peccatum eſt. Sed quia hic de informatione ruſticorum principalis intentio eſt, ideò oportet, vt ali- *Abuſus huius ſeculi.*

qua eorum vitia tangantur, ne ſibi quaſi innocentibus blandiantur, & per conſequens iniuſtè affligantur: quæ tamen non omnes æqualiter perſtringunt, ſed quoſdam, qui tanquam filii Belial ſine iugo viuunt. Qui ergo innocentes ſunt, audiant libenter, vt diligentius caueant, & Deo gratias agant, aliosque infor-ment. Qui verò rei ſunt, audiant patienter, vt emendentur, ne poſt hæc mala peiora eis eueniant.

uſtici o-n quales.

Legimvs in ſacris libris, ac Patrum noſtrorum relatione didicimus, priora tempora Ruſticos habuiſſe digniſſimos, moribus graues, fide integros, ſimplicitate redimitos, humilitate præcipuos, caſtitate præclaros, ſermone veridicos, doli ignaros, ſacro labori intentos, ſobrios, compoſitos, compaſſiuos, beneuolos, caritatiuos, ac omni iuſtitia ita plenos, vt ſi grandia munera promereri potuiſſent, nec fallere voluiſſent, nec valuiſſent. Sic ſtudiosè ſuis Dominis obedire ſatage-

bant,

ɪant, cuncta debita promptè ſol-
endo ſine querela, vt potius ſibi i-
ſa naturæ neceſſaria ſubtraxiſſent,
uàm fraudem aut ſimulationem,
eu diminutionem excogitaſſent.
ic ſe ad contribules ſuos, ac cæte-
os, quibus conuiuebant, diligen-
iſſimè cuſtodiebant, vt nulli face-
ent, quod ſibi fieri non voluiſſent.
c quod ſibi ab aliis fieri cuperent,
ro viribus tota diligentia adimple-
ent. Sicque pacificè inter ſe viue-
ɪant, vt nedum ad iudicium non
enirent, ſed quid eſſet iudicium,
ut ſigillum, ſiue littera, aut excom-
nunicatio, & alia ſimilia, pœnitus
ieſcirent. Fueruntq; hæc quorun-
am piorum Ruſticorum veterum
ımenta, dum puer eram. O, o,
bi eſt iam ille bonus antiquus
ıundus, de quo aliquando vidi-
ıus quoſdam tam legales viros ac
eminas. Eia, quid iam cernimus,
uid audimus nunc? Quare autem
ta dixerint, patet ex ſequentibus.
Iis tam glorioſis virtutibus iuxta

diuinum promiſſum ſuccedebat mentis ſecuritas, temporum tranquillitas, opulentia in rebus, ſanitas in corporibus, proſperitas in diuturna pace, honeſtas in familia, reuerentia & gratitudo ad omnem populum, mors ſeuera, & vita perenniter manſura.

uſtici
ales nũc.

ASt heu noſtra ætas miſerabilis plurimos his temporibus Ruſticos habet diſtortos mente & moribus, conuerſantes ſine timore, ſine fœdere, ſine benignitate, inuicẽ detrahentes, inuicẽ mordentes, inuicẽ nocentes, inuicem prouocantes, abſque miſericordia, abſque caritate, ſuperbos, tumidos, ingratos, inobedientes, doloſos, mendaces, bibulos ac ebrioſos ſupra modum, percuſſores, luxurioſos, otioſos, ac, vt breuiter dicam, ita excæcatos & peruerſos, vt nec ſciant, quid ſit Chriſtiana vita, aut ſcire velint: ita deſides & tenaces, vt nunquam bonum facerent, aut debita perſoluerent ſine coactione. Sic potationi-

bus noctе & die vacantes, vt taber-narii omnem quæſtum eorum ſibi vſurpent, nihilque vxoribus ac filiis & familiæ remaneat. His tot ac tantis malis ſuccedit diſſuetudo peſſima in domibus, videlicet, quando Patresfamilias, qui ſubiectos inſtituere deberent, & à malis prohibere, ipſimet ſunt peruerſæ vitæ: tunc enim labor negligitur, induſtria illa multa & ſollicitudo continua, quæ agriculturæ eſt neceſſaria, paruipēditur, lingua ad omnia inhoneſta & maledica verba laxatur, cæteraque membra totius corporis vitiis ſubſternuntur.

Cur ruſtici quidam incorrigibiles.

ET quia ruſtica gens pro maiori parte litteras neſcit, ideò poſtquam mala conſuetudo naturam peſſimam reddidit, fiunt pœnè incorrigibiles: quia ſicut aliud nihil viderunt, nec ſciunt, nec didicerent, putant ſibi totum licere, quod animo occurrit, totum eſſe bonum, quod ſolitum: contrarium

verò aſſerentibus non credunt, & ſic penitus verecundiam amittunt. Iam ſic induratis reſpondendum eſt, cum conqueruntur de tot plagis reuera magnis, quas perferunt vltra alios homines, & dicendum, quod quia non ſtant in bona vita Patrum antiquorum, ideò non ſunt digni, vt temporalis proſperitas eos comitetur, neq; vt clementia aeris perfruantur. Quia etiam frons meretricis facta eſt eis, & erubeſcere neſciunt, & indurati ſe emendare nolunt, ideò duros tyrannos habere debent, qui eos ſine miſericordia conterant, ſicut vitrum, ſi fortè vel ſerò ad cor redeant, & à prauitate ſua recedant.

Itaqve de Decimis dicere incœpimus, quas Domino Deo, qui omnia largitur, ſoluere deberent, ſed iam ſuperfluum arbitramur de hoc loqui, cum exigente pertinacia & inobedientia Ruſticorum in tantum excreuerint penſiones quotidianæ, quod vix decimam ſibi re-

tineant,

tineant, capiuntque domini quod ſibi placet, nec aliud pro iure habent, niſi quod volunt. Sic ſic oportet audire vitricum, qui ſpernit dogmata Patrum. Sic tollit fiſcus, quod non accipit CHRISTVS. Ita oportet, vt diſcant differentiam inter ſeruitium DEI & hominum; quia qui mandatis DEI obedire contemnit, quæ grauia non ſunt, portabit onus hominum, velit nolit, vt experiatur, quod Deus verax & iuſtus eſt. Nec iſta grauamina tyrannorum ſufficiunt, quinimmò ignis, grando, fulgur, frigus, cauma, locuſta, bruchus, ærugo, vermis, ſterilitas, aër, ventus, nebula, aqua, nix, glacies, ſpiritus procellarum, & tandem totus orbis terrarum pugnabit contra inſenſatos. VNDE dicit B. HIERONYMVS XVI. q. 1. c. *reuertimini, Si quando fames, & penuria, & rerum omnium egeſtas opprimit mundum, ſciamus hoc ex ira DEI deſcendere, quia fraudatur in decimis & primitiis.* Item AVGV-

Omnis afflictio ruſticorum ex negatis decimis.

Hier in c 3. Malach.

Aug. ſerm. 119 de temp. 16.q.1.c. decima.

STINVS. *Decimæ tributa ſunt egentium animarum. quod ſi decimas dederis, non ſolum abundantiam fructuum recipies, ſed etiam ſanitatem corporis & animæ conſequeris. Non igitur Dominus Deus præmium poſtulat, ſed honorem. Deus enim noſter, qui dignatus eſt totum dare, decimam à nobis dignatus eſt recipere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturam. Sed ſi tardius dare peccatum eſt, quanto magis peius eſt peccatum non dediſſe. De militia, de negotio, & de artificio redde decimas. Cum enim decimas dando, & terrena & cæleſtia præmia poßis promereri, quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris? hæc eſt enim DEI iuſtißima conſuetudo, vt ſi tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. dabis impio militi, quod non vis dare ſacerdoti. benefacere ſemper DEVS paratus eſt, ſed hominum malitia prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt. Et quanti paupe-*

Decimas negantes inuadunt aliena.

res in

res in locis ſuis, vbi ipſe habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, quia rem à DEO pauperibus delegatam, ſuis vſibus reſeruauit. Qui ergo ſibi aut præmium comparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, reddat decimam, etiam de nouem partibus ſtudeat eleemoſynam dare pauperibus. Hæc Auguſtinus.

Ex quibus verbis patet aperte, & concordat S. THOMAS in 2. 2. quod decimæ & oblationes ad ſacerdotes pertinent, non vt eas ſolum in ſuos vſus conuertant, ſed vt eas fideliter diſpenſent, partim expendendo eas in his, quæ pertinent ad cultum DEI, ſcilicet ad Eccleſias ædificandas vel reparandas, ſiue conſeruandas, ad ſacra vaſa & veſtimenta, ad luminaria continenda, & ſimilia:

S. Tho. 22. 87. a. 3.

Decimæ cu clericis pendantur.

partim in iis, quæ pertinent ad proprium victum & veſtitum, & ad decentem familiam iuxta ſui ſtatus religioſam frugalitatem in omni caſtitate & ſobrietate, non ad ſecularem pompam & libidinem, aut conſanguineorum promotionem, aut huiuſmodi: & partim in vſus pauperum, qui, quantum fieri poteſt, ſunt de rebus Eccleſiæ ſuſtentandi. Ecce quam ſalubris doctrina, quæ ad omnia ſpiritualia reſpectum habet, iuxta illud Hieronymi & Ambroſij. *Quod ſupereſt, pauperum eſt.* Et iterum. *Quicquid habent clerici, pauperum eſt.* Ex quibus, & ſimilibus piorum laicorum conſcientiæ meritò gaudere debent, quando ad tales vſus eorum decimæ conuertuntur, & alia quæcunque ſpiritualibus perſonis exoluunt aut largiuntur.

Hieron. epi. 150. ad Hedib. quæſt. 1. Ambr ſer. 81.

Patet etiam, quod ad huiuſmodi, ſiue danda, ſiue exſoluenda alacres eſſe debent & hilares, ſemper in corde habendo, quod non

Hilariter danda decima.

homini

homini vt homini,ſed vt in perſona CHRISTI cuncta largiatur. *Hilarem enim datorem diligit* DEVS. Et ipſe CHRISTVS dicit. *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Et ad Prælatos. *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod ſi viderint laici, quod ad prædictum vſum clerici non expendant bona ipſorum, poſſunt eos humiliter & reuerenter admonere, vt videlicet memores ſint officii ſui, ſingula debitè diſpenſando, prout de iure tenentur. Et, ſi ſe non correxerint, poſſunt ſuper hoc monere prælatos eorum, vt ad idem cooperentur. Si autem neq; emendatio fuerit ſubſecuta, debent totum Domino DEO committere cum omni ſecuritate; quia ipſe diſponet omnia ſecundum ordinem benedictæ ſapientiæ ſuæ, quod nihil de merito peribit iis, qui honorant ſanctum nomen ſuum, etiamſi ſæpè dictæ decimę & oblationes, ſiue alię quęcunq; penſiones per maximos pec-

2. Cor. 9. 7.
Mat. 25. 40
Luc. 10. 16.

Si clerici male expendant decimas, quid agendum laicis.

catores

catores conſumerentur. Immò ſæpe plus merentur laici deuoti in tali caſu propter virtutem patientiæ: quia tunc verè probatur Deum honorare, quando ſolitas decimas & oblationes, ſeu alias pẽſiones quaſcunque patienter illis ſoluerint ſincerè propter Deum, qui ex ſua virtute hoc non merentur. Sicut in Ezechiele dicitur. *Signa* T*hav ſuper frontes virorum gementium & dolentium ſuper cunctis abominationibus Hieruſalem.* Vbi dicunt ſancti communiter, quod quando aliquis videt malum fieri, & dolet, & libenter illud emendaret, & non poteſt, tunc cæteris paribus plus meretur, quàm ſi illud emendatum fuiſſet. Ratio eſt, quia pia mens plus ex hoc cruciatur.

Ezech. 9. 4.

Secvri ſint ergo timorati Ruſtici, dummodo ipſis non conſentiant, & faciant de neceſſitate virtutem: quia ſicut eiſdem expenſis viuitur benè & malè, ſic eisdem laborib⁹ meremur cœlum & infernum.

Labore eodem cœlum & infernũ mereri poſſumus.

Qui enim humiliter &patienter laborando ex bono corde ſe quotidie cum CHRISTO crucifigit, vt ſuperioribus ſuis debita perſoluat, non dubium, quin regnum DEI mereatur. Qui verò inuoluntariè & cum murmure & corde rancoroſo laborat, filius eſt diaboli, qui hîc affligitur, & poſt hanc vitam damnabitur. Ecce vos omnes qui laboratis iſtud diligenter aduertite & penſate, quam neceſſarium eſt vobis cor beneuolum. Nam vnus & idem labor nonnunquam à duobus impenſus, vnum mittit ad cœlum, & alium ad infernum. Quare? quia etſi par eſt labor, non eſt tamen par intentio laborantium. Sic duo ſimilem penſionem aliquando ſoluunt, aut ſeruitium impendunt. Vnus libenter cum intentione placendi DOMINO DEO, alius coactè, & ſine tali intentione. Primus meretur vitam æternam, Secundus ſupplicium ſempiternum. Sic de omnibus aliis.

Intentio pia laborem facit meritoriū.

Bonam ſiquidem voluntatem & ſimplicitatem cordis diligit Dominus Devs, & quicquid ex illa procedit gratū eſt ſibi: quod autem ex illa non procedit, abominabile eſt. quantumcunq; etiam ſit magnum & pretioſum. Quid ergo reſtat, niſi quod quilibet fidelis ruſticus dirigat intentionē ſuam ſecundū hanc doctrinam, & bene ſecurus erit. Neque hic eſt opus magna ſubtilitate aut difficultate, quia nil tam facile eſt vnicuiq; homini, quàm bonum velle. Gratia igitur Dei concurrente, quæ omnibus parata eſt, facilius bonus & timoratus ruſticus poteſt mereri cœlum, quam peruerſus infernum. Sed vt omnes ſalui fiant, qui ſtat, videat ne cadat, & qui cecidit, reſurgere feſtinet. Quod vobis tribuat clemens & miſericors Devs, qui eſt benedictus in ſæcula, Amen.

Ruſticus bonus facilius cælum, quam malus infernum mereri poteſt.

Cap. VII.

SEPTIMO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TImoratus ruſticus ſolemnitates & ieiunia, ac cæteros ritus Eccleſiaſticos deuotè obſeruare.

HOc eſt præceptum Eccleſiæ Dei, quam Spiritus ſanctus infallibiliter regit. Qui ergo hoc nòn obſeruat, Spiritui ſancto contradicit. Quomodo autem iſta, & quo tempore debeant obſeruari, in Parochialibus Eccleſiis, & communis populi laudabili conſuetudine denunciatur. Vbi eſt aduertendum, quod in his magna eſt diſcretio neceſſaria, & multi multipliciter errant. Nam primo, quoad ſolennitates Eccleſiaſticas, quidam putant ſatis eſſe, ſi non corporaliter laborant, ſicut aliis diebus: & ideò dormiunt diu, aut ludos exercent cum baliſtis, aut aliis, quæ ſunt non minus laborioſa occupantur, quaſi *Feſti dies à quibus non rectè celebrentur.*

pro

pro ſolatiis. Item quidam vacant potationibus, choreis, aut taxillis, & huiuſmodi. Item quidam ſollicitantur nimis diebus feſtiuis, quid faciendũ ſit in futura ſeptimana, aut de aliis tractant rebus temporalibus, quaſi hic perpetuo manſuri ſint. Omnes tales non rectè celebrant, quia ad hoc dies feſti non ſunt inſtituti. Immò qui peccant feſtiuis diebus, plus offendunt Dominum Devm, quàm aliis diebus.

Abuſus ſacrorum dierum.

Et eſt proh dolor mala conſuetudo, quod quidam directè faciunt contrarium, videlicet, quod plùs vacant operibus peccaminoſis diebus ſacris, quam aliis, cum deberent econtra tunc amplius vacare Domino Deo, & emendare, quicquid minus bene fecerunt diebus ferialibus. Hæc eſt antiqui hoſtis verſutia, vt quicquid Spiritus ſanctus inſtituit pro animarum ſaluatione, ipſe conuertat ad animarum damnationem. Vnde propter

hoc minus malum eſſet, quod tales operibus mæchanicis&licitis occuparentur, quam vt comeſſationib⁹, & tripudiis ac ſeditionibus vacarēt.

SVNT præterea nonnulli, qui econtra nimis ſtrictam habent conſcientiam, videlicet, quod nec aliqua neceſſitate, vel magna vtilitate licere ſibi putant quicquam operari. Pro quo eſt aduertendum, quod medium eſt tenendum. Nam ſunt multa opera carnalia, quæ poſſunt fieri in diebus feſtiuis, ſcilicet, præparatio ciborum, adaquatio ſiue paſtio pecorum, & extractio eorum, ſi in foueam ceciderint; aut huiuſmodi: curatio infirmorum, venditio & emptio neceſſariorum. Item, quando imminet periculum ignis, aut incurſus hoſtilis, licitè poſſunt ſolita remedia applicari. Similiter propter impropitium curſum aëris poſſunt frumenta meti, aut congregari in horrea, & ſimilia fieri, quę neceſſitas aut communis vtilitas requirit. Item de halecibus capiendis,

Feſtis, quæ opera queant exerceri.

piendis, & nundinis publicis exercendis, & iis quæ ad huiuſmodi neceſſario requiruntur, idem eſt iudicium.

ob neceſſitatem & vtilitatem magnam opera quædam rectè fiunt in feſtis.

In omnibus talibus & ſimilibus eſt piè procedendum propter neceſſitatem aut euidentem vtilitatem. Dicitur notanter, *propter neceſſitatem aut euidentem vtilitatem*, quia ſi huiuſmodi fierent propter cupiditatem, aut aliam cauſam minus iuſtam, non eſſent ſine peccato. Datur etiam doctrina ſalubris à ſanctis Doctoribus pro maiore ſerenatione conſcientiarum, quod tales, qui in prædictis caſibus minus poſſunt diuinis intereſſe propter prædicta opera exercenda ſuppleant in eleëmoſynarum largitione, & datione, & aliis piis operibus, vt ſic efficiantur participes ſpiritualium rependendo temporalia. Studeant etiam, ſi poſſunt, vnam Miſſam audire, aut preces fundere cum intentione plus faciendi, ſi tempus permitteret, aut in poſterum ſupplendi,

Eleemoſynis ſupplenda abſentia à diuino officio.

plendi, quando plenius huiuſmodi vacare potuerint.

SECVNDO, quoad obſeruantiam ieiuniorum ſimiliter plures errant. Nam ſunt nonnulli, qui ieiunia nec in qualitate, nec in quantitate obſeruant, & horam præuenire non curant, aut iteratò ſe reficere, nihilque aduertunt ad ſtatuta Eccleſiæ, aut bonam conſuetudinem illorum, quibus conuiuunt. Hi certè ſine timore conuerſantur, & grauiter delinquunt. Sunt prætereà alii, qui econtrà nimis ſcrupulosè ieiunare contendunt, in nullo rigorem remittentes: Quare etiam in varias ſæpe infirmitates incidunt & nonnunquam perpetuo væſani efficiuntur. Sed medium eſt tenendum, vt caro videlicet, diſcretè maceretur, ne laſciuiat, & nihilominus in ſacro labore durare poſſit. Sunt namque plures caſus in iure deſcripti, in quibus ſine peccato ieiunium ſolui poteſt: videlicet, propter infirmitatem, paupertatem magnam

Ieiunia, à quibus peperam ſeruantur.

xcepti à lege ieiunii.

& inediam præcedentem, propter labores magnos & neceſſarios, qui non poſſunt perfici ſine comeſtione. Item propter viam peragendam ex mandato Principis, quando, ſcilicet, curſores debilitantur ex fatigatione itineris. Itẽ de ſeruientibus ad menſam Principum, & peregrinantibus ex iuſta neceſſitate, de mulieribus impprægnatis, & nutricibus ſeu lactentibus, infirmis, debilibus, ſenibus, & aliis ſimilibus, eſt piè ſtandum arbitrio alicuius boni viri, ꝗ iuxta dictamẽ rationis & laudabilis cõſuetudinis pro loco & tempore ꝓnuntiet, quid vnicuiq; expediat.

Ceremonia Eccleſiaſtica obſeruanda.

Quoad tertium, ſcilicet de cæteris ritibus Eccleſiaſticis, eſt firmiter tenendum, ꝙ quicquid ſancta mater Eccleſia, h. e. communitas fidelium, obſeruat, tam in ſacramentis, q̃ in ceremoniis, aliiſq; conſuetudinibus ſanctis, hoc debet quilibet Chriſtiani nominis profeſſor ex animo venerari, & deuotè exequi quod ſibi ex ſuo officio & ſtatu incumbit,

cumbit, & quicquid contra hoc inſurgit, tanquam omnino mortiferũ ac venenoſum abiicere & perſequi. Habet namq; huiuſmodi generalis obſeruantia ſingulare priuilegium apud Deum, ſicut exemplum datur de legibus generalibus prouinciæ. Nam qui tales bene obſeruat, multum commodum reportat, & qui eas infringit, pœnã non euadit. Sic etiã de legibus Eccleſiaſticis eſt ſentiendum. Vnde contingere poteſt, quod peccator in domo ſua ſeorſim orans non exaudiatur: Si autem ad Eccleſiam venerit, exaudiri mereatur propter communis orationis efficaciam. Ita qui palatium Regis ſolus intrat, ſæpe nihil impetrat, immò repellitur: Sed ſi debito tempore cum aliis veniat, ſolito beneficio non priuatur.

Preces in Eccleſia factæ efficaciores domeſticis.

LEGIMVS quoq; in Eccleſiaſticis hiſtoriis, quod illos diuina maieſtas à diebus antiquis ſemper multiplici benedictione repleuit; qui libenter diuinum cultum dilexerunt

Cultus diuini promoteres à Deo exaltati.

runt & auxerunt. Teſtes ſunt Dauid, Ezechias, Salomon, Conſtantinus, Carolus, ac alii innumerabiles, qui tam huius, quàm futuræ vitæ beneficia conſequuti ſunt plurima. Econtra, qui vnius veri Dei cultum deſtruere conati ſunt, ſiue dehoneſtare, ſemper fuere inſtar fumi defectibiles, & infauſti. Pompeius Romanæ vrbis Proconſul, ac victor mirabilis, puta, qui viginti duos Reges bellando proſtrauit, poſtquam ſemel templum Dei in Hieruſalem dehoneſtauerat, deinceps nihil proſperè ſibi vnquam ſucceſſit. Nam Iulius Cæſar eum ſuperauit quotidie contra ſpem cum fortiſſimum exercitum idem Pompeius haberet. Tandem ad Regem Ægypti ſocerum ſuum fugiens miſerabiliter capite punitus fuit. Hoc inter vniuerſa exempla quæ in mundo vnquam ſcripta fuerunt contra vanitatem eius quaſi primatum tenet, quando tantus vir, qui nunquam legitur ſuccubuiſſe, aut con-

Oroſ. lib. 6. cap. 6.

A Deo puniti téplorum inuaſores.

Oroſ. lib. c. 15

tra

tra ſecularem iuſtitiam aliquid egiſ-ſe, pro hoc ſolo ſic punitus fuit, vt nullibi refugium ſecurum inueniſ-ſet. Craſſus quidam præfectus poſt eum non ſolum templum auſus eſt violare, quinimo & theſauros, à quibus Pompeius abſtinuit, diri-puit. Hic ſtatim poſt à Rege Par-thorum ſuperatus fuit, & aurum li-quefactum bibere coactus expira-uit. Quid vltra? Summas monar-chias tunc defeciſſe legimus, quan-do contra Dei cultum ſe erexerunt. Aſſyrij, Babylonij, Medi, Perſæ, Græ-ci, Romani quid contra omnipo-tentis DEI manum valuerint, in promptu eſt videre.

Oroſ. lib 6. cap. 13. Ioſeph. l. 14 antiq. c. 12.

SVNT præterea exempla quoti-diana de his plurima, vt vetera re-cenſere non ſit neceſſe. Sciui ante paucos annos Principem quen-dam olim inclytum & dilectum, qui poſtquam vnius proceſſionis ſa-cramentalis ſolemnem apparatum hoſtiliter inuaſiſſet, licet nihil pro-feciſſet, tamen deinceps ſic infor-

Princeps proceſsionẽ ſacramenti turbans malè periit.

tunatus in omnibus extitit, vt ipſemet quaſi admirans diceret, quod nihil proſperum in hoc mundo habere deberet. Tandem etiam ſine ſacramentis ſubitò vitam finiuit. Scio diuerſa monaſteria, quæ violentias à pluribus ſuſtinuerunt, ſed ita continuè diuina vltio huiuſmodi inuaſores perculit, vt infra breue tempus horribili morte cùncti ab hac luce migrarint. In vita S. Andreæ, & B. Lavrentii, Antonii, ac aliorum plurimorum Sanctorum legitur, quanto zelo cœleſtes patroni Eccleſiarum ſuarum poſſeſſiones & iura defendant. Reuera non eſt iocandum cum talibus ſanctis, qui cœlo præſident, & ſuos cultores deſuper quotidie tuentur. Non enim beati illi, ſummi Dei milites iugiter excommunicari, aſſari, flagellari, ac fuſtibus cædi, aut derideri volunt. Quoniam etſi ſemel in ma-

Cœnobiorum inuaſores puniti.

Sancti templa ſua tuentur.

nibus

nibus impiorum derelicti videbantur, ſed deinceps gloria & honore corouati ſunt, potentes effecti ad iuuandum omnes cultores ſuos, & ad deiiciendum omnes aduerſarios ipſorum.

De horrendis etiam plagis, quæ crebro contigerunt deriſoribus ſacrarum cæremoniarum Eccleſiaſticarum, tale exemplum ante decem annos narratur eueniſſe.

Exemplum irridentis ſacros cineres.

Militaris quidam in die cinerum iocosè ſuis adhuc in lecto iacentibus cinerem imponens quaſi Eccleſiaſtico more, ſubito, antequam ſingulos circuiſſet, terribiliter oculos inuertens in terram corruit & expirauit.

Nonnulli quoque ſuper feretrum ſe ponentes quaſi mortui eſſent, vt tali ioco ad riſum alios prouocarent, fletum pro riſu pepererunt. Multa ſimilia diuerſis

contigerunt, vt diſcamus nos, qui adhuc ſuperſtites ſumus, diuina venerari, & neq; cum Deo, neq; cum ſanctis eius iocari. Nam vt ait Apoſtolus, *Deus non irridetur*, ſed quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Aduertant hæc quiq; fideles ruſtici, & ſibi cautè proſpiciant. Studeant libenter feſtiuitates deuotè peragere, nec eas ſine neceſſitate infringant. Sermonibus & horis ſacris, quantum poſſunt, intereſſe feſtinent, ieiunia diligenter obſeruent, proceſſiones, ac alia ſacra exercitia Eccleſiaſtica frequentent, ſacramenta venerentur, & cultum Dei pro poſſe augere conentur, ſicque in omnibus, quæ ad Dei gloriam & animarum ſalutem ſpectant ſe beneuolos & promptos exhibeant, quatenus hic temporaliter, & poſt æternaliter à Domino benedici mereantur, eodem cooperante, cui laus eſt in ſecula, Amen.

Gal. 6. 7.

CAP. VIII.

OCTAVO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TImoratus Ruſticus pauperibus, quantum facultas permittit, eleëmoſynas elargiri.

HOc eſt, quod ſanctus Tobias filium ſuum docuit dicens. *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynã, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude. Præmium enim bonum tibi theſauriZas in die neceßitatis, quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo DEO, eleemoſyna omnibus facientibus eam.* Et Domi- *Tob. 4. 6.* *Eleemoſyna fructus.*

ous in Euangelio promittit eis vitam æternam, dicens. *Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi.* Et vt ſciremus, quæ ſint opera miſericordiæ, ſubdit. *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Sitiui & potaſtis me. Infirmus fui, & viſitaſtis ad me. Peregrinus eram, & collegiſtis me. In carcere fui, & veniſtis ad me. Nudus eram, & cooperuiſtis me.* Econtra non facientibus opera hæc dicturus eſt. *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.*

Mat.25.34.

Hic eſt diligenter notandum, quod quidam peruerſi homines propter iſta verba errorem quendam pernicioſum dogmatizarunt, dicentes: Quod, quantacunque peccata commiſerit homo, dummodo hæc fecerit miſericordiæ opera, non poterit damnari. Et ratio eorum eſt. Quia ſententia damnationis pronunciabitur à iudice

Error eſt, impiũ dantem eleemoſynas non poſſe damnari.

tantum-

tantummodo contra illos, qui ea non fecerint. Ecce, quam abſurda doctrina, quaſi aliud nihil ſcriptum ſit in Euangelio, quam iſta verba. Multi fuerunt huiuſmodi falſi Doctores, qui quaſdam ſacræ Scripturæ particulas taliter ſecundum veſaniam capitis ſui extraxerunt, & pro libito expoſuerunt, & plures deceperunt. Quos omnes timorati laici diligenter cauere debent. Vnde B. AVGVSTINVS dicit, quod ille optimus Scripturarum tractator eſt, qui eas primum ex integro legerit, & ſic eas expoſuerit, vt nullam in eis contrarietatem admiſerit. Hoc quia ſuperbi, aut nolunt, aut neſciunt, ideò multipliciter deſipiunt.

Scriptura quis optimus expoſitor.

Quis enim laicus hoc neſciat, quod luxuriari, iurare, blaſphemare, & alia huiuſmodi non eſſent peccata, ſi ab illo fierent, qui miſericordiæ opera faceret? Quinimò notum eſt facillimè ex

ſcripturis, quod plures huiuſmodi opera fecerunt ex vana gloria, qui ob hoc mercedem non habuerunt apud Devm.

Opera bona in peccato mortali facta non ſunt meritoria.

Et breuiter dicendum eſt, quod quæcunque opera exteriora, quantumcunque magna, ſi fiant in peccato mortali, hoc eſt, extra caritatem, non ſunt æternæ vitæ meritoria. Vnde & ob hoc dicuntur mortua. *Bonum ſiquidem eſt ex integra cauſa, malum autem ex ſingulis defectibus.* Quod vt ſimplicibus notum fiat, attendant corpus humanum. Si enim aliquis debeat dici perfectus & formoſus vir, oportet habeat ſingula membra integraliter & debitè diſpoſita: ſi autem vel vnum defuerit, iam non habet perfectum corpus. Sic etiam, quicunque eſſe deſiderat verus Chriſtianus, oportet, quod ab omni peccato mortali ad minus abſtineat, & bonam voluntatem habeat ad faciendum omnia opera bona, quæ ſuum ſtatum concernunt; & per conſe-

Dionyſ. c. 4. de diu. nom. p. 4.

quens

quens non ſolum debet miſericordiam exercere ad proximum, ſed etiam ad ſeipſum, ſicut docet ſapiens Eccleſiaſtici trigeſimo, dicens. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Ecce nunc bonam doctrinam, qui animam ſuam immaculatam ſeruat, optimam miſericordiam facit, & talis Deo placet, & quæcunq; deinceps proximo ex miſericordia impendit, ſimiliter Deo grata erũt. Vnde & in Euangelio Matth. 23. antequam ad hæc verba Dominus veniſſet, primum præmiſit. *Phariſæe cæce munda prius, quod intus eſt, vt fiat quod foris eſt mundum.* quaſi diceret. Stultus & cæcus es, ſi ad alios fueris beneficus, & tibi ipſi pernicioſus. Fac igitur in te primum miſericordiam, & deinde in proximum, & tunc lætus audies ſententiam meam. *Venite benedicti Patris mei, &c.*

Eccl. 30. 24.

Mat. 23. 26.

Mat. 25. 34.

VERVM non propter hoc prohibendi ſunt peccatores ab operibus bonis, imò exhortandi, vt quicquid boni poſſunt interim faciant, do-

Tob.4.11.
Pſal.40 4.
Aug.lib.50. hom 39.
Chryſ.hom. 33. ad pop. antioch.

nec miſericors Devs cor eorum ad pœnitentiam emolliat. Vnde dicit B. Hieronymvs & Avgvstinvs, quod mala morte rarò leguntur periiſſe, qui libenter opera pietatis exercuerunt. Nam tales habent multos interceſſores, quorum precibus adiuti citius gratiam Dei promerentur: Sed ſic ſentire, quod peccata alia non noceant, ſi quis opera miſericordiæ fecerit, extremæ dementiæ eſt. Sunt plures doctrinæ ſatis pulchræ de diſcretione habenda in eleëmoſynarum largitione. Sed puto, quod pro ruſticis non ſint multum neceſſariæ, quare dimitto eas gratia breuitatis. Ipſi enim de paupertatula ſua, prout communius, non valent magnas opes deducere. Diuites autem, & maximè Prælati, regulis illis diligentius intendere habent. Sufficit ruſticis, quod excepto neceſſitatis articulo, ſic debent opera miſericordiæ pauperibus impendere, vt non impediantur à ſolutione de-

bitorum

bitorum ſuorum. Hoc enim debet præcedere, quod Apoſtolus dicit. *reddite omnibus debita.* Deinde *quod ſupereſt, date de illis eleemoſynam* indigentibus. Quod ſi viſibilis neceſſitas immineat pauperi, ita quod ſi non dederit, aut mortem, aut notabilem infirmitatem incurreret, tunc ſine omni diſcretione aut ſolicitudine de craſtino, omnia debent eſſe communia, ſecundum quod dicit B. AMBROSIVS. *Paſce fame morientem, ſi non paueris, occidiſti.* *Rom.13.7.* *Luc.11.41.* *Amb. apud Grat. d. 86. c. paſce.*

QVOD prompti eſſe debeant fideles ad huiuſmodi opera miſericordiæ, docet præcipuus ille vir miſericordiarum B. GREGORIVS in multis locis. Vnde narrat exemplum de quodam Patrefamilias, qui cum tota domo ſuo ſedulò hoſpitalitati deſeruiuit, & quadam vice cum ex more aquam infundere vellet in manus peregrini, ſubitò non comparuit. Mirans ſuper hoc, audiuit nocte ſequenti Dominum ſibi *Io. diac. in Vit. S. Greg. l. 2. c. 23.* *Exemplum.*

dicentem. Hucuſq; me in membris meis ſuſcepiſti, ſed heri meipſum. Similiter de Martyrio, qui Chriſtum in forma leproſi portauit, ſed Dominus de collo eius proſiliens ait. Tu me non erubuiſti ſuper terram, nec ego te erubeſcam ſuper cœlos. Plura & alia reperiuntur exempla, & doctrinæ ſalubres, quæ per anni circulum in Eccleſiis prædicantur piis hominibus in conſolationem pro ſe, & auaris in teſtimonium contra ſe.

Greg. hom. 39. in Euang.

Opera miſericordiæ ſpiritalia.

Svnt præterea opera miſericordiæ ſpiritualia, quæ etiam fideles laici libenter pro ſuo modulo debent proximo ſubminiſtrare, & ſunt hæc: docere, & conſulere indocto, caſtigare peccantem vel increpare, ſiue emendare aut corrigere delinquentem, conſolari triſtem, remittere offenſam, ferre auxilium, aut patienter ſuſtinere importunum, ſiue contumelioſum, ne peior fiat ex reſponſione, orare pro aliis indifferenter. Sed ad hoc maxi-

mè

mè Prælati ſunt aſtricti plus quam ſimplices, quamuis etiam pro loco & tempore ſuo modo ad hoc ſubditi teneantur. Studeant ergò quique fideles Ruſtici pro viribus miſericordiæ operibus inſudare, vt & ipſi miſericordiam hic & in æternum conſequi mereantur à largo Domino, *qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* cui laus eſt, & gratiarum actio debetur per omnia ſecula ſeculorum. AMEN. *Iac. 1. 5.*

CAP. IX.

DECIMO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TIMORATVS Ruſticus, quantum in ſe eſt, cum omnibus hominibus, & præcipuè cum vicinis, & cum contribulibus ſuis pacem ſeruare.

HOc eſt, quod monet Apoſtolus ad Hebræos duodecimo, dicens. *Pacem ſectamini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo vi-* *Heb. 12. 14.*

debit Deũ. Et Domin⁹ in Euangelio mandauit diſcipulis ſuis de pace, dicens. *In quamcunq; domũ intraueritis, primũ dicite. Pax huic domui. & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper eũ pax veſtra: Sin autẽ, ad vos reuertetur.* Itẽ, vt breuiter eam Dominus nobis cõmendaret, ait. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* vbi à cõtrario ſenſu expoſitores dicunt, quod meritò filii diaboli vocantur, qui pacem turbare non verentur. Hic eſt diligenter aduertendum, quod iſta pax ſancta non poteſt ſeruari, niſi inter homines bonæ voluntatis, q DEVM timent, & iuſtitiam diligunt. Admonendi ſunt ergo boni & pii laici, quod pacem peccatorũ fugere debent, & nequaquam ipſis conſentire, quando ad mala trahere volunt: quin potius eorum inſultum patienter tolerare, antequam à via DEI propter eorum iniquam pacẽ recedant. Et breuiter dicendũ eſt cuilibet Chriſtiano, & præcipuè ruſticano populo il-

Luc. 10. 6.

Mat. 5. 10.

Ruſtici pacem peccatorum fugiant.

lo illud Saluatoris. *In mundo preſſuram habebitis.* *Ioan. 16. 33.*

RESTAT ergo, vt ſic ſe inſtituat timoratus Ruſticus, quatenus hæc duo ſtudioſè obſeruet, videlicet, quod omnibus iuſtitiam ſeruet, & eã ſibi fieri à nullo expectet, & quod omnibus pacẽ procuret, & à ſingulis perſecutionẽ & contumeliã recipere ſit paratus. Quod ſi aliter ſibi euenerit, hoc quaſi pro miraculo habeat, dicatq; animæ ſuæ illud cõſolatoriũ verbum B. Pauli Apoſtoli. *Nos ſcimus, quoniã in hoc poſiti ſumus.* *quia omnes, qui in Chriſto piè viuere volunt perſecutionem patientur.* Nec mirum, quia veri Chriſtiani ſunt hic peregrini, & in regione hoſtium Chriſti. nã totus hic mundus coniurauit contra Chriſtũ, vt B. BERNARDVS dicit, ſed pius Dominus non derelinquit ſperantes in ſe.

Ruſtici omnibus bene faciant, ab aliis mala expectent.

1. Theſ 3. 3.

1. Tim. 3. 12.

Quando ergo iſta pax tẽporalis turbatur, ſiue inter Principes, ſiue amicos aut vicinos, nõ debet ex hoc nimis dolere, aut puſillo animo fieri

bonus

bonus Chriſtianus, dummodò ipſe non fuerit in cauſa, ſed ad pacem ſanctorum ſe conuertere, quam reliquit Christus diſcipulis ſuis. Hæc pax ſancta eſt, quod homo bene ſtet cum Deo ſuo, & quod per omnia ſit de hoc contentus, an velit eum eſſe pauperem, aut diuitem, ſanum aut ægrotum, honorabilem aut deſpectum, fortunatum aut infauſtum, & ſic de aliis. & quodcunque euenerit ſibi, libenter accipiat, & gratias agat. Pax autem mundi ordinatur ad quietam fruitionem bonorum temporalium, & eſt nihilominus donum Dei: & communiter eam tam electi, quàm reprobi deſiderant. Sed quia eam frequenter concomitatur multiplicatio vitiorum, ideò eſt ſimplici populo multum periculoſa, immò & ſanctis hominibus.

Ioan. 14. 27. Quæ ſit vera pax.

Pax mundi periculoſa.

Qvod ſit populo ruſticano periculoſa, patet per illud Deuteron. 32. *Conſtituit* ſcilicet populum Iſrael, qui ad litteram ruſticanus erat,

Deu. 32. 13.

ſuper

ſuper excelſam terram, vt comederet fructus agrorum. vt ſugeret mel de petra, oleumq́ de ſaxo duriſſimo. Butyrum de armento, & lac de ouibus, cum adipe agnorum & arietum, & hircos cum medulla tritici, & ſanguinem vuæ biberent meraciſſimum. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit, incraſſatus eſt, impinguatus & dilatatus: Dereliquit DEVM factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo. *Ezech. 16. 49.*
Et de Sodomitis dicitur Ezechielis 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſaturitas panis, abundantia, & otium ipſius.* Hinc Dominus ſuper Hieruſalem fleuit, dicens. *Quia ſi cognouiſſes & tu, fleres, nam ea quæ ſunt ad pacem tibi nunc*, ſubaudi, tibi ſunt ſummè pernicioſa in futurum, quamuis id ignores. Ex his & aliis ſanis doctrinis, & experientia quotidiana, exiuit illud notabile prouerbium, quod *Ruſtica gens eſt optima flens, ſed peſſima gaudens.* Legitur in vita S. AMBROSII, quod cum quadam nocte apud quendam *Luc. 19. 42.* *Prouerbium. Ruſticus flens melior gaudente.*

ditiſsi-

Petrus de natal. lib. 1. cap. 36.

diti ſſimum Ruſticum hoſpitaretur, & ab eo audiſſet, quod ſtatus eius ſemper fuiſſet felix, & quod nihil triſte vnquam ſibi accidiſſet, ait vir ſanctus ad ſuos. Surgite,& hinc velocius fugiamus, quia Dominus non eſt in loco iſto. Mox illo egreſſo terra ſe aperuit, & hominem illum cum tota ſubſtantia ſua abſorbuit. Similia multa de aliis leguntur.

Pax vera ruſticorum.

Restat ergo ſimpliciter fateri, quod magna eſt miſericordia Dei, quod hæc temporalis pax aliquando turbatur, ne propter huiuſmodi carnalem petulantiã homines beſtiis ſimiles efficerentur, & per conſequens nunquam ad angelicam dignitatẽ proficere cuperent, ad quod facti ſunt. De illa autẽ pace domeſtica, quã inter ſe Ruſtici ſeruare debent, immò & Chriſtiani vniuerſi, dicit Apoſtolus. *Sollciti ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis.* vbi dicit Caſſiodorus *Nec inueniri poteſt forma expreßior conuerſationis angelicæ, quàm vnitas ſocialis.* Hinc

Eph. 4. 3.

Pſalmi-

Pſalmiſta ait. *Ecce quam bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.* vbi dicit B. AVGVSTINVS, quod ſunt aliqua bona, quæ non ſunt iucunda, ſicut ieiunare, laborare, & ſimilia: ſunt etiam aliqua iucunda, quæ non ſunt bona, ſicut deliciari, tripudiare, & ſimilia: ſed habitare fratres in vnum, pariter eſt bonum & iucundum. *Pſal. 132. 1.* *Chryſ Baſil Eutym. in Pſal. 32.*

AD hanc pacem requiritur ſollicitudo magna, & diligens cuſtodia. neq; tantum bonum gratis venit, aut perſeuerare ſolet, niſi cum ingenti ſtudio, etiam inter illos, qui probatæ vitæ eſſe videntur. Quod ſi quandoque ex parte interruptum fuerit, citus debet ad pacem fieri recurſus eius, ne ſi tardior mora interuenerit, diuina præſentia à noſtris moribus ſe ſubtrahat. Ait enim B. HIERONYMVS ad Ruſticum monachum, tractans illud Pſalmi. *Declina à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. Pax quærenda* *Pax ſollicitè cuſtodienda.* *Hier. epi 4* *Pſal. 36 27*

est,

eſt, vt bella fugiamus, nec ſufficit eam quærere, niſi inuentam, fugientemq́; omni ſtudio perſequamur, quia in pace habitat DEVS. Rem refero breuem verbo, ſed grauidam ſacramento pro domeſtica pace ſeruanda. Mulier quædam in Anglia fuit benè fidelis, ac virtutibus plena, & præcipuè hoſpitalitati ſupra vires intenta. Hæc propter longum vſum bonorum operum ſancta, vt verè fuit, reputabatur. verum in vno deficiebat, quod malos & iniurioſos homines ſibi vicinos, qui eam crebrò & indignè moleſtabant, non omninò æquanimiter tolerabat, quinimò & aliquando minus patienter eis reſpondebat. Igitur poſt aliquod tempus, cum iam diu defuncta fuerat, quidam vir ſanctus eam in pœnis Purgatorii videns mirabatur, quod tantæ famæ femina adhuc illic detineretur, quæ nihilominus grauiter pro ſua impatientia, quam admiſerat, flere & pœnitere ſolebat. Cui Dominus vi-

Exemplum.

Impatiētia in Purgatorio punitur.

ſionem exponens reſpondit. Ego ſteti coram Pilato,& pro hominum peccatis ſatisfaciendo ſilui ad contumelias illatas non pro peccatis meis. Hæc autem, quia me in hoc imitari neglexit, ideò nunc iuſtum eſt, vt magna acerbitate purgetur, ne aliquod malum maneat impunitum.

Ecce cariſſimi bonam doctrinam, quomodo, ſcilicet, turbationis tempore patientes eſſe debemus,& mutuæ paci prouidere. Et quanquam iuſtè inuadimur, tamen ex hoc non datur nobis licentia malum pro malo reddere,ſed *in bono vincere malum* præcipimur. vt videlicet ad tempus patienter contumelias, aut alias iniurias ſufferamus,aut blandè, leniterq; reſpondeamus, ne proximum noſtrum, pro quo Chriſtus pretioſum ſuum ſanguinem fudit noſtro furore peiorem faciamus. Qui hoc modo facere diſſimulat, grauiter poſteà recompenſabit in tormentis. Qui

Rom.12.21.

Patienter ferenda iniuria.

neſcit modo tolerare verba, tunc eum oportebit tolerare grauiſſima verbera,& ardores horrendos.

Nunc igitur ô venerabiles Ruſtici, accæteri laici quicunque tam viri, quàm feminæ, cogitate nunc de periculo. dum agitur de periculo, pacem diligite, in qua Devs habitat, vt Deus vobiſcum permaneat, nec pro vili re tantum Dominum repellere velitis. Potius iniuriam pro ipſo patienter accipite, quàm reddatis, conſiderantes, quod ex mutua contentione infinita peccata oriantur. Omnibus ergo modis in ſilentio & pace vitam hanc breuem tranſigere ſatagite, condonantes inuicem, ſicut & Devs in Christo condonauit vobis, quatenus de pace ad pacem migrare mereamini, vobiſcum manente Deo pacis & dilectionis in cordibus veſtris. Cui laus & gloria per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

CAP. X.

DECIMO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TIMORATUS Ruſticus ſollicitè ad hoc niti, vt familiam ſuam laudabiliter regat.

DICIT enim Apoſtolus ad Timoth. *Qui ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* *1. Tim. 5.8.* Qui ergo Patresfamilias ſunt, primo debent ſeipſos inſtituere, ne ſint reprehenſibiles, fidem illibatam vxori ſeruantes, ſobrii, prudentes, pudici, modeſti, non vinolenti, non percuſſores, non litigioſi, non cupidi, non bilingues, non turpe lucrum ſectantes: non inhoneſta, non maledica verba loquentes, non deridentes, ſed compatientes, non leues, ſed legales eſſe ſtudeant. Habeant deinde curam ſollicitam erga vxores ſuas, vt eas diligant, & diligẽter caueant occaſiones diſplicentiarum: nec faciliter credant illis, qui inter ſe diſcordias ſeminare volunt,

Ruſtici vt viuere debeant cum vxoribus.

quia

quia nuncii diaboli ſunt. Similiter vxor virum honoret, & humiliter recognoſcat eum ſibi diuinitus prælatum, neque cum aliis viris familiaritatem habeat, aut colloquia, niſi pauca, & in tali loco, vbi nulla ſuſpicio oriri poſſit. Timendum ſiquidem eſt, niſi mulier cautè præueniat virum, eum venerabiliter tractando, tam verbis, quàm aliis beneuolentiæ ſeruitiis, quod cito antiquus hoſtis ſeminarium periculoſæ diſcordiæ inter eos mittet.

[Co]niugi[b]us mutua [op]era neceſſaria.

Et quanquam principaliter in viro rei familiaris ſalus conſtituatur, tamen ſine coniugis fideli adiutorio ipſe parum aut nihil proficiet. Mulier quoque ſine viri defenſione flebilis creatura eſt; qui ſi diligenter ambo aduertant, quam, ſcilicet, ſit ipſis mutua dilectio neceſſaria, & mutuum fidele iuuamen, tunc meritò quilibet alteri deferre debet, quia reuera quicquid fit vni eorum, ſiue bonum, ſiue malum, in alterum redundabit. Hinc per Apo-

ſtolum

ſtolum dicitur ad Coloſ. 3. *Viri diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad eas.* Item ad Epheſ. 5. *Viri debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua, Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit. vxor autem virum ſuum timeat.* Hæc ſi ita fiant, domus ipſorum firma erit, & ſancti angeli iuuabunt eos contra omnes malorum incurſus, & florebunt, ſicut vitis, & filii ac filiæ eorum ſicut nouellæ oliuarum.

Col 3 19.
Epheſ. 5. 2
Pſal. 127. 3

MVLTA & grandia laudum præconia dicuntur in ſacris libris de hac ſancta concordia, & vnanimi fidelitate coniugatorum ad inuicem, ſed exhibitio in re eſt multò felicior. Satis in hoc concordant, quod probitas mulierum omninò ſit prærequirenda in vtili regimine domus: & frequenter diſcoli mariti lucrifacti ſunt per vxores ſenſatas. Hinc Eccleſiaſtici 26. capite dicitur. *Sicut ſol oriens mundo,* ſic bonæ mulieris *bona ſpecies in ornamentum domus eius. diſciplina illi-*

Laudatur concordia coniugum.
Eccleſ. 26. 21. 16.

us, datum DEI eſt. gratia eius delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit. Gratia ſuper gratiam, mulier ſancta & pudorata, & mandata DEI in corde eius. Monendæ ſunt igitur vxores, vt maritos diligant ac propinquos ipſorum honorare aſſueſcant, quia hoc ſpecialiter viris acceptum eſt, & quaſi naturaliter inſitum, quamuis nonnunquam aliter ore loquantur: *Sanguis enim ſanguinem tangit.* Pariformiter & viri propinquos vxorum ſuarum beneuolè tractent propter eandem cauſam.

Oſe. 4. 2.

Vxores familiam regere debent prudenter.

Deinde monendæ ſunt vxores, vt diſcant familiam prudenter regere, gubernare domum, & ſeipſas irreprehenſibiles exhibere. verba quoque carnalia & inhoneſta tanquam peſtem fugere, à quocunque etiam dicantur: & eſt quaſi mirum dictu, quomodo mariti in hoc maiorem habent complacentiam, quando de verbis inhoneſtis, ac geſtibus leuibus à ſuis vx-

oribus

ibus reprehenduntur, quam ſi talibus plauſibiliter ſibi conſen-ent. Iſtis ſic præſuppoſitis, vide-et, quod vir & mulier ſibi mutuo nt bene conſentientes, tanquam nima vna & caro vna in Domino, m ſpes eſt de ſalubri ſtatu ipſorũ, vtili regimine rei familiaris, & iâs non. Si igitur eis ſint filii aut liæ, erudiant eos in Domino ſe-undum doctrinam Apoſtoli ad E-heſios ſexto dicentis. *Patres noli- ad iracundiam prouocare filios ve-ros, ſed educate illos in diſciplina & orreptione Domini.* Et iterum. *Pa-res nolite ad iracundiam prouocare lios veſtros, vt non puſillo animo ant.* | *Filii vt ſint habendi.* | *Epheſ. 6. 4.* | *Col. 3. 21.*

DILIGENTER etiam aduertant arentes, qualis inclinationis ſint lii, quia nonnulli ſunt mollis com-lexionis, & naturaliter verecundi, lii duri & audaces, quidã beneuoli, uidã proterui, & prout ſingulis ex-edit, ita diſciplinã moderentur. Fa-niliã quoq; ita gubernare ſtudeãt, vt | *Familia vt tractanda.*

neque nimis ſeriosè, neque nimis blandè, ſed mediè & temperatè ipſis præcipiant: nam regimen nimis durum præcipitat, & regimen nimis laxum negligit curam domeſticam. Quod autem temperatum eſt, prudenter conſeruat, & fortiter auget prouentus quotidianos, ſicq; fiet, vt timori, aut amori paterfamilias habeatur à domeſticis ſuis. Et quia ſacra ſcriptura dicit, *Niſi in timore DEI tenueris te, citius*
Eccl. 27. 4. *ſubuertetur domus tua*, ideò ſollicitè prouidere debet, vt tàm famuli, quàm famulæ Devm timeant, & in præceptis eius ambulent, neque ſuſtinere eos in domo ſua debet, ſi in mortalibus peccatis, maximè publicis, viuere non formident. Timendum ſiquidem eſt ſecundum dicta B. Avgvstini quod paterfamilias coram Deo tenetur rationem reddere, non ſolum de peccatis prolium ſuarum, ſed etiam totius familiæ, ſi ipſos non correxerit, aut diſciplinam debitam non de-

derit,

derit,&c, ſi opus eſt,à ſe penitus non abegerit, ſi contumaces permanſerint.

QVANTVM igitur poteſt, curam impendat, vt honeſtam familiam habeat, & firmiter confidat in DOMINO. Quod ſi plus talibus largiatur propter eorum virtuoſam conuerſationem,quod plenè hoc omnipotens DEVS ſibi reſtituet & hic, & in futuro. Honorificè etiam, & ex induſtria conſilietur cum famulis ſuis, maximè quos prudentiores nouerit, quid, & quando ſingula quæque fieri debeant: concordant enim in hoc Oeconomi expertiſſimi, quod familia dignè regi nequit, niſi cum magna prouidentia, & præcipue ea quæ ad agriculturam ſpectant, quia ad plura reſpicere oportet, & ideò vbi plurima ſalus ſperatur, ibi multa conſilia præcedere debent. Sunt proinde ſingula aptanda temporibus ſuis, iuxta quod ſapiens dicit, quia *omne tempus*

Famuli ... ni liberali ... us habend...

ſuum habet tempus. Eſt enim tempus plantandi, tempus euellendi, tempus ſeminandi, tempus metendi, tempus arandi, tempus complanandi, tempus fimandi, tempus tribulandi, tempus purgandi, tempus inſtrumenta præparandi, tempus laborandi, tempus quieſcendi, tempus præmeditandi, tempus exequendi, & ſic de aliis.

Qvod ſi in aliquo iſtorum negligentia, aut pigritia, ſeu inertia, aut imprudentia ſe immiſcuerit, tunc totum regimen detrimentum patietur, & damnum ſequetur. Non ſic eſt vſquequaque de aliis officiis mæchanicis, prout ad oculum quotidiana experientia edocet. Magna igitur vigilantia & induſtria Ruſticis neceſſaria eſt ad tam varia & pœnè contraria proſequenda, ad quæ vnus, aut pauci, non ſufficiunt. Vnde & B. Bernardvs vtile conſilium dat iis qui diuerſis curis grauantur, videlicet, quod eligere debent aliquem fidelem famulum,

Ruſtici famulo vni fido committere debent ſua.

mulum, cui omnia committant cum auctoritate, ita vt quicquid faciat, ſit factum, quicquid iubeat, ſit iuſſum, neque facilè contra talem querelam recipiant, & nihilominus ipſi diligenter aduertant, vt negotia debitè tractentur. Qui ſic procedunt, proficient: qui autem per ſe cuncta diſponere volunt, neque conſiliis acquieſcere peritorum, tales ſeipſos inutiliter inuoluũt, & alios impediunt, familiamq; crebrò tanto tædio affligunt, vt ad nihil, quod vtile eſt, ſufficiat.

Famuli aliquando laudandi.

EXPEDIT quoque famulis ac famulabus ipſis, ſi moderatè honorentur, ac aliquando de bene actis recommendentur. Nam quando poſt magnos labores ſemper indignationes reportant, puſillo animo fiunt, & quaſi de ſeipſis deſperati, naturaliter infirmiores redduntur, nec vnquam ad ea quæ laude digna ſunt conſurgunt.

Homo autem hilaris & bonæ ſpei fortificatur in naturalibus ſuis, & grandia confidenter aggreditur, præcipuè quando beneuolenter & venerabiliter præuenitur. Hac practica Ivlivs Cæsar vſus fuit, qui ſubditos ſuos *commilitones* appellauit, nec vnquam eis dolum, aut irreuerentiam exhibuit: quare tanta eos fidelitate ſibi aſtrinxit, vt corpus & animam pro eo dare promptiſſimi eſſent, factumque eſt, vt tantorum virorum adiutorio ſuffultus, victor in orbe fieret. Hominis namque animus naturaliter nobilis eſt, & poteſtati recalcitrat, & ideò facilius ducitur, quam trahitur.

[E]xemplum [...]uet. in [C]æſare.

[A]liquando [ob]iurgandi

Qvi autem beneuolentia non vincuntur, obiurgationibus prouocandi ſunt, & poteſtate premendi, ſi nimis irrationabiliter laſſati fuerint. Vbi eſt notandum, quod ſunt quidam Patresfamilias, qui quadam mala & inutili

clemen-

clementia familiam ſuam deſtruunt, pro eo, quod nulla ſtrenuitate ad viriles labores eam inſtituunt, nec deſides corripiunt, neque valentes in bona actione & ordinata dieta perſeuerare faciunt: Sicque fit, vt nec ſibi, nec aliis in poſterum vtiles ſint. Et eſt reuera magnum malum. nam ſimplices & bonæ voluntatis homines hac occaſione ſimul in corpore & anima deſtruuntur. Qui enim ſemel ſacros labores deſueſcit, rarò ad eosdem perfectè redibit. Hinc B. BERNARDVS ait, *ſi dimiſeris ruſticum, ne laborem continuet, ſtatim molleſcit: quod ſi laborare ceſſauerit, quo meritò æternam obtinebit vitam? orare neſcit, contemplari, meditari, ſtudere, legere, cæteraq́; ſtudia ſpiritalis vitæ ignorat, & quid ei reſtat niſi otium? otium autem diu rationalis creatura ſuſtinere non poteſt. Reſtat ergò, vt ſi laborare in vocatione ſua ceſſauerit, ad vitia ruat, & diaboli* *Ruſticus à vocandus à labore non eſt.*

vil. abbas eius Vi-

cious iuſt. hac ſunt mercimonia liber-tatis malæ. Non ſegnem quoque operam idem Pater ſanctus cum inclytis fratribus ſuis agriculturæ impendebat, tàm pro virtutibus acquirendis, quam pro quotidiani victus alimoniis adipiſcendis.

Præterea, nedum orthodoxi Patres hoc ſenſerunt, ſed & gentilium induſtrioſa nobilitas idipſum luculenter aduertit. vnde apud eos duo ſtatus eſſe memorantur, qui ſpecialiter ad laborandum ſunt inſtituti, videlicet, militaris & ruralis. Legitur namq; quod ſūmus ille orbis monarcha Octavianvs militibus ſuis tantam diſciplinam indixit, vt neque vſum vel colloquium feminarum, neque delicias, neque otium, neque veſtitum molliorem ipſis indulſerit, ſed exercitium continuum cum cibo groſſo, & aſpero indumento. Nam delicię, & mollior veſtitus cito animum eneruant. Eia vbi ſunt hodie tales milites & ruſtici, vbi ſtrenuitas ipſo-

Exemplum

Ruſticis nõ onuenit nollis Ve-ſtitus.

rum

rum inueniri poterit? nonne iam lepuſculis ſunt timidiores? nonne feminis molliores? Sed venerabiles Ruſtici praua exempla reſpicere non debent, quinimò ſecundum vocationem ſuam ſemper memores ſint, quod ad ſtatum ſanctum, humilem, ac laborioſum à Domino DEO vocati ſunt: & ideò cauere debent, ne in veſtitu, aut cibo, ſeu potu ac cæteris, quæ ad vſum familiarem ſpectant aliquam oſtentationem, ſiue precioſitatem admittant: pro certo ſcientes, quod ſi aliter fecerint, tam Deũ, quã ſanctos angelos, quàm etiã totum mundum contra ſe prouocant, vt auferant ea, in quibus malè delectantur.

Sit ergo mẽſa pro quotidiano victu de cibis ſubſtantioſis, & ſimpliciter pręparatis, non delicatis, quia huiuſmodi cibi delicati faciliter digeruntur, & naturã minus iuuant. cibus autẽ ſimplex & ſubſtãtioſus ac vniformis naturã roborat, ſanitatẽ conſeruat, & ad laborandũ corpus *Nec menſa lauta.*

aptat, & bene in ſtomacho durat. Deliciæ verò, ac crebræ epularum variationes naturam inflammant & diſſipant, ac plures ægritudines introducunt. Teſtes ſunt delicati ciues, viri ac feminæ, & alii, quicunque epulationibus quotidie vacant, quia diuerſis torſionibus & infirmitatibus grauantur, de quibus laborioſi Ruſtici nihil pœnè ſciunt. Et eſt vtique mirabile iudicium DEI, quomodo illi, qui magnum ſtudium pro ſanitate, aut conſeruanda aut acquirenda impendunt, cum tanta pretioſitate epularum, rarò quod cupiunt adipiſcuntur. Iſti autem, qui rugientem ſtomachum vix pultibus ac fabis ſolantur, ab ineunte iuuentute vſque ad decrepitum ſenectutem ſani communiter perſeuerant. Si aliud nihil ſciremus, meritò deberet nos à damnabili gula cohibere. videmus namque ad oculum, quod plures gula, quam gladio moriuntur.

...tici cur ...gri.

Sɪᴛ denique veſtitus de lino crudo, aut panno groſſo iuxta morem patriæ apto ad labores quotidianos. Diebus autem feſtiuis, qui habet, poteſt vti veſtimentis aliquanto cultioribus, in quibus tamen omnis curioſitas deuitetur. Mos etiam laudabilis apud quoſdam antiquitus ſeruabatur, vt nuptiarum tempore de talibus veſtibus ſibi prouiderent, & pro diebus ſollennibus ſeruarent vſque ad finem vitæ, aut quamdiu durare potuiſſent. Cæterum, quia expedit etiam nonnunquam rigorem laxare, ideò olim apud ſanctos Patriarchas, & Dei amicos ſancta conuiuia & ſolatia frequentabantur, quaſi in quoddam præſagium futuræ illius iucunditatis, quam in cœleſtibus cum angelis habituri erant. Sic & honeſti ruſtici cum familia ſua, aut cognatis, ſiue vicinis facere poſſunt certis diebus ſecundum bonam conſuetudinem patriæ. In quibus ſemper cauere debent occaſiones peccato-

Ruſtici in feſtis cultius veſtir queunt.

Conuiuia licita.

rum, maximè verba maledica, detractoria, & inhoneſta, &c. Conuenticula autem illa quæ fiunt in tabernis, vbi ebrietates, ſcurrilitates, & cætera mala fiunt, omnibus timentibus DEVM cauenda ſunt. Choreæ etiam quamuis ex ſe peccatum non ſint, ſi debito modo & tempore fierent à perſonis laicalibus, tamen quia alia vitia frequenter ſe immiſcent, ideò cautius vitantur. Illa autem ſolatia, quæ ſine peccato fiunt debito tempore & modo, non ſolum ſunt licita, immò & meritoria, quia *diligentibus DEVM omnia in bonum cooperantur.* Studeant igitur venerabiles laici quicunque, ſic ſeipſos & familiam ſuam in timore DEI gubernare, vt pariter cum ipſis poſt hanc vitam conſequi mereantur gloriam ſempiternam, Amen.

Non compotationes in tabernis.

Nec chorea.

Rom. 8. 28.

Capvt

CAPVT XI.

VNDECIMO DEBET QVILIBET FIDELIS ET timoratus Ruſticus ad hoc niti, vt non ſolum à maioribus peccati abſtineat, ſed etiam caueat ſe ab omni occaſione mali.

HÆc eſt doctrina Apoſtoli, 1. ad Theſſalonic. 5. Rationem huius aſſignat ſapiens Eccleſiaſtici 19. dicens. *Qui modica ſpernit, paulatim decidet.* Vbi dicunt expoſitores, quod impoſſibile eſt, quod aliquis poſſit vitare mortalia, qui non fugit venialia. Et dant exemplum de DAVID, qui idcircò in adulterium cecidit, eo quod oculos non cuſtodiuit. Quanta mala ſibi ab hac leui occaſione venerunt, quod incautè alterius vxorem reſpexit, horrendum eſt dicere: Quando poſt adulteriũ ſimulatio, poſt ſimulationem homicidium ſequebatur.

1. Theſ. 5. 22

Eccl. 19. 1.

2. Reg. 11. 2

Pœna

Pœna quoque tàm grauis ſibi inflicta fuit, vt à Domino audiret. *Non recedet gladius à domo tua vſque in ſempiternum.* Omnia hæc à leui ſcintilla ortum habuerunt, & quis modo ſecurus erit? Reſtat igitur, vt omnes timeamus, & ſollicitè vias noſtras ſcrutemur.

Reg.12.10.

Hic communiter ſolent quidam Ruſtici dicere. Ah nos ſumus rudes & ſimplices, & ſine litteris, nec poſſumus omnia ſic ad punctum ſeruare, & ſimilia. Quibus ego reſpondeo, quod diligenter aduertant hanc obiectionem ſuam: & ſi ita inuenerint, quod impoſſibile ſit eis talia ſcire & ſeruare, tunc meritò ſunt excuſandi, quia ſecundum ſententiam B. Hieronymi maledictus eſt, qui dicit, quod Devs præcepit aliquid impoſſibile. Videamus ergo de doctrina hac. Dicimus alicui ſimplici laico, noli reſpicere in faciem alicuius mulieris, ne capiaris in animo tuo pro eo quod ſcriptum eſt. *Qui viderit mulierem ad*

...ſtico ſim... ...ci non ...nt ignota ...i præce...

...eron. l.3. ...tra Pe... ...& in c. Matth. ...ſil. orat. ...ende ti... ...pſi. ...tth.5.28

concu-

concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Item, noli iraſci fratri tuo ſine cauſa. Item, non concupiſcas rem proximi tui. Item, noli detrahere proximo tuo. Item, noli in corde tuo ſuſpicari malum de ipſo, nec iudices eum. Noli dicere falſum teſtimonium, neque mentiaris, neque crimineris, neque forniceris, neq; fureris, nec aliquid aliud facias proximo tuo, quod fieri non velis. Hæc ſunt præcepta DEI. Iam reſponde, an intelligas, an non? Si dicis, ſic. Ergo gratus eſſe debes, & ſeruare. Si dicis, non. Mentiris, & maledictus es. Nam multò difficilius eſt, dare cauſam, quod iſta neſcias, quàm quod ea ſcias.

Mentitur, qui negat ſ[e] poſſe ſeruare præcepta Dei.

REVERA nec ſummus Sophiſta hoc tibi perſuadere poſſet, quod hæc & ſimilia ignores. In anima tua hæc plantata habes, & tu, & paganus & Iudæus. nullus eſt excuſatus. Si tibi non vis fieri furtum, nec alteri facere debes. & ſic de ſingulis. Si dixeris, arduum præceptum eſt,

non valeo ſeruare illud. Iterum mentiris. Omnia enim iſta non laborem, ſed quietem requirunt. Vbi eſt nunc ſimplicitas tua? Tota die & nocte contra Devm & proximum cogitas malum, & dicis, ſimplex ſum. O vtinam ſimplex eſſes. Dicitur enim ſimplex quaſi ſine plica. Si igitur ſine plica malitiæ es, tunc verè ſimplex es: Quamdiu autem in te malum fuerit, non es ſimplex. Noli teipſum decipere. Vtere donis Dei, vt intelligas voluntatem eius, dum tempus habes.

Quis ruſticus ſimplex.

Occaſiones violandi præcepti vitandæ.

Ergo iam coactus reſponde, ſi iſta ſcis, videlicet, quod malum eſt iſta facere contra voluntatem Dei, nonne etiam malum eſt, quod te non vis cauere ab occaſione faciendi hæc? Si ſcis, quod malum eſt cadere in fluuium, nonne æquè faciliter ſcire poteris, quod bonum & cautum eſt tranſire ſuper ripam? Oh oh nihil facimus, quando nos excuſare in peccatis conamur. Simplices eſſe in malo debemus, vt

illud

illud non faciamus, ſicut columbæ, quæ neminem lædunt, & prudentes in bono, ſicut ſerpentes, vt illud non amittamus. Verum non ſic iſta ſcribimus, quaſi homines ruſticanos arctare velimus, quod omnes circumſtantias humanorum actuum ſcire debeant, quæ etiam litteratiores effugiunt, quod vtique eſt eis impoſſibile: ſed vt in his, quæ naturaliter inſita ſunt velamen impiæ excuſationis non prætendant: Quæ autem difficiliora videntur, ad Prælatos ſuos adducant, aut alios, qui talibus ſuffragari poterunt. *Matt.10.16.*

BONÆ igitur voluntatis homini hæc ſufficiant, cui ſpiritus DEI præſto eſt, ad iuuandum in his, quæ ad ſalutem ſpectant. Qui autem occaſionem quærunt recedendi à veritate, non mirũ, ſi tenebris inuoluantur, atq; irato DEO, quod videre noluerunt, dum poterant, poſtea dũ volent, non poterunt. Sunt præ-

*alsò qua-
dam leuia
ut antur
non eſſe
eccata.*

terea quidam, quibus non videtur peccatum, quotidie iocari, otioſa loqui, officioſa aut otioſa mendacia fingere, alios plauſibiliter deridere, carmina quoque, minus honeſta dictare vel cantare, crebrò iraſci, leuiter iurare, cachinnis, riſibus, & ſimilibus vacare, vltra menſuram comedere aut bibere, otiari, tempus minus vtiliter expendere, bona ſua irrationabiliter conſumere, & alia ſimilia facere: putantes, quia iſta non faciant ex malo corde, nec ex contemptu Dei aut proximi, quod propterea non ſint peccata, aut forte ſint ita parua, quod de huiuſmodi non ſit curandum, & per conſequens ea emendare vel confiteri non proponunt.

Avdiant qui tales ſunt, quid ipſa veritas in Euangelio dicat quaſi ſub iureiurando. *Amen dico vobis, quod de omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicii. Otioſum autem eſt, quod caret ratione iuſtæ vtilitatis,*

att. 12. 36

*reg. lib. 7.
or. c. 25.*

aut,

aut neceſsitatis. Si ergò de hoc minimo ita diſtrictè ratiò requiretur, quid de maioribus? Vbi eſt diligenter aduertendum omnibus laicis, qui ſimplicitatem ſuam prætendũt, quod illa omnino cauere debeant, quæ ſine labore & induſtria fiunt, quia in talibus nullam excuſationem allegare poſſunt: ſed ſi quando talia committant ex humana infirmitate, humiliter recognoſcant, & ſe emendare cum auxilio Dei proponant. Quis enim dicere audebit coram Deo, Non potui tacere, non potui quieſcere? Si ita ſimplex es, quod rationabiliter loqui neſcis, tace, & ſecurus eris. quis te ad loquendum cogit? Ita de aliis, qui ſine ratione de multis ſe intromittit, non mirum ſi cadat.

Cauenda peccata quæ ſine labore fiunt.

TIMENDVM eſt etiam coniugatis, quod in actu matrimoniali multa peccata ipſis ſubripere poſſunt, ſi diligenter ſe non cuſtodiant. Magnum enim ſacramentum eſt, & ideò, vt AVGVSTINVS dicit, nihil in

Eph. 5. 32.

Coniuges ... non debent con-...ugio.

lecto turpiter agere debes, nec excedas vltra conceſſam licentiam in lege Dei. Sit caſtus cum coniuge thorus: & ſi eſt cura propagandi liberos, non ſit effrænata luxuries libidinum. Defer in lecto tuo coniugi tuæ honorem, quia membra Christi ambo eſtis, ambo ab illo conditi, ambo ab illo reparati. Item actus coniugalis tripliciter fit ſine peccato, ſcilicet, quando fit propter bonũ prolis, aut cauſa reddendi debitum, aut propter vitandum adulterium. Hoc præintellecto, quod fiat debito modo, hoc eſt, honeſtè ſecundum debitum ritum naturæ ſimpliciter, & debito tẽpore. Nam natura vetat tempus ineptum ſibi, ſcilicet, mẽſtrualis infirmitatis, quia tunc fœtus, qui concipiuntur, contrahunt complexionẽ leproſam, & alios morbos perpetuos: & ob hoc tales olim in lege Dominus interfici iuſſit, vt habetur Leuitici 20. cap. quia directè & voluntariè contra bonum prolis faciebant.

...eu. 20. 18.

Actus coniugales quando illiciti.

GRATIA ſimiliter vetat tempus ſacrũ talibus explendi actibus, quia diebus ieiuniorum, & feſtiuis ceſſare debent, & DEO potius vacare. Et quanquam tunc non ſine peccato exigitur, tamen qui cogitur ad reddendum debitum, aut nihil, aut minus peccat: Sed tempore menſtruali, nec exigi, nec reddi debet. Poſſunt quoq; boni & honeſti viri faciliter hoc tempus conſiderare, quia pæne ſemper vniformiter venit per ſingulas Lunationes, & facilè pro tunc ſe à coniugibus elongare. Feminæ namq; quaſi naturaliter verecundantur cauſam huiuſmodi propalare: quamuis in hoc grauiter peccent, ſi prætextu talis verecundiæ viris conſentiant; non enim quæ naturaliter fiunt ipſis imputanda ſunt. A maledictione Euæ iſta venerunt. Et breuiter, vt B. AVGVSTINVS dicit, paucum tempus ſufficit ad prolis conceptionem, & poſt hoc omnimoda abſtinentia vſque ad partum eius melior vtiq;

& ſa-

& ſanior eſt, quàm illud iterare quod ſuperfluum ac læſiuum eſt.

Porro in deuotis libris legitur, quàm grauiter quidam coniugati, etiam boni ac ſancti teſtimonij apud inferos in igne Purgatorij cruciantur pro exceſſibus prædictis. Quare vniuerſis conſulitur, quod cautè ſe habeant in his, vbi facilius delinquitur, etiam ab omni alia occaſione mali ſe elongent, quia vnum peccatum eſt cauſa alterius, & ad aliud trahit ſicque ſollicitè cum Deo ambulent, quatenus ei hic & in futuro placeant & æterna ab eo gaudia percipiant.

Caput XII.

DVODECIMO DEBET QVILIBET TIMORATVS RVſticus, imò quilibet Chriſtianus niti ad bonum nomen & probam famam apud proximos ſuos.

HOc eſt, quod ſapiens docet Ecleſiaſtici 41. vbi dicit. *Curam* Eccl. 41. 1.
habe de bono nomine. hoc enim tibi magis permanebit, quàm mille theſauri magni & pretioſi. Et Apoſtolus monet fideles, vt ſine offenſione ſint cunctis hominibus, vt quantum in ipſis eſt, teſtimonium bonum habeant etiam apud eos qui foris ſunt. Vbi eſt notandum, quod hæc & ſimilia facilia ſunt ad dicendum, ſed ad practicandum non ita: imò magna perfectio ad iſta requiritur. Et ideò magni meriti eſt in hoc tendere, quamuis pro libitu quod quæritur non poterit adipiſci. Sunt præterea in ſacra ſcriptura quædam monita, quæ diſponunt hominem ad hoc, vt ſit bonæ famę, & ſecuræ vitæ, tam quoad corpus, quam quoad animam. Primò videlicet, vt caueat à familiaritate magnatorum & Principum, quia rarò poterit homo ſimplex ſic ſe habere, quin periculum incurrat propter difficultatem illis annexam.

1. Cor. 10. 32. 1. Tim. 3. 7

Bona fama vnde acquiratur.

1.

Eccl. 13, 2. Vnde & ſapiens dicit. *Pondus ſuper ſe tollit, qui honeſtiori ſe communicat.* Secundo, quod officia publica declinet, in quibus vix aliquis ſic cautè ſe cuſtodire poterit, quin aliquando à iuſtitia deuiet, ſicut ſapiens dicit. *Noli velle fieri index, & in loco magnatorum ne ſteteris.* Hic omninò admonendi ſunt ruſtici, vt à ſtrepitibus iudicialibus ſummè ſe cuſtodiant, quia reuera experientiſſimi & doctiſſimi viri, ac in via DEI probatiſſimi in talibus vix ſibi prouidere poterunt, vt ſanam conſcientiam & bonã famã reportent.

2.

eccl. 7. 6.

3. TERTIO, quod non velit ſe de omni iniuria ſibi illata vindicare ad vnguem, ſed magis propter bonum pacis diſſimulare, etiam cum damno aliquo temporali, quando hoc iuxta bonam æſtimationem viderit faciendum. Hinc ſapiens dicit. *In multis eſto quaſi neſcius.* hoc eſt aureum verbum. Qui enim cum hominibus conuerſatur, cito offendit & offenditur, ſaltem venialiter. &

Eccl. 32. 12.

ergo

ergo continua patientia in talibus eſt neceſſaria. Nam qui iugiter criminationibus & inculpationibus inſiſtit, & ad omnem flatum iraſcitur, & cuncta ſecundum caput proprium diſponere contendit, citò efficitur odibilis, & per conſequens nomen bonum, quod diuitiis melius eſt, perdet.

4. *Fama bona non eſt negligenda.*

QVARTO in arduis negotiis conſultè procedat, & ſi quando per maleuolos iniuſtè diffamatus fuerit, quod de talibus legitimè ſe purgare feſtinet, quantum poterit: nec debet eſſe contentus de conſcientia ſua, pro eo, quod ipſe ſibi bene conſcius & ſecurus eſt, quod talia non cõmiſerit, qualia de eo dicũtur. Nã, ſicut dicit B. AVGVSTINVS, *conſcientia & fama duæ res ſunt. conſcientia nobis neceſſaria eſt propter nos, fama propter proximos:* & ideò contemnere propriam famam eſt mortale peccatum, & negligere eſt veniale vel mortale, ſecundum quod negligentia eſt maior vel minor. Cuius

Aug. ſerm. 52. ad fratres in eremo.
12. q. 1. c. nolo.

ratio eſt. quia eſt directè contra dilectionem proximi, quàm ædificare tenemur per conuerſationẽ bonã.

Quid infamato agendum.

Et in huiuſmodi magnis infamiis abluendis debet ſimplex homo ſemper habere recurſum ad aliquem virum diſciplinatum pro conſilio inquirendo, quia non eſt negotium puerile. Si autem poſt legitimam purgationem infamia talis fuerit continuata, non debet curare, aut nimis dolere, ſed cum B. Paulo *per infamiam & bonam famã* ad cœlorum regna diſcat peruenire: iam enim non habet, quod vltra facere poſſit. Et ideò debet Domino Deo totum committere. Sic perfecti viri iubentur tolerare infamiam iniuſtè illatam propter veritatem, & tamen nullo modo debent dare occaſionem, quod de ipſis mala fama iuſtè valeat ſuſpicari. Et hinc tangitur ratio difficultatis ſupradictę, videlicet, quod homo ex corde ſoli Deo cupiat placere, & omnem fauorem & honorem hu-

2. Cor. 6. 8.

manum contemnat, & tamen ſic venerabiliter viuat honori, ſic vt & oblatum etiam honorem DEO adſcribat, neq; contumelias iniuſtè illatas penſet. Hæc eſt ars artium, & perfectio perfectionum. Et quamuis vix reperiatur aliquis, etiam inter viros altæ profeſſionis, qui eam perfectè habeat, tamen multi ſimplices laici ipſam à Domino mirabiliter obtinuerunt, vt in Sancto Iob, Tobia, Paulo eremita, Scholaſtica, Alexio, Franciſco, ac aliis innumeris apertè claruit. Et quia hodie non eſt manus Domini abbreuiata, ideò nemo deſperare debet, ſed iugiter ad meliora conari.

Verecundia quam neceſſaria laico.

DEMVM hortandi ſunt boni laici, vt cautè cum proximo ſuo ambulent; ne verecundiam amittant, quia ex hoc multa mala ſequuntur: quanto enim conditio vilior, tanto eſt ad vitia procliuior: ac proinde ſi ſemel homo pauper & degener verecundiam amiſerit, totaliter deinceps putreſcit, ſicut

pomum cute detracta, nec aliquod ſcandalum incurrere formidat. Sed quamdiu integram verecundiam habuerit, cohibetur & præſeruatur per eam à multis peccatis. De aliis occaſionibus ſcandalorum ſuperfluum eſt hic ſcribere. Scit quilibet ſenſatus laicus, quid ſibi diſpliceat in vicino ſuo, quod etiam debeat ſibi diſplicere in ſeipſo. & quod placet ſibi in illo, hoc etiam placeat ſibi in ſeipſo, & ita faciat, & optimè proficiet. Doctrina ſapientis eſt. *in teipſo diſce proximum, & in proximo diſce teipſum.* Eſtote igitur venerabiles Ruſtici ſecundum diuina monita perfecti ſecundum modulum veſtrum, quia Dominus Devs veſter perfectus eſt, & ab omni ſpecie mala abſtinete vos, quatenus tandem poſt huius vitæ miſerias æternæ gloriæ mereamini recipere coronas. Amen.

CAPVT. XIII.

TERTIODECIMO DEBET QVILIBET FIDELIS ET timoratus Ruſticus cauere à ſocietate mala, & conſortio potantium & iurantium, ac omnium, qui ſine timore DEI viuunt.

HÆc eſt doctrina ſapientiſſimi Salomonis in Prouerbiis ca. 4. vbi ſic dicit. *Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. fuge ab ea, ne tranſeas per illam, declina & deſere eam. Non enim dormiunt, niſi male fecerint, & non rapitur ſomnus ab eis, niſi ſupplantauerint. comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt. via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruant. reſpicit Dominus vias hominis, & greſſus illius conſiderat. iniquitates ſuæ capiunt impiũ, & funibus peccatorũ ſuorum conſtringitur. ipſe morietur, quia non habuit diſciplinã, & in* Prou. 4.14. Prou. 5.21.

multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur. Hic eſt aduertendum, quod homo naſcitur cæcus quoad intellectum, & procliuis ad malum, quoad affectum. Et ideo bona educatio eſt ſibi ſummè neceſſaria. Sed neq; hoc ſufficit, niſi & iam bene educatus teneat ſe in ſocietate bona, quia ſicut

Pſal. 17. 16. Dauid propheta dicit. *Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris: & cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris.*

Inimici hominis tres. Homo igitur, cum ad annos diſcretionis peruenerit, tres habet inimicos, qui eum poſt ſe trahere cupiunt, ſcilicet, caro propria, mundus, & hoſtis antiquus. Caro perſuadet otium, luxuriam, gulã, mollitiem. hanc ſi ſequitur, beſtialis efficitur,

Pſal. 31. 9. *ſicut equus & mulus, quibus nõ eſt intellectus.* Mundus fallax perſuadet auaritiam & gloriam temporalem. Hunc ſi ſequitur fit ſollicitus ſupra modum, vanus & ſuperbus. Hoſtis antiquus immittit inuidiam, rancorem, malitiam, ſu-

ſpicionem, blaſphemiam, & deſperationem. Hunc ſi ſequitur, malitioſus efficitur, animoſus, crudelis, & diabolicus. In tanta oppugnatione homo bene indiget adiutorio, & ideò, ſi ſolus eſt, veriſimiliter periclitabitur. Et ſi ſic, quanto magis, ſi in medio malorum conſtitutus fuerit.

Tres patroni homini contra hoſtes.

SOLLICITE ergo ſe conuertat ad bonam ſocietatem, & tunc inueniet tres amicos fortiores, quàm ſint prædicti tres hoſtes. Nam contra carnem inueniet rationem ſecundum DEVM regulatam, contra mundum angelos ſanctos & viros ſiue fœminas ſpirituales, contra diabolum DEVM. Si hoc audierit, victor erit, & bene habebit: ſi non audierit, tunc pariter cum illis peribit in æternum. Sed quia nulla ars ſine magiſtro diſcitur, ideo hæc eſt communis ſententia ſanctorum, quod homo bonæ voluntatis ſe applicare debet ad aliquem virum diſciplinatum & do-

Magiſtro ſpirituali opus eſt.

ctum, qui eum inſtituat in omnibus, & cui tanquam Deo obediat, à quo viuendi modum accipiat, cui etiam omnia cordis ſui ſecreta reuelet. Et ſi talem nec inuenire, nec ad manum habere ſemper potuerit, tunc debet cor ſuum ad Dominum Deum dirigere, vt ipſum à malis præſeruet, & ad cuncta bona perducat, ſibique in dubiis certiorem viam demonſtrat.

Qvanta autem ſit pigritia & defectus in his duobus, flebile eſt dicere. Si enim aliqua cauſa prophana hominem ſimplicem vrgeat, vt videlicet timeat amittere in iudicio ouem, bouem, domum, vel agrum, ſtatim ſine omni dilatione currit alacriter ad Iuriſperitos, qui eum iuuent, ne perdat, quod diligit, & ita inueniet. Sed ſi cauſæ animæ ſuæ ſtimulent eum, ne peccet, vix mouere vult pedem, vt ſaltem tepidè pergat pro conſilio inquirendo, ne Dominum Deum offendat. Et

ſi per-

ſi pergit, vix talem inueniet, qui ſecurè ipſum iuuare poterit inter tot altitudines Satanæ, quibus totus mundus implicatus eſt. Sed fidelis DEVS, qui non patitur electos ſuos tentari ſupra id quod poſſunt, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt ſuſtinere poſſint, tam intellectum illuminabit, quàm iuuabit affectum, ſi homo faciat quod in ſe eſt, quærendo videlicet bono modo conſilium & auxilium à ſuperioribus ſuis humiliter. Quod ſi non inuenerit, aut inuenire potuerit, tunc in ſimplicitate cordis ſui dicat Domino DEO hæc aut ſimilia verba. *DEVS æterne, qui abſconditorum es cognitor, tu ſcis cor meum. libenter facerem, quod tibi eſſet magis gratum, ſi illud ſcirem: Sed quia illitteratus ſum, & me iuuare non valeo, idcirco ad piiſſimam miſericordiam tuam preces meas porrigo, ſupplicans humilimè, vt me in his perplexitatibus, quibus nunc co-*

1. Cor. 10. 13

Quid agendum ruſtico, cum caret inſtitutore.

ORATIO.

coarctor, iuuare digneris, quatenus te non offendam, ſed quod expedit animæ meæ, nunc iugiter peragere valeam. &c. Qui ſic procedit à Domino dirigetur.

Qvi autem non curat cuſtodire conſcientiam ſuam, ſed cum vanis hominibus vires & tempus expendit, non mirum ſi neſciat, quæ ſit voluntas DEI beneplacens & perfecta, quare etiam facilè à diabolo præcipitatur de vno peccato in aliud. Abſque dubio magnum eſt præmium cæleſtis regni, quod electis dabitur; & ideo etiam dignum & iuſtum eſt, quod cum magna diligentia & induſtria pro illo laborent. Siquidem B. Gregorio teſte *ad magna præmia non peruenitur, niſi per magnos labores.* Sed quantumcunque laboremus ſiue patiamur pro illa gloria ſuperna, nequaquam condigna eſt compenſatio huius meriti ad illud præmium, ſicut B. PAVLVS Apoſtolus dicit. Quia finiti ad

Magnum præmiũ paratum laborantibus.

Greg. hom. 37. in Euang.

Rom. 8. 18.

niti ad infinitum nulla eſt comparatio. Quare ſemper humiliter ſentire debemus de nobis, & in veritate ita recognoſcere, quod *omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt velut pannus menſtruatæ* in conſpectu illius candoris diuinæ maieſtatis. Qui autem ab hac humili recognitione recedit, putans ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ſeipſum ſeducit, & DEO non placet, nec dignus eſt, vt gratia DEI illum ſaluet. *Iſa. 64.6.* *Gal 6.3.*

HVMILIAMINI igitur ô vos venerabiles laici vniuerſi, qui timetis DEVM, vt exaltemini. Fortiter à ſocietate carnalium hominum vos abſtinete, vt inter angelos numeremini; ſtrenuè ab omni ebrietate vos temperate, vt Spiritu ſancto impleamini; ab inutili & pernicioſa conſuetudine iurandi os veſtrum cohibete, ne diuina vltio veſtras domos diſſipet, ſed magis pura oratione, & gratiarum actione cum omnibus bonis ditemini: Sicq; tota vita veſtra in omni virtute fulgeat, vt *1.Pet.5.6.* *Luc.4.10.*

quicunque veſtram ſanctam conuerſationem viderit, in bono ædificetur, ac Dominum pariter vobiſcum benedicat. Cui laus eſt, & perennis gloria per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Capvt XIV.

QVARTODECIMO DEBET QVILIBET FIDELIS ET timoratus Ruſticus ſedulò diſcutere conſcientiam ſuam, & crebrò confiteri.

Examen conſcientiæ Ruſticis commendatur.

Hic timeo veriſimiliter, quod moderni laici nimis ſint negligentes, & valdè deficiant à probitate laicorum antiquorum, ſemper illam excuſationem iniquam prætendentes, quod aut ſint ita ſimplices, quod hoc non ſciant, aut aliis ſic præpediti, quod huiuſmodi vacare tempus non habeant. O qualis eſt iſta excuſatio? induſtrij ſunt ad peccandum, & ſimplices ad con-

fitendum.

ſitendum. Tempus habent ad opera iniqua perpetranda, & tempus non habent ad malè acta emendanda. Sciunt diſcernere vſque ad minimam auenæ menſuram, quam habent in domo ſua, & non ſciunt quid habeant in conſcientia ſua. Et vtique illud quod ſciunt, foris eſt: & iſtud, quod ſe neſcire dicunt, intus eſt. O nihil ſtultius eſt, quàm vt quis decipiat ſeipſum. Si neſcis, diſce. Vide, an vnquam diligentiam adhibuiſti ad hoc, vt ſcias voluntatem Domini Dei tui. Certè hoc pro veriſſimo tenere debes, quod ad hoc creatus es: Si autem hoc ignoras, ignoraberis.

Postposita igitur excuſatione calua iſta, quæ communiter laicis eſt valde familiaris, diſce, quomodo conſcientiam tuam diſcutere debes. De mane quando ſurgis, ſtatim aſſueſce gratias agere Deo tuo, quod te in hanc horam vſque perduxit, deinde re-

Quid mane ruſtico agendum.

cogita

cogita ſi aliquod peccatum nocte commiſiſti, & pete de hoc veniam, ac nota illud cum propoſito confitendi, maximè, ſi mortale fuerit. Ora etiam ad Dominum, vt de futuro ſecurus fias, dicens. Dignare Domine die iſto ſine peccato nos cuſtodire. Similiter de agendis, vt angelus ſanctus dirigat te vbiq; in prandio & cœna. Similiter gratias age Domino de beneficiis ſuis, & in ſimplicitate cordis ſume neceſſaria vitæ, quæ Devs largitus eſt tibi.

Quid per diem. In conuerſatione tua per diem, ſi ſolus fueris, coge cor tuum ad cogitandum aliquid boni: & ſi aliquid mali irrepſerit, pelle à te, vt melius poteris. Si fueris cum hominibus, noli alteri aliquid facere vel dicere, quod tibi non vis fieri. Ecce quàm breuis viuendi norma. Eſto fidelis in opere tuo, veridicus in ſermone, patiens in iniuriis, & ſtatim eris homo ſinceræ & bonæ vitę. De *Quid veſperi.* ſero, antequam lectum introeas, recogita an ſic vixiſti, & ſi nihil te

com-

commiſiſſe mali inueneris, gratias age Deo: ſin autem, ſigna diligenter, cum propoſito emendandi & confitendi. Ora deinde Devm, vt noctem illam tu, & familia tua, tranſeas abſque macula peccati. Eia quis homo audebit dicere in veritate. Hoc neſcio. Sic viuere mihi eſt impoſſibile, cum gratia Dei omnibus ſit parata?

Vita improborum laborioſior, quam piorum.

Vere verè peruerſorum vita ſubtilis eſt, & difficilis valde. Illam ſequi laborioſum, ſcandaloſum, & doloroſum, & periculoſum ſupra modum, ſi bene homo aduertat. Sed vita bona ſimplex eſt, facilis, honorabilis & ſecura, hoc præſuppoſito, ſi homo ſimplex & bonæ voluntatis vellet ſtare contentus in vocatione ſua, & ſe non intromittere de his, quæ ſunt aliena à ſtatu ſuo, nec ambulare in mirabilibus ſuper ſe. Quod ſi verò aliquid tunc ei moleſtum, ſiue iniurioſum accideret, quando ſic ſimpliciter & bene ambularet in via Domini, nihil

de hoc dolere deberet, ſed gratias agere, quia per hoc ad maiorem gratiam & gloriam perueniret.

De vlteriori diſcuſſione conſcientiæ non opus eſt plura dicere, cum nil aliud ſit hoc, quam ſeipſum examinare, an rectè ambulauerit in via Domini, an non. Applicet igitur vitam ſuam ad ſtatum proprium, & tunc conſcientia teſtimonium ei perhibebit de his. Quod autem ſit vtilis iſta diſcuſſio docet Apoſtolus 1. ad Corinthios cap. 11 dicens. *Quod ſi nos ipſos diiudicaremus, non vtique diiudicaremur. Cum autem iudicamur, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.* Igitur qui flagella horrenda diuinæ iræ hic & in futuro vult à ſe & domo ſua remouere, ſtudeat nunc dum tempus habet, conſcientiam propriam examinare, & quæ malè geſſit humiliter deflere, & quæ benefecit in Devm gratitudinem refundere. An non facilius eſt dicere pio corde. Devs tu propitius

Examen conſcientiæ eſſe vtile.

1. Cor. 11. 12.

eſto mihi peccatori, recognoſco peccatum meum hoc & illud, quam grauiſſimas ægritudines ſuſtinere, aut damna, ſiue ſcandala, aut certè acerbiſſimum Purgatorij ignem.

Ecce modo de electis loquimur, à quibus nunc iudicium incipit, eo quod nec minimum malum, etiam quoad ipſos, manebit impunitum, & ſi ſic eſt, *quis finis eorum, qui non credunt Euangelio* DEI, nec ſeruant mandata eius? *Horrendum eſt incidere in manus* DEI *viuentis.* Præueniamus ergò faciem eius in confeſſione, non tantum ſemel aut bis in anno, ſed per ſingulos dies, effundendo videlicet cor noſtrum tanquam aquam in conſpectu Domini DEI noſtri, & quando copiam presbyteri habere poſſumus, etiã ſacramẽtalem abſolutionẽ expectemus.

Nullum malum eri impunitũ.

1. Pet. 4. 17

Heb. 10 31.

Confeſſio ſincera conſulitur.

TRADITVR quidam modus valde ſecurus à ſanctis Patribus, quoad illos, qui in mortalia peccata ceciderunt. Quod, ſcilicet, quando ſibi non bene conſcii ſunt,

Et generalis de tota vita.

an perfectam confeſſionem fecerint, quod ſemel ad minus recolligant totam vitam ſuam in amaritudine animæ ſuæ, & tunc poſt plenam huiuſmodi præmeditationem confeſſorem eligant idoneum, cui totaliter confiteantur, quæcunque commiſerunt, moroſè, funditus, & corde ſincero, donec conſcientia ſcrupulis omnibus, maximè, mortalibus, exuatur, & ad quietam ac ſerenam pacem perueniat. Qua habita, deinceps bonæ voluntatis homo diligentius ſe cuſtodiat, tanquam poſt pericula factus prudentior, & ne iterum multitudine obruatur, ſæpius de quotidianis confiteatur. Confeſſor idoneus eſt proprius & immediatus Paſtor doctus & litteratus, ſciens diſcernere inter mortale & veniale, aut aliquis de eius commiſſione aut licentia deputatus. Si igitur proprius paſtor fuerit impeditus, poteſt ſubditus ab eo licentiam petere, & aliũ quemlibet accipere.

Crebra ſit confeſſio.

De

De illa quoque generali recolle-
ctione, ſi memoria non ſuffecerit
pro vna vice, poteſt per aliquas ſe-
ptimanas, aut menſes, vel annos, ſi
opus eſt, confeſſionem iterare, to-
ties quoties peccata non confeſſa
ad memoriam venerint, dicens hæc
aut ſimilia verba. Pater, quando
confeſſionem generalem feci, tunc
aliqua oblitus fui, aut pro tunc ad
memoriam non venerunt: & ex-
primere ea, ſicut oportet. Quod ſi
ſcribere nouit, poteſt omnia ſimul
in charta notare, pro iuuanda me-
moria, & coram ſacerdote tractim
recitare & compunctè, vt videlicet
de ſingulis Confeſſor poſſit delibe-
rare. Hoc enim vtile eſt. Nec valet
quorundam imperitorum duritia,
qui hoc reprehendunt; quaſi non
ex charta, ſed ex corde fieri debeat
confeſſio: cum & omnia Eccleſia-
ſtica officia ſimul & ex corde, & ex
libris fiant, vnum enim alterum iu-
uare debet.

Oblita quomodo confitenda.

Confeſſio de ſcripto conſulitur.

Qvod autem dicitur, non *per*

Breue debere fieri confeſſionem, intelligendum eſt, quod confitens non debet confeſſori litteram vel chartam porrigere, vt ipſe legat ex ea peccata, aut deſtinare eam illi more aliarum miſſiuarum, ſed ore proprio pronunciare debet. Si etiã videtur alicui impoſſibile, quod antiqua peccata reuocare ad memoriam poſſit, talis debet hunc modum aduertere, videlicet, quod recogitet annos, & locum, & ſocietatem, cum qua vixit, & officium quod exercuit, & alia iuuamina memoriæ, & inuocare gratiam ſancti Spiritus, faciendo melius quod poſſit pro recordatione preteritorum. Et tunc pro certo penitus credere debet, quod aut Spiritus S. oblita ad memoriam ſibi reducet, aut dimittet abſque dubio quæ taliter à memoria euanuerunt. Bonus enim Dominus eſt his qui quærunt eum, *& humiles ſpiritu ſaluabit*. Studeamus igitur vti miſericordia eius, dum tempus eſt, ne, quod abſit, ſi

Quod ſtudium neceſſarium ſit in præparatione confeſſionis.

Thren. 3.25. Pſal. 33.19.

tantam

ıntam neglexerimus ſalutem, co-
amur velimus nolimus, ſentire iu-
ſtam vindictam.

CÆTERVM de iure communi ıon tenetur laicus niſi ſemel in nno confiteri, videlicet, tempo-e quadrageſimali ante ſolemnita-em Paſchalem, quando etiam te-ıetur de neceſſitate communica-e. In caſibus autem certis tene-ur pluries confiteri: videlicet, ſi uper annum velit communicare, ıut ſi fuerit in periculo mortis, aut i conſcientia dictat confitendum ıliquod mortale, de quo ſibi con-cius eſt, & copiam confeſſoris ıabuerit, & tunc non debet la-ɔorare ad deponendum ſcrupu-um illum, quia ad melius tendit, & ex ſatis probabili opinione pro-cedit. Item ſi occurrat Confeſſor cum veriſimili coniectura, quod e-us copiam illo anno non poterit ıabere, ſicut ſæpe contingit de Pœ-ıitẽtiariis Domini Papę vel Epiſco-ɔi. Tũc enim ſtatim tenetur ſe præ-

Præceptum de confeſſione & communione annua.

Confeſſio crebrior quando.

parare

parare ad confitendum, ſi tales caſus habuerit.

uando ... ſcendo. IDEM eſt ſciendum de proprio paſtore, quando timeret ſimiliter, quod debito tempore illius anni non poſſit eum habere: Nam tunc tenetur præuenire extremum articulum anni; alioquin ex parte ſui eſſet culpa, quod mandatum Eccleſiæ non eſſet ſeruatum. Sed hæc & ſimilia hominibus bonæ voluntatis non eſt neceſſe proponere: ipſi enim prompti ſunt & ſollictii exſpuere venenum, quam citò ſentiunt. Qui autem in extremis periculis tantum remedium quærunt, rarò conualeſcunt. Securam igitur viam ſtudeant boni laici tenere, & ſeipſos cautè pręuenire, ſicque mundè ambulare per ſingulos dies, vt quacunque hora Dominus venerit, paratos eos inueniat, & ad cœleſtia regna perducat, eodem cooperante, cui laus eſt in ſæcula,

AMEN.

CAP. XV.

QVINTODECIMO DEBET QVILIBET FIDELIS ET TImoratus laicus, ſiue ruſticus fuerit, ſiue alterius officii, imò quilibet Chriſtianus ſæpius meditari de præceptis DEI, & obſeruatione eorum, & vt in recta fide ambulet.

HÆc eſt doctrina Moyſis in multis locis, & præcipuè in Deuteronomio, ſimiliter & aliorum ſanctorum omnium. Ratio huius eſt, quia poſt legem datam, & informationem acceptam ſolent tentationes inſurgere: & ideò oportet monere fideles ſpecialiter de conſtantia & prudentia: & hoc non ſemel, neque bis, ſed pœne per ſingulos dies, & præcipuè illitteratos. mirum enim poſt Euangelicam tubam ſolet bellum conſurgere. Nam homo peccatis detentus quaſi non ſentit tentationes; ſed quam citò

Deut. 6. 7.

Homo munire ſe debet contra tentationes

vitam corrigit, tunc etiam de illis crebro tentatur, quæ naturaliter antea exhorruit. Vndique igitur oportet vigilare, quamdiu viuimus, quia nulla eſt in iſta peregrinatione ſecuritas, ſed bellum continuum. Bona eſt ergò ſimilitudo iſta, ſi trahamus eam ad nos, vt more ciuium, qui quotidie ab hoſtibus impetuntur, noſtram ciuitatem, id eſt, noſtram conuerſationem cuſtomus.

De Hoc iam multa dicta ſunt. Sed hic annectendum eſt, quod aliquando homo bonæ vitæ ſentit magnam alacritatem & facilitatem in via Dei, aliquando magnam difficultatem & tædium: & vtrumque ſibi in bonum veniet, ſi conſtans & prudens permanſerit. Tentat igitur diabolus hominē bonæ vitæ per hæc duo iugiter, ſcilicet, vt vel ipſum per errorem ſeducat, vel per tædium vincat. Sed, vt non ſeducatur, oportet eum eſſe prudentem: &, vt non vincatur, oportet eum eſ-

Dæmon tē- at eum in uobus.

ſe con-

ſe conſtantem: Solus enim ſaluus erit, *qui perſeuerauerit vſque in finem.* Supponamus igitur primum videlicet, quod conſtans & feruidus permanſerit homo in via DEI, & videamus, quibus dolis conetur eum decipere, vt labores eius inanes faciat. *Mat. 10. 22*

VBI eſt aduertendum diligenter, quod ſummo ſtudio laborat inimicus, vt fidem integram à corde auferat, maximè quoad rudes & ſimplices homines attinet, quia tunc ſcit, quod totum fundamentum bonæ vitæ collabatur. Facit autem hoc ſub ſpecie boni, quia alias non crederent illi. hinc eſt, quod ſeminat diuerſas hæreſes, immittit quandoque abominandas blaſphemias contra DEVM & ſanctos ſuos, quaſi non ſint iuſti, aut pii, ſiue miſericordes, aut quod poſſet melius mundus regi, & ſimilia. Et ſi in his non profecerit, tunc ſuadet ſortilegia, & auguria, & incantationes, & alia *Dæmon tentat ſimplices maximè in fide.*

quæ ſunt contra rectam fidem. Per quæ, proh dolor, pœnè totum genus ruſticanum, ac alios quoſdam laicos non modicè vſque hodie irretiuit, & poſt ſe trahit. Vnde & ob hoc aliqua monita ſunt hic ponenda tanquam maximè neceſſaria pro illorum extirpatione.

Deu. 5. 7. Sciendum ergò primò, quod primum mandatum Dei eſt. *Non habebis Deos alienos coram me. non facies tibi ſculptile. non adorabis eos, neque coles.* Vbi dicunt ſancti Doctores, quod Dominus Devs omnia ex nihilo creauit, & in eſſe produxit, & in eſſe conſeruat, & ideo iuſtum eſt, & rationabile, quod creatura hoc recognoſcat, & ſuo creatori obediat, ipſumque diligat, & ſecundum voluntatem ipſius viuat. Sed hoc diabolus facere contempſit, & ob hoc ad infinitam miſeriam & æternam damnationem corruit, & totus peruerſus factus eſt. Quare etiam homini inuidit, quod ad tantam gloriam perueniret, vt

Cur dæmon ſuadeat tranſgreſſionem præceptorum Dei.

ret, vt par angelis efficeretur, à qua ipſe tam turpiter corruerat. Et quia per infelicem experientiam ipſe nouit, quod quam cito creatura inobediens DEO facta fuerit, ſtatim exoſam ipſam habet, & à ſe proiicit, ideò ſuaſit homini, quod non curaret de mandatis eius, vt hac occaſione odium DEI ſibi prouocaret. Quod & proh dolor, factum fuit. Nam ſtatim vt Adam & Eua præceptum fregerunt, diuinam indignationem incurrerunt, & de paradiſo in hanc mortalitatem proiecti fuerunt. *Gen. 3. 23*

DEMVM ad tantam væſaniam pœnè totum humanum genus peruenit, vt poſtpoſito vno vero DEO nefandos Dæmones pro Diis coleret, & ab ipſis ſalutem, auxilium atque conſilium ſperaret: ſtetitque in hac miſerabili cæcitate mundus vltra duo milia annorum, ita quod vix pauciſſimi ſaluarentur: Sed pius Dominus miſertus ſuper tantis malis rurſum ho- *Homines coluere dæmones pro diis.*

minibus per Moyſen præcepta dedit, quorum illud primũ fuit, quod iam dictum eſt, vt videlicet homines ſe auerterent à dæmonibus, & ad ſuũ creatorem redirent. Sed hoc parum iuuit. tandem miſit vnigenitum ſuum in carnem, & ille, Apoſtolos in orbẽ terrarum, vt cultum veri Dei inſtituerent, & idololatriam deſtruerent, quod vix tandem cum maxima difficultate factũ fuit. Verũ quantũcunq; poſtea ſancti Patres laborauerint, non potuerũt tamẽ omnes reliquias abominãdę ſuperſtitionis à populo Chriſtiano exſtirpare vſq; in præſens tẽpus.

Ecce iam habemus ſolidum fundamentum, per quod faciliter deiici poteſt totum ſacrilegæ ſuperſtitionis figmentum. Sed vtinam miſeri crederent, & aduerterent, ne tam infeliciter perirent. Fundamentum igitur hoc eſt: quod homo debeat creatori ſuo obedire, & ipſũ diligere, & omne bonũ ab eo ſperare, eumq; colere. Item, quod non

Fũdamentum contra omnes tentationes tenendum.

debet

debet abiicere, ſiue peruertere ordinationem diuinæ ſapientiæ in rebus ab eo creatis, ſed vnaquaque re vti, ſicut ipſe inſtituit. Item, quod non debet habere aliquod pactum expreſſum, vel occultum cũ dæmonibus, neq; ab eo auxilium, vel cõſilium quærere. Item, quod debet firmiter credere, quæ ſancta mater Eccleſia credit, & reſpuere, quę prohibet, & humiliter obedire in omnibus regulis ſacræ fidei, & determinationi eius.

Iam ad particulares caſus ſuperſtitionũ eſſet deſcendendũ, vt ſimplices & bonæ voluntatis homines monerem⁹, ſed tot ſunt, vt neſciã, à quo incipere debeã. Præmitto primũ, quod diuerſæ ſunt cauſæ, quæ huiuſmodi trufas pepererunt. nam aliquando ex ſola leuitate credendi, procedunt, vt in vetulis, puellis, & pueris, & rudibus hominibus. aliquando ex ioco & confiсto, ne ad fallendum & irridendum alios, vt in ſcholarib⁹, aut aliis paraſitis. aliquã-

Superſtitionum origo

Trufæ, id eſt impoſturas vel ſuperſtitiones.

do ex vano timore, vt in his, qui nimium timent ſibi, aut ſuis, ne damna incurrant. aliquando ex cupiditate & pigritia, vt in illis, qui furantur aliena, ne ipſi laborare cogantur pro victu quotidiano. aliquando ex ſuperbia, vt in illis, qui alios in poteſtate, aut diuitiis, ſeu ſcientia præcedere concupiſcunt. Aliquando ex inuidentia, vt in illis, qui non fauent aliis proſpera. Aliquando ex impatientia, vt in illis, qui paupertatem, aut infirmitatem, vel iniuriam ſuſtinere non poſſunt, aut nolunt. aliquando ex ardore luxuriæ, ſiue carnalis amoris, vt in philocaptis. Omnibus iſtis incitamentis agitatur cor humanum, & variis mediis quærit adipiſci, quod malè geſſit.

Possvnt autem omnia iſta per auxilium dæmonum, qui hæc ſuadent, etiam ad effectum perduci occultis modis, ſi Devs permitteret. Hoc quoque ex pluribus lo-

cis ſacræ ſcripturæ poſſet oſtendi, ſed ſolus IOB ſufficit, cuius corpus, & ſubſtantiam, ac proles dæmon abſtulit. Non ergo mirum, ſi & aliis ſimile contingat. Et hic ſoluitur error quorundam ſimplicium, qui nolunt credere, quod poſſit aliquid ſuperſtitioſè fieri, ſed putant totum mendacium eſſe, quicquid de illis dicitur. Et quanquam iſtud videatur de pietate procedere, tamen non valet, quia eſt magis ex duritia, quàm fide. Sed ſunt informandi, videlicet, quod non debent credere, id quod fit, licitum eſſe taliter operari. Quæ enim apertè ad oculum fiunt, non debemus inficiari, ſed cautè aduertere, quomodo fiunt, & quare fiant.

Iob. 1.

Verè magicè multa fieri.

ET iterum ſoluitur ex iſto, quare communis populus aliquando durior fit, quando per idiotas informantur minus plenè. videlicet, quando dicitur ei quod non debet fidem adhibere huiuſmodi trufis, quia eſt impoſſibile, quod fiant.

nam ſtatim populus reſpondet. nos apertè videmus, quod hoc & illud ſic & ſic fit. non debemus hoc credere. Ecce duo directè oppoſita. Primo omninò nihil vult credere. Secundò vult nimis libenter credere. Sed medium eſt tenendum, ſcilicet, quod poſſibile eſt operationes ſuperſtitioſas fieri, occulta vel aperta dæmonum cooperatione. Sed eſt grande peccatum, & directè contra mandata Dei; & quod non eſt poſſibile ipſas fieri per illas obſeruantias, quas ipſi malefici ſolent applicare. Exempli gratia. credendum eſt, quod permittente Deo maleficus poteſt per auxilium dæmonis occidere vaccam vicini ſui, ſed non eſt credendũ, quod illa incantatio, ſiue maledictio, quam ipſe profert, vaccã occidat, ſed dęmon apertè vel occultè hoc facit, vt ad peccatũ malitię, & infidelitatis homines trahat.

Quid ſit credendum verè fieri per magiã.

Nec eſt curandum, an apertè coram populo hoc fiat, an inuiſibiliter, nam vtrobique fides periclita-

tur

tur ſimplicium. Si enim malefico faciente apertè coniurationes dæmon viſibiliter appareat, & ei obediat, putant debiles in fide, quod illa ars necromantiæ efficax ſit, & ſuper dæmones poteſtatem habeat, ſed non eſt ita, quinimò dæmones fingunt ſe compelli, vt animas decipiant, nec quicquam curant de tale coniuratione, eo quod non fiat, per aliquam poteſtatem ſuperiorem, ſed tantummodo per iniquam eorum perſuaſionem, & humanam curioſitatem, ſtultitiam aut malitiam. Si verò effectus ſuperſtitioſi occultè fiant, tunc æquè, immò amplius fides populi periclitatur, quia putant illud eſſe diuinum, quod eſt diabolicum: & iuxta ſententiam B. AVGVSTINI *peior eſt draco ſibilans, quam leo rugiens.* hoc eſt, plus debet homo Chriſtianus timere occultas inſidias diaboli, quàm apertas, quia has poteſt cauere, illas autem vix aduertere.

Dæmon no[n] cogitur pe[r] coniurationes.

Aug. in Pſal. 90.

Regula ad cognoſcendam obſeruantiã vanam.

Dicamus ergò ſecundum ſcripturam & ſacros canones, quod omnis obſeruatio, cuius effectus expectatur aliter, quam per rationem naturalem, aut per diuinum miraculum, debet rationabiliter reprobari, & de pacto dæmonum expreſſo vel occulto vehementer haberi ſuſpecta, quantumcunque etiam ſancta & ſalubris videatur. Dicamus etiam ſecurè, quod nulla verba hodie in Eccleſia DEI ſunt diuinitus inſtituta ad determinatos effectus producendos, niſi tantum ſacramentalia ſecundum ritum ſuum, ſcilicet à debito miniſtro ſuper debitam materiam cum intentione faciendi, quod Eccleſia facit, & non aliter. Dicamus quoque nullas ceremonias, aut characteres, ſeu ſigna laicis diuinitus tradita eſſe, aut ab Eccleſia inſtituta pro aliquibus determinatis effectibus producendis.

Nulla verba niſi ſacramentorum valent ad certum effectũ producendum.

Vt autem ſimplices intelligant,

quid

quid ſit ex aliqua cauſa naturali, ſeu miraculoſa determinatū effectum producere, hoc ſic eſt accipiendum, quod aliquo verbo, dicto, vel ſigno, aut charactere protracto aliquid neceſſariò ſequeretur, quod ille intendit, qui hoc dicit, vel facit, ſicut in naturalibus videmus, quod quicunq; aquam effundit ſuper ignem, ſequatur neceſſariò, quod ignem extinguat. Ex quo ſequitur, quod aſperſio aquæ benedictæ, & conſignatio crucis, & ſimilia, nòn habent determinatos effectus ex neceſſitate repellendi omne periculum ſpirituale & corporale, ſed habent congruentiam ad hoc. Ita de aliis cæremoniis vniuerſis. Si enim per ſignationem crucis, aut orationem Dominicam, aut aliam quamlibet ſacram operationem in Eccleſia conſuetam ſtatim omne malum propelleretur neceſſariò, tunc fides & ſpes, quoad multa, euacuarentur: neque ſtantibus rebus, vt nunc, creator haberet plenum do-

Crucis ſigni, & aqua benedicta non eſt determinatus effectus.

Ceremoniæ quo ſenſu ſunt vtiles.

minium ſuper creaturam à ſe factam. Patet apertè. Quia ſi haberet homo talia adminicula, tunc non eſſet in poteſtate Dei, aut alicuius alterius creaturæ, quod homo poſſet tentari, puniri, ſeu mori, &c. ſtatim enim ſignaret ſe, aut orationem funderet, cum ei aliquid contrarium accideret, & continuò liberaretur neceſſariò, cuius contrarium quotidie videmus.

Sunt ergo omnes orationes, & ceremoniæ Eccleſiaſticæ ſanctæ & bonæ, & pro bonis adipiſcendis, & malis propulſandis frequentandæ, ſed effectus determinatos non habent, ſicut ſacramenta; quamuis non minus debemus confidere in ſpe & pia fide de eorum effectu ſalubri, ſi & in quantum Deo placeat, & nobis vtiles ſint ad ſalutem. Ecce notabilem cautelam, ex qua reprobatur quorundam imperitorum presbyterorum, ſeu aliorum quorumcunq; ſtulta dogmatizatio, volentium fideles inducere, vt hæc

aut

aut illa credant, & tunc neceſſariò ipſis ad votum ita ſuccedet, ſicut credunt, aliter non. Nimis enim extendunt illud dictum ſaluatoris. *Omnia poßibilia ſunt credenti.* Et. *Mare.9.23* *Fiat tibi ſecundum fidem tuam*, cum *Mat.9.29.* ſimilibus. Talia enim non ſunt referenda indifferenter ad omnia, quæ homo cupit, ſed ad illa, quæ ſpectant ad ſalutem animæ. Aliter enim eſt dicere iniuriam ipſi Saluatori, quaſi occaſionem dediſſet per huiuſmodi verba alicui contra ſalutem animæ ſuæ. Timendum ſiquidem eſt, quod per hæc verba malè intellecta plures ſint ſuperſtitiones introductæ, & quaſi diuinæ & autenticæ eſſent.

DEBET ergò ſic populus informari, quod firmiter in DEVM credant, & in omnibus periculis & neceſſitatibus confidentur ſub alis protectionis ſuæ confugiant cum tali promptitudine animi ac fiducia, quod omnia patienter & gratanter cum B. IOB de ma-

nu Do-

Iob. 1. nu Domini velint recipere, ſeu proſpera, ſeu aduerſa, neque aliter de ipſo optimo creatore ſentire, quàm de piiſſimo patre, qui aliquando conſolatur filios, aliquando caſtigat, prout ſibi placet, & ipſis filiis prodeſſe nouit. Qui ſic credit, & ſic cum Deo ambulat, illi omnia ſunt poſſibilia, non quidem, vt ipſe mirabilia faciat, ſed vt ea à Deo impetret merito fidei ſuæ.

acra ver-a ſola, ſu-erſtitioſè liquando ſurpari.

Svnt præterea quidam homines modicæ intelligentiæ vltra alios, qui audacter dicunt. Nos pro certo ſcimus, quod quicquid fit per *Pater noſter*, & *Aue Maria*, & Euangelia, & Credo, & Pſalmos, & alia ſancta verba, hoc eſt licitum. Et quia duri ſunt, à diabolo poſſidentur ad ipſius voluntatem. Quod autem hoc friuolum ſit, per eorum reſponſionem ſtatim patebit, ſi ab eis quæratur, an poſſit abuſus fieri ſacrorum verborum. Puto enim, quod reſpondebunt, quod ſic; ſi aliquo modo memores ſint, quod

diabolus

diabolus CHRISTVM tentauit per ſacra verba. Similiter quod hæretici ſine intermiſſione ſacra Scriptura abutantur. Et in Pſalmis dicitur. *Peccatori antem dixit* DEVS, *quare tu enarras iuſtitias meas, &c.* Dicant modo, ſi audeant, quicquid fit per ſacra verba, licitum eſſe. Certè non audebunt, ſi aliquem ſenſum habent. *Matt. 4. 6.* *Pſ. 49. 16.*

SED tamen veraciter loquendo, nihil horum per ſacra verba fit, quæ ipſi putant taliter fieri, ſicut iam dictum eſt. Neque ad hoc ſunt inſtituta diuinitus: & ideò impoſſibile eſt, quod præter DEI ordinationem tales effectus habeant, ſed vt diabolus ſimplices decipiat ſacra verba ſuis truſis applicat. Fuit ante paucos annos famoſa quædam vetula totaliter auguriis occupata, quæ hoc modo cuiusdam principis pedem recenter gladio perforatum ſanauit. Nam ſtatim, vt vulnus vidit, inclinauit ſe, & hæc verba protulit. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus* *Exemplum.*

ſancti, Amen. ſtetitque ſanguis, & illicò vulnus curatum fuit. At ille lætus exclamans dixit. Si aliud nihil vellet dicere, ſemper deberet me curare. Poſtea idem caſus Coloniæ examinatus fuit, & ſuperſtitioſus iudicatus, eo quod nulla ibi ſigna alicuius miraculi fuerunt, niſi tantummodo abuſus S. Verborum.

Vetularum benedictiones ſuperſtitioſa.

Pari modo faciunt nonnulli auguritrices, & etiam quidam viri effeminati pronunciãtes ſacra verba ſuper febricantes, aũt aliter infirmos. Similiter & ſuper beſtias pro ipſorum conualeſcentia. Item contra vermes, qui fruges in agris aut holera in hortis, aut fructus in arboribus corrodunt. Item contra lupos benedicunt vaccas, & oues, & equos, & aſinos, vniuerſa pecora campi, quaſi ſecurius ſit ea dæmonibus tradere, quàm paſtorib⁹ commendare, aut melius animam damnare, quàm beſtiã amittere. Et eſt infinita ſtultitia animarũ errantium in his & aliis, quæ numerare aut tæ-

diolum

dioſum eſt, aut vix poſſibile. Verum latet hic laqueus inimici valde occultus, videl. quod iſta ideò ſint tolerabilia, quia ad vtilem finem tendunt: Sed, teſte Samuele, magis vult *Deus, vt obediatur voci ſuæ, quam oblationes arietũ, & hircorum pinguiũ:* hoc eſt, dicere, quod Deus voluntariè permittit aut præcipit quandoq; aliqua, quæ ſecundum communem vſum ſunt damnoſa, vt appareat obedientia, ſiue inobedientia hominum. Et quia omnia largitur, & potẽs eſt multo maiora retribuere, ideò iuſtum eſt, vt homo per omnia ſe illi ſubiiciat, tàm quoad corpus, quàm quoad animam, quàm etiam ad exteriorem ſubſtantiam. *1. Reg. 15. 22*

HINC eſt, quod AVGVSTINVS dicit nonnullos eſſe martyres in propriis lectis ſuis, qui potius volunt ęgrotare & mori, quam Deum offendere admittendo ſortilegos pro cura ſua. Ita & de aliis ſimiliter eſt dicendum ſuo modo, qui potius parati ſunt damna & penuriam *Aug ſerm. 46 de ſanctis. & l. de honeſtate mulier.*

perperi,

perpeti, quam contra mandata Dei facere. Proinde ſunt & aliæ plures ſuperſtitiones malignæ, quarum effectus tendunt ad malum finem etiam ſub capitalibus pænis in lege prohibitum, ſcilicet ad furta, homicidia, deſtructionem ſegetis, vinearum, & huiuſmodi. Sed iſta communiter non diu manent ſine iuſta vindicta.

Dæmonis fraus cum per incantationes nocet.

Vbi tamen eſt diligentiſſimè aduertendum, quod antiquus hoſtis aliquando in vno tali opere duas animas lucratur, vnam, videlicet, per hoc quod ei ſuadet alteri nocumentum inferre: aliam per hoc, quod ſuadet ei ſuperſtitioſum remedium apponere. Sic aliquando contingit ruſticis, vt quando percipiunt ſibi lac auferri per maleficia, quod tunc ponunt ad loca quædam particulas quaſdam herbarum, vel alio modo conantur impedire prædictum effectum per verba ignota, aut maledictiones, &c. Sed vnum eſt ita ſuperſtitioſum, ſicut reli-

quum

quum. Si autem vellent efficaciter à talibus truſis liberari, deberent humano & Eccleſiaſtico more procedere, primò videlicet diligenter inquirendo à vicinis, an eſſet aliis ſuſpectus de tali nequitia, &c. Deinde, ſi magnitudo periculi id expoſcit, debent facere, ſicut conſuetum eſt in Eccleſia DEI, quæ ordinat contra talia maleficia preces, ieiunia, Miſſas, implorationes Sanctorum, eleëmoſynas, ac alia pia opera diuinæ iræ placatiua. Qui autem malè credulus per maleficium vult liberare ſe, non eſt dignus, vt à Domino DEO, & ſanctis angelis adiuuetur: & ideò non eſt mirũ, quod à ſpiritibus nequam grauiter affligatur. Et hæc ſunt ſimplicibus valde penſanda.

Vt ſint auertenda damna ſagarum.

Maleficia maleficio non debent tolli.

RVRSVS eſt adhuc alia ſuperſtitio de obſeruantia dierum, videlicet, quod ſint aliqui dies infauſti, neque tunc aliquod opus inchoari debeat, aut veſtis noua indui, aut iter arripi, &c. quæ omnia ſunt friuola, &

Obſeruantia vana dierum.

uola,& à vanis aſtrologis,& paganis contra Dei ordinationem introducta. Aduertant fideles diligenter, quod omnes dies Deus creauit, & ſunt valde boni, & quod omnium operum bonorum Deus eſt director, & ſancti angeli cooperatores: ergo vtiq; non eſt timoratis hominibus de hac ſtultitia metuendũ. Similiter de aliis ſine numero, (vt de occurſu leporum, vel cattorum, volatu auium aut garritu, de caſuali aliquo euentu vel opere, puta, ſi calceum ſiniſtrũ aut chyrothecam primum induat, vel verbũ aliquod audiat, quod fortunam bonam vel omen ſignificet, cum ſimilibus peſtiferis imaginationibus,) eſt firmiter tenendum ſecundũ rectam rationem & Catholicam fidem, quod in veritate nihil habent penitus efficaciæ, ſed ſunt deliramenta infelicium hominum, qui ſæpe Deo permittente propter ſuam malam credulitatem merentur affligi, & terreri à quolibet folio volante.

O ſi

O ſi homo memor eſſet ſuæ digniſſimæ conditionis, & cogitaret ſe ad imaginem Dei factum, & quotidie ſanctiſſimis angelis vallatum, tunc erubeſceret potius, quàm metueret ab huiuſmodi ſtultitiis vaniſſimus. Eſt etiam hic ſubiungendum, quod bonis hominibus & fortibus, & doctis in fide contingunt aliquando huiuſmodi infortunia cum præſtigiis præfatis diuina ordinatione, vt eorum fides nota fiat aliis, & ſit exemplum toti Eccleſiæ. Et cum totus populus videt, quod non curant talia figmẽta, neq; obſeruant ſe ab eis, tunc ædificatur ad fidem. Scio quendam presbyterum timoratæ & bonæ vitæ, qui cùm audiſſet, quod ſignũ infauſtum eſſet, ſi calceum ſiniſtrũ mane primum induceret, & de hoc ei tentatio moleſta eſſet, vt videlicet hoc caueret, ipſe econtra directè ſemper ſiniſtrum calceũ primo induit, & ſic phantaſia ceſſauit. Et hoc eſt bonum remedium in ſimilibus.

Remedium cõtra vanas obſeruationes.

DE

De illa etiam ſuperſtitione, quæ communiter fit à quibusdam mulierculis infatuatis, & duris in conceptibus ſuis, videlicet, in abſtinendo à quibusdam laboribus & cibis contra communem Chriſtiani populi conſuetudinem: puta, quæ non volunt nere feriis quintis poſt veſperas, eo quod tunc Saluator inchoauit paſſionem ſuam, & ad crucem iuit: aut in die Paſchæ nolunt carnibus veſci, quaſi hoc Deo ſit gratius, eo quod tunc communiter populus fertur ad eſum carnium: aut certis diebus ceſſare volunt ab operibus, qui non ſunt feſtiui, & ſimilibus aliis ſingularitatibus, ab omnibus talibus ſuperfluis phantaſiis debent venerabiles matronæ abſtinere, & humiliter ſepoſita omni ſingularitate conformare ſe ritui communi ſanctæ matris Eccleſiæ, & laudabili conſuetudini illorum, quibus conuiuunt. Si autem aliquæ ex indocta & ſimplici deuotione aliquid de huiuſmodi voue-

Stulta promiſſio eſt de ſuperſtitionibus.

runt, debent hoc humiliter confiteri, & abſolutionem petere cum promptitudine tali, quod velint libenter obedire ſuis ſuperioribus pro commutatione in melius. dicit enim ſacra ſcriptura, quod *diſplicet DEO infidelis & ſtulta promiſſio.* *Eccl. 5. 3.*

AD iſtud poteſt referri, quod incautum eſt, quod quædam mulieres inducunt viros ſuos vt voueant abſtinentiam coitus certis diebus, vt tali pacto mitius habeant in puerperio. Scio, quod loquor, qualia pericula inde prouenerint. Melius eſt ergò, vt dimittant ſacramentum in ſua libertate, neq; inuicem ſe defraudent, niſi forte ad tempus ex conſenſu, vt vacent orationi, abſque omni voto præuio, maximè perpetuo. Sint proinde bonæ feminæ memores quotidianæ miſeriæ, quam ab Eua ſuſceperunt, pro eo quod voluit nimis ſapiens eſſe; & diligenter caueant, ne velint imitari ſingularitatem capi-

Vota indiſcreta.

1. Cor. 7.

tis ſui. Non ponant os in cœlum, quaſi ſufficientes ſint ſibiipſis leges dare, ſed magis *in ſubiectione & ſilentio diſcant* ſecundum Apoſtoli monita, & tunc bene ſecuræ erunt.

1. Tim. 2. 11.

Regula cognoſcendi ſuperſtitiones.

De vlteriori progreſſu huius materiæ breuitatis gratia ſuperſedeo, ſimul ſperans, quod hæc hominibus bonæ voluntatis ſufficiant, ſi hæc duo, quæ ſupra dicta ſunt diligenter aduertant, videlicet, quod quicquid in mundo fit per rationem naturalem, aut per diuinum miraculum, non eſt ſuperſtitioſum: quicquid aliter fit, quantumcunque ſanctum appareat, ſuſpectum debet iudicari. Eſt etiam bona cautela, ſi quando huiuſmodi augures ſe offerunt ad docendum, vel faciendum mirabilia, quod ſtatim quæratur ab eis, an ſint parati venire in publicum, & coram doctis viris ſuam ſcientiam, vel artem proponere, vt examinentur, ne forte ipſi errent, & per conſequens a-

Cautela contra magos.

lios

lios errare faciant. Ita fit in aliis artibus etiam mæchanicis. Quod ſi noluerint, tunc reſponderi debet eis illud Saluatoris. *Omnis qui male agit, odit lucem, ne manifeſtentur opera eius.* Ioan. 3. 20. Si autem parati ſint ſe offerre ad examen expertorum, ſtatim diiudicabuntur.

ADMONENDI ſunt ergo quique fideles laici, vt in recta fide ambulent, & in via mandatorum DEI ſe exerceant, ab omni quoque ſpecie impiæ ſuperſtitionis ſe abſtineant, ſemper etiam, quod incertum eſt, ac dubioſum declinent, quod autem ſecurum eſt teneant, quatenus tandem poſt hanc ærumnoſam vitam in gloriam æternam intrare mereantur per gratiam Domini noſtri IESV CHRISTI, qui eſt via veritatis, & vita regnantis cum Patre & Spiritu ſancto per ſecula ſeculorum. Amen.

Capvt XVI.

SEXTODECIMO DEBET QVILIBET FIDELIS Etimoratus Chriſtianus cuiuscunque profeſſionis fuerit, vel officii, crebrò de morte cogitare, & breuitate huius vitæ, & bonis ac ſimplicibus verbis inuocare Dominum DEVM, quatenus poſt præſentis vitæ labores ad æternam requiem ipſum perducat.

HÆc eſt doctrina ſapientis Eccleſiaſtæ 11. *Si annis multis* Eccl. 11. 8. *vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.* Quam autem vtilis ſit iſta præcogitatio oſtenditur Eccleſiaſtici 7. vbi ſic dicitur. *memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Tria enim ſunt, quæ principa- Eccl. 7. 40.

liter hominem à DEO ſeparant, ſcilicet ſuperbia, auaritia, & luxuria. Sed ſi homo cordialiter attendat mortem mox futuram, tunc faciliter ſe ab his continere poteſt. Nam de ſuperbia ſic dicit Seneca. *Quid clienti tuo iraſceris? Suſtine paululum, ecce venit mors, quæ vos pares efficiet.* De luxuria AVGVSTINVS. *Nihil ſic reuocat à peccato, quàm frequens mortis meditatio.* Et AMBROSIVS. *Nudi omnes naſcimur, nudi morimur, nulla eſt diſtinctio inter cadauera mortua, niſi forte, quia grauius fœtent, diuitum corpora luxuria diſtenta.* De auaritia HIERONYMVS. *Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.*

Mortis meditatio antidotum contra vitia.

Sen. l. 3. de ira in fine.

Aug. l. 2. de geneſ. cont. manich.

Ambr. l. 6. hexam. c. 8.

Hier. epi. ad Paulin.

PROPTER has tàm magnas vtilitates mos inoleuit apud ſummos Prælatos, vt dum ſupra alios promoti fuerint, ſtatim per aliquod ſignum memoria mortis ipſis imprimitur. Nam coram Do-

mino Papa incenditur ſtupa lini cum hic verbis, *ſic tranſit gloria mundi.* Coram Imperatoribus & Regibus afferuntur diuerſa marmora varii coloris cum hac interrogatione. De quali marmore vis tibi monumentum fieri. Et in approbatis regionibus diuerſæ ſunt inſtitutiones ad idem ſeruientes. Hinc dicitur Eccleſiaſtæ 7. *Melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuii. In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, vt viuens cogitet, quid futurum ſit.*

Eccl.7.3.

Mors cur incerta.

Qværet hic forte aliquis, quare hora mortis ſit incerta. Reſpondetur, quod propter tres cauſas. Prima eſt, propter naturam humanam in vigore ſuo conſeruandã, quia ſi pro certo ſciret homo aliquo determinato tempore ſe moriturum, ex hoc natura nimis debilitaretur, & ad bona opera minus valeret. Sicut patet in illis, qui ad mortem iudicantur. Secunda cauſa eſt propter electos, qui per opera

liberæ caritatis debent mereri vitam æternam. Mors autem neceſſariò imminens certo aliquo tempore anxietatem nimiam in mente ſuſcitaret, quæ dulcedinem diuini amoris impediret, & in quibuſdam naturaliter pauidis penitus extingueret. Tertia cauſa eſt propter augmentum bonorum operum. Sicut B. GREGORIVS dicit: *Ad hoc enim conditor noſter latere nos voluit finem noſtrum, diemq; noſtræ mortis eſſe nobis incognitum, vt dum ſemper ignoratur, proximus eſſe credatur: & tanto quiſq; ſit feruentior in operatione, quanto & incertior de vocatione, vt dum incerti ſumus, quando moriamur, ſemper ad mortem parati venire debeamus.* *Gregor. 12. moral. & hom. 13. in Euang.*

MAGNA igitur diligentia præparare nos ad bonam mortem debemus, quia, vt dicit B. AVGVSTINVS, vnumquemque in quo inuenerit ſuus nouiſſimus dies cum hoc ſeculo egreditur, talis in die nouiſſimo iudicabitur. Qui *Aug. ep. 80. ad Heſich.*

Idem l. de diſcip. Chri. cap. 2.

autem voluerit bene mori, ſtudeat bene viuere, *quia non poteſt malè mori, qui bene vixit*, & vix bene moritur, qui malè vixit. Ad bonam autem vitam requiritur continuum Dei adiutorium, quod ſine intermiſſione per deuotas orationes poſtulare debemus. Aſſueſcat ergò bonæ voluntatis laicus, quantum poteſt, vt ſemper orationem in ore habeat, dicendo hæc aut ſimilia verba. *Miſerere mei DEVS, ſicut ſcis, & ſicut vis.* aut. *Cuſtodi me DOMINE, vt pupillam oculi.* Seu aliud, quod deuotio ſuggerit. Neque hic opus eſt aliqua ſubtilitate: nam cæteris paribus homo ſimplex & bonæ vitæ facilius inuenit puram orationem, quàm litteratus.

Orationes iaculatoria.

Pſal. 16. 8.

Scio quendam doctiſſimum virum dixiſſe. Ego acutè de oratione & contemplatione ſcribo, & ſubtiliter diſputo; ſed, quando neceſſitas inſtat, tunc omnium illorum obliuiſcor, & ſimpliciter in-

Ruſtico tā facile bene orare quā docto.

uoco

uoco Dominum DEVM, ſicut vnus alius ruſticulus. Ecce nobile verbum. Et S. THOMAS dicit, quod quietius in Chriſtiana fide ambulat iuſtus laicus, quam ſubtilis Philoſophus. Non ſe ergò excuſent boni ruſtici, aut putent, quod prædicta ſint eis impoſſibilia, ſed aduertant, qualiter pro ſolatio vano in grauiſſimis laboribus iugiter ſolent homines confabulari, & etiam quandoque cantare. Si denique hoc ita eſt quare non etiam poſſent ſimiliter orationem ſaltem breuem, ſiue mentaliter, ſiue vocaliter proferre? Idem de cantu ſpiritualiter compunctiuo, quod etiam mendici facere ſolent, eſt ſentiendum pro loco & tempore, *quia omnia DEVM diligentibus cooperantur in bonum*, ſicut contra contemptoribus omnia in malum. *Rom. 8.28.*

PORRO, quia oratio Dominica inter omnes alias primatum tenet, & eſt laicis magis familiaris, ideò hic pro cõplemento huius Opuſculi eã *Oratio Dominica breuiter exponitur.*

cum quadam ſimplici expoſitione ponam. PATER NOSTER. Qui hoc dicit, debet duo aduertere, vt, ſcilicet, ſtudeat ſe exhibere bonum filium, quia tunc bene inueniet clementem Patrem: Sin autem, virgam ſentiet. Qui dicit, *Noſter*, debet omnem hominem fratrem recognoſcere, aliàs dicere deberet. *Pater meus*. Omnes enim natura ſumus filii vnius parentis ADAM, ſed per gratiam ſumus filii Dei, & ideò tam gratia, quam natura fratres. *Sanctificetur nomen tuum*. Hic auffertur ſuperbia, quæ nobis eſt nimis infeſta: quia quàm citò aliquid gratiæ homo percipit, ſtatim vult ſe magnificare. Sed meminiſſe debemus illud Apoſtoli. Quid habes, quod non accepiſti? ADVENIAT *regnum tuum*. Hic admonemur ſurſum corda habere, & tædere huius vitæ, animam noſtram, & ſitire fontem illum æternæ gloriæ. Qui hoc deſiderio non ardet, doleat, pulſet, oret. FIAT VOLVNTAS *tua*.

Cor. 4.7.

Hi

Hic temperatur omne ſpirituale deſiderium noſtrũ, quia neſcimus, neque id quod petere debemus, neque tempus, neq; horã, quando expedit nobis accipere, quod diu poſtulauimus. Fiat ergò voluntas tua Domine, quia optimus es, & ſapientiſſimus longè vltra creaturam tuam. SICVT *in cœlo & in terra.* Hic innuitur, quod ſumma perfectio hominis eſt, quod ſit cõformis voluntatis diuinæ. PANEM *noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Hic petitur omne neceſſarium huius vitæ, tàm ſpirituale, quàm corporale, ſed magis ſpiritualia, quia etiam nõ petentibus Deus dat temporalia: ſed ſpiritualia nulli, niſi deſideranti. & ſi dederit temporalia, hoc iratus facit, nõ placatus. Regula eſt certiſſima, quod nunquam aliquis intrauit regnum cœlorum ſine omni meritò proprio, quia oportet vt ad minimum quiuis homo conſentiat motioni diuinæ. Dicitur etiã, *Hodie,* quia oportet ſine intermiſſione orare,

Perfectio ſumma hominis.

Spiritualia Deus dat petenti.

Nullus adultus iuſtus ſine merito veniet ad cœlum.

uc.18.1. rare, & nunquam deficere. Hoc ex-
ug. ep.121. ponens AVGVSTINVS dicit. non ceſſat orare, qui non ceſſat bene facere. & tota vita iuſti oratio eſt. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Hæc clauſula expoſitione non indiget, niſi forte, quod hic loquitur de debito offenſæ. *ET ne nos inducas in tentationem.* Hic non petitur, vt Chriſtianus homo non ſentiat tentationem, ſed vt non conſentiat: non enim omnis qui videt carcerẽ, inducitur in carcerem; ſicut non omnis qui videt patibulum, ſuſpenditur in patibulo, ſed ille qui malũ agit. Et ſicut vtile eſt homini, vt huiuſmodi pœnalia ſæpius aſpiciat, quatenus tali occaſione à malo recedat, ſic etiam ſalubre eſt homini, vt malas tentationes crebrò ſentiat, nec tamen conſentiat, vt hac occaſione tentationes vincere aſſueſcat.

Auguſt. in Pſ. 144. Vnde dicit B. Auguſtinus, *non eſt maior tentatio, quam nulla tentatione pulſari.* Et B. Gregorius. *Eos pulſare*

hoſtis

hoſtis negligit, quos quieto iure ſepoßidere ſentit. Sed quia ſine diuino adiutorio vincere non poſſumus, ideò illud in prece Dominica poſtulare iubemur. *Sed libera nos à malo.* Iſtud etiam expoſitione non indiget: ſed exhortandi ſumus, vt quicquid poſt hanc orationem nobis euenerit, ſiue proſperum, ſiue aduerſum, totum de manu Domini gratanter ſuſcipiamus. *Amen:* id eſt, verè. Ita eſt, vel, ita fiat. Hæc concluſio eſt magnæ perfectionis, & totius laboris fructus, vt videlicet parui pendamus terrena, & cœleſtia principaliter quæramus. Tendit ergò tota oratiò iſta Dominica perfectiſſima & digniſſima ad hoc, vt inter mundanas varietates ibi noſtra fixa ſint corda, vbi vera ſunt gaudia. Quod vobis ô venerabiles Ruſtici, pariter & nobis, potenti manu, concedat omnipotens & miſericors DEVS, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat, per omnia ſecula benedictus, AMEN.

Greg. l. 33. mor. c. 8. & l. 24. c. 12.

Epilogus. DE CÆTERO cariſſimi fratres & ſorores in Domino confortamini, & hæc paucula, quæ ſcripſi vobis, cordis aure percipite, neque vobis ſufficiat, ſi ea ſemel, aut bis legeritis, ſiue audieritis, ſed velut animalia munda, quotidie ruminate, quæ ſpiritus DEI loquitur vobis per hunc qualemcunque libellum ſtatui veſtro dedicatum. Quod ſi aliqua fortaſſe occurrant, quæ primo intuitu non capitis, ne ſit vobis graue, cum & hic mos ſemper apud tractatores ſacrarum Scripturarum fuerit, vt potum cum panibus ſitientibus animabus porrigere ſoleant, hoc eſt, facilia cum grauioribus. Maneat pietas, & reuelabitur veritas. Puto tamen, ſicut noui induſtriam veſtram, ſi volueritis pro medietate facere diligentiam talem ad excolendam terram cordis veſtri, qualem facitis ad purgandam glebam agrorum veſtrorum, vt fructum ferant, cito ex his in agnitionem voluntatis diuinæ ac

ſpiritualis augmentum gratiæ proficietis.

CONTRIBVLIBVS quoque veſtris, & præcipuè Paſtoribus parochialium Eccleſiarum, ſi deſiderent, ſecurè communicate, quia ſunt principalium Doctorum ſententiæ, & quæ non vbique æque promptè habentur, aut inueniuntur. Feci enim hunc ipſum libellum per doctos & probatæ vitæ viros diligenter examinari, qui idipſum mecum teſtantur. In omnibus igitur glorificemus Dominum DEVM, à quo bona cuncta procedunt, qui ſacramenta benedictæ voluntatis ſuæ nobis etiam rudibus dignatus eſt aperire in his diebus nouiſſimis: quod vtique multis Regibus & Principibus, ac ſapientibus huius mundi non eſt datum. Gratias ergò cum prompta obedientia eidem agamus de die in diem, quatenus feliciter in nobis impleatur, quod B. Apoſtolus PAVLVS in epiſtola ad Corinthios prima ad

Opuſculum hoc approbatum eſt à doctis & piis viris.

conſo-

conſolationem humilium loquitur
Cor.1.26. perſonarum dicens. *Videte vocationem veſtram, fratres, quia non multos ſapientes ſecundum carnem, non multos potentes, non multos nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mũdi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ nõ ſunt, vt ea quæ ſunt*
Cor.2.12. *deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius. Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex DEO eſt, vt ſciamus, quæ à DEO donata ſunt nobis.*

STVDEAMVS etiam nos mutuo exhortari per ſingulos dies, & ad bona opera incitare, & à malis retrahere, quoniam nihil ſic DEO placet, & gratum eſt ſanctis angelis, qui nobiſcum ſemper conuerſantur, & cuſtodiunt nos. Hoc enim officium ipſorum eſt, vt iugiter nos ad bona prouocent, & quos trahere nequeunt, ſaltem à malis prohibeant. Nam multo plura reprobi

Angeli nos ad bona opera prouocant.

mala

mala facerent, ſi per beatos ſpiritus non impedirentur. Angelicum igitur officium quilibet pro modulo ſuo implere feſtinet, quatenus inter angelos connumerari mereatur. Reuera, ſi homo per mille annos laboraret, & aliud nihil faceret, quàm vt proximum ſuum ad aliquod bonum prouocaret, aut ab aliquo peccato retraheret, nequaquam eſſet condigna comparatio tanti laboris ad hunc fructum tantillum, vt modo apparet. Ratio eſt, quia quęcunq; fecerit homo in hac vita, ſiue bona, ſiue mala, mercedem recipiet in futuro perpetuam. Qui ergò alterum ad bonum incitat, infinitum ſibi præmium procurat. Et qui aliquem damnandum ab vno malo opere retrahit, ab aliqua æterna pœna, licet non ab omni, eum præſeruat, eo quod pro quolibet peccato certa pœna æternaliter manſura reprobis infligetur. Conſtat autem, quod finiti ad infinitum nulla eſt comparatio.

Quantus laboris fructus.

Graue peccatum eſt aliquem à minimo bo-

pen re- ben.

Vnde patet, quod verum ſit, quod iam dictum eſt, licet mirum videatur, ita & à contrario ſenſu oſtendi poteſt, quàm grande peccatum ſit eius, qui aliquem ab vno ſaltem bono impedit, vel ad vnum peccatum trahit, quia non habet vnde illi tantùm damnum refunderet, etiamſi totum orbem illi dare poſſet. Hæc vera ſunt & vtilia hominibus, ſi cordialiter attendant, quamuis plures ſint, qui huiuſmodi ſalutis monita paruipendant, ſed nouit Dominus, qui ſunt eius.

luctor in- icat ſeru- icipa- ntibus rtum.

Itervm redeo ad monendos vos cariſſimos fratres & ſorores, ac alios venerabiles ruſticos vniuerſos, vt non negligatis tempus veſtrum. Ecce ego os veſtrum ſum & caro veſtra, ſine dolo, ſine ſimulatione loquor vobis. Nihil horum cupio, quæ poſſidetis, in ſincera CHRISTI charitate moneo vos, & prout potui, deſiderio veſtro parui. Et ſicut vobis obediui, ita & vos, non pro mea, ſed

veſtra

veſtra ſalute DEO obedire ſatagite, quatenus hic qualiſcunque labor in veſtra conuerſatione fuerit, fructum inueniat ſalutarem. Pacem & veritatem diligite, & DEVS paris erit vobiſcum. Nemini facite, quod vobis fieri non vultis, & quod vobis fieri vultis, aliis pro poſſe libenter faciatis. Omnem ſuperuacuā ſollicitudinem abiicite, & in Domino ſperate, quoniam ipſi eſt cura de vobis. Prælatos, ſiue ſpirituales, ſiue ſeculares tanquam Dei vicarios honorate, inuicem diligite, parentes reuereamini, filios & filias in Dei timore educate, à ſocietate mala, ſicut à peſte, fugite, DOMINVM DEVM timete, & in præceptis eius ambulate, otium vitate, ſacros labores adamate, ſine intermiſſione orate, beatam Virginem MARIAM, & ſanctos DEI quotidie inuocate, & in cunctis bonis operibus vos exercete, ac in ipſis perſeuerate, quatenus in hora mortis,

MARIA Virgo quotidie inuocanda.

quæ

quæ delicatis & otioſis hominibus pauenda eſt, vos lætum æternæ vitæ refrigerium inuenire mereamini, per gratiam Domini noſtri Iesv Christi, cui vos commendo & verbo gratiæ eius, qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per infinita ſæcula,

Amen.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cav. G. DI GIACOMO
Restauro del Libro Antico
PESCARA
1970